פרשת **בלק** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתר"ה שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר
בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
בני ברק יצ"ו

וישא משלו ויאמר

בארמון יקר ומעוטר בכלי כסף וכלי זהב ואבני יקרות, ישב לו שר וקצין כאשר כל מעדני עולם וחמודי תבל סמוכין על שולחנו, ובאוצרותיו גנוזים כל אבני חן ומרגליות, ורק פחד מפני שודדים ולסטים הציקוהו ולא נתנו מרגוע לנפשו.

לימים הגיעה שמועה לאזנו שאיזה חכם המציא רשת פרוסה אשר הוא משען ומבטח מפני גנבים ושודדים, וכל חיצים ובליסטראות אשר יופלו עליה לא יגעו בו לרעה, ובכוחה להציל את העשוק מיד עושקו. אותו שר אשר טירדת הגנבים ושודדים היתה מנת חלקו כל היום וכל הלילה, נסע למרחקים לאותו החכם כדי לקנות ממנו את הרשת אשר שמעה הלך למרחקים, וקנה אותה באלפי דינרים.

על אם הדרך בעת חזרתו התנפלו עליו שודדים, והוא פרש הרשת אשר היתה באמתחתו, וכדברי החכם כן היה כל החיצים ובליסטראות לא נגעו בו לרעה ולא נפל משערות ראשו ארצה. כאשר ראו הרוצחים כי הוא חי, ויתחילו לברוח, קרא להם השר בדברי חן שיבואו אליו ויגשו אל מרכבתו, ויתן להם משקה מאשר נמצא אתו, ויתפלאו מאד, ויאמרו אל השר: הלא תגיד לנו מה המעשה הזה אשר עשית עמנו, אתה גמלתנו הטובות, ואנחנו הלא עשינו עמך רק רעה.

ויאמר אליהם השר: דעו כי אני הרביתי זהב לרוב על הוצאות הנסיעה, וקניית הרשת היקרה הזאת, ויהי כאשר פניתי לנסוע לביתי, היה לבי קשה עלי לאמר על מה ולמה איבדתי הון יקר, ולא ידעתי על מה לנסות את הסגולה אשר אמר החכם, כי יראתי לנפשי פן יורה המורה וימיתהו, לכן ישבתי על המרכבה בעצבון רוח, ועתה, כאשר באתם עלי להמיתני וכבר פגע בי החץ ולא פעל, עתה נפשי יודעת מאוד הצלחתי הגדולה, שכבר אוכל לישב במנוחה בביתי ולא יאונה כל רע, ואם כן טובה גדולה עשיתם עמדי, כי על ידיכם נתברר לי כי לא על דבר ריק הוצאתי רכוש גדול כזה.

הנמשל הוא כי ישראל היו יודעין מכבר כי יש להם מורשה לקהלת יעק"ב מאת אביהם הזקן "כי לא נחש ביעקב", אבל עדיין לא נתברר להם אמיתתה, ולנסות הדבר מי זה יאבה להכנים עצמו בסכנה, ולכן כאשר שלח בלק להביא את בלעם בקסמיו ולא עשה עמהם דבר, אמר אל בלק: עתה ראה מה עוללת כי לא זאת בלבד שלא עשית עמהם רעה, אלא שעוד יצא להם טובה על ידך, כי מעתה נתברר להם תקפם וגבורתם מאמיתת הסגולה, כי אני יריתי בחטאת קסם ולא פגעתי בהם, וזהו שאמר "כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל" זאת שמעו מימים כבירים, אבל "כעת" כלומר, הלא עתה "יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל".

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
תורה ותפילה ..... ב
דבש תמרים ~ לקיטת תמרים ..... ג
קדוש יאמ"ר ..... ד
בשפתי צדיקים ~ לשון חכמים ..... ה
פרפראות לחכמה ~ דורש טוב ..... ו
שבח"י רמ"ן ..... ז
פינת יקרת ..... ח
עומק על הפר"ק ..... ט
חוקים להזורחם ..... י
פשוט כהלכה ..... יא
לשכת הסת"ם ..... יב
היכלא דרגא ..... יג
דרך בעזתן ..... יד
פשוטלאך פלכים ..... טו
דברות הקודש ..... טז

אגרת פרק ו'

לשמרך בכל עת
מינה לא תזיע

צו יעדע צייט א ישועה

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437
כל הזכויות שמורות ©

בראשית אלקים ברא, את השמים ואת הארץ בזכות התורה, ובזכות ישראל הוגי דת יקרה, יום זה לישראל שמוחה ואורה, בשיר וקול תודה נברך לקל גדול ונורא, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה בגילה וזמרה, עת הזמיר הגיע בקרב קהילתינו המעטירה, יומא טבא לרבנן בחוצות קריה, כאשר זכו קהל עדתינו הקדושה והישרה, לסיים כולא תלמודא מהחל עד גמירא, בעלי בתים נכבדים ואברכים יקרים נרם יאירה, זקנים עם נערים ילמדו בחבורה, כותלי בית המדרש יוכיחו להביע שבח ושירה, לכבוד רבנן ותלמידיהון חתני התורה, תשית לראשם נזר ועטרה, כי להם נאה ולהם יאה להתעטר בכתרה, אשר זה תריסר שנין עמלו בעוז ובגבורה, בתורת ה' חפצם ומתלהטים אחריה, כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם יהגו תדירא, עוצם תשוקתם בלבם קשורה, יום ליום יביעו במידה ובמשורה, ולילה ללילה ישקדו חשיכה כאורה, שיעורין תמידין כסדרן כחק בל יעבורה, ומי שטרח בערב שבת בשינון וחזרה, וביום השבת יקדישו לסיכום דפי הגמרא, למען תהיה כמונח בקופסא ובפיהם שגורה, שאם ישאלך אדם אל תגמגם אלא תאמר בשפה ברורה, והיה מדי חודש בחודשו יהיו דברי תורה מחודדין כשורה, וברוב הצלחה יעמדו בכור המבחן בהוד והדרה, כולם משבחין ומפארין בראותם מזהה הוד רבה תפארה, היכל בית המדרש מלא וגדוש בעדרי עדרה, וכך זכו להמשיך לילך מחיל אל חיל להגדיל תורה ולהאדירה

ועל ידי ארבעים מסכתות הש"ס שלמדו במשנה סדורה, קנו קנין נצחי בן ארבעים לבינה מרובה ויתירה, וביקרא דאורייתא כראוי וכיאות לכבודה של תורה, נפרטם אחד לאחד במספרם כמשפט לספרה:

מסכת ברכות עם שישים ושלש דפים, מסכת שבת עם מאה חמישים ושש דפים, מסכת עירובין עם מאה וארבע דפים, מסכת פסחים עם מאה ועשרים דפים, מסכת שקלים עם עשרים ואחד דפים דפים, מסכת ראש השנה עם שלשים וארבע דפים, מסכת יומא עם שמונים ושבע דפים, מסכת סוכה עם חמישים וחמש דפים, מסכת ביצה עם שלשים ותשע דפים, מסכת תענית עם שלשים דפים, מסכת מגילה עם שלשים ואחד דפים, מסכת מועד קטן עם עשרים ושמונה דפים, מסכת חגיגה עם עשרים ושש דפים, מסכת יבמות עם מאה ועשרים ואחד דפים, מסכת כתובות עם מאה ואחד עשר דפים, מסכת נדרים עם תשעים דפים, מסכת נזיר עם שישים וחמש דפים, מסכת סוטה עם ארבעים ושמונה דפים, מסכת גיטין עם שמונים ותשע דפים, מסכת קידושין עם שמונים ואחד דפים, מסכת בבא קמא עם מאה ושמונה עשר דפים, מסכת בבא מציעא עם מאה ושמונה עשר דפים, מסכת בבא בתרא עם מאה ושבעים וחמש דפים, מסכת סנהדרין עם מאה ושנים עשר דפים, מסכת מכות עם עשרים ושלש דפים, מסכת שבועות עם ארבעים

ושמונה דפים, מסכת עבודה זרה עם שבעים וחמשה דפים, מסכת הוריות עם שלשה עשר דפים, מסכת זבחים עם מאה ותשעה עשר דפים, מסכת מנחות עם מאה ותשע דפים, מסכת חולין עם מאה וארבעים ואחד דפים, מסכת בכורות עם שישים דפים, מסכת ערכין עם שלשים ושלש דפים, מסכת תמורה עם שלשים ושלש דפים, מסכת כריתות עם עשרים ושבע דפים, מסכת מעילה עם עשרים דפים, מסכת קינים עם שלשה דפים, מסכת מדות עם ארבעה דפים, מסכת תמיד עם תשעה דפים, מסכת נדה עם שבעים ושנים דפים, סך הכל אלפיים שבע מאות ואחד עשר דפי גמרא, אשר נלמדו במסגרת החבורה:

מה נכבד היום יום שמחת התורה, עליונים ששו ותחתונים עלזו ברב שמחה ונהורא, אשריכם ואשרי חלקכם חתני ולומדי החבורה, הזורעים בדמעה ללמוד תורה בטהרה, יזכו לקצור ברינה את קצירה, תורת ה' תמימה וטהורה, ובשכר זאת יתברכו בכל הברכות אשר בתורה אמורה, אורך ימים בימינה ובשמאלה כבוד ועושרה, משמחת לב ועינים מאירה, ותזכו לראות בנים ובני בנים הולכים בתורת ה' על דרך המסורה, וכשם שזכיתם לסיים כולא תלמודא בעזרת הבורא, ולהתעטר בתואר חתן תורה, כן תזכו להתחיל בלוחות שניות להיות חתן בראשית ברוב עוז וגבורה, סיני לו נקרא, ארי שבחבורה, עדי נזכה לביאת גואל צדק במהרה: חזק חזק ונתחזק

הן המה העולים מעלה מעלה, לפאר בראש שמחתינו-שמחתינו הגדולה, זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה ברינה וגילה

חתני התורה דקהילתינו פה בני ברק יצ"ו

אשר זכו לברך על המוגמר בהוד והדרה

לסיים כל הש"ס מהחל עד גמירא

ולהתחיל מחדש ברוב עוז וגבורה

וצרופה בזה ברכותינו בשבח ושירה, כשם שזכיתם ללמוד ולסיים כל הש"ס מהחל עד גמירא, כמעשהו בראשונה כך מעשהו בשניה תזכו להמשיך לשקוד על דלתי התורה, עד ביאת גוא"צ במהרה, ומלכינו בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

נתפחדו מחמת שראו גודל כח תפילה, אף השפל ביותר

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי. ויגר מואב מפני העם כי רב הוא. רמז לנו הפסוק הענין בזה שחרד כל כך מפני בני ישראל עד ששלח לקרוא לבלעם כי ראה "את כל אשר עשה ישראל לאמורי"– לשון אמירה ודיבור, כלומר שראה כוחם של ישראל מה שיכולים לפעול ולעשות בפיהם, היינו בתורה ובתפלה, ואפילו פשוטי העם כוחם רב מאוד **"וכמו שאמר אבא מארי** [הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל] **זצוקללה"ה בשם הבעש"ט זצוקללה"ה שגם זה האיש המוטרד בעפקיו כל היום בשווקים וברחובות וכמעט ששוכח שיש בורא עולם, רק בעת שמגיע זמן תפילת המנחה עולה על זכרונו שהגיע זמן התפילה, וגונח נאנח בלבו בהתבוננות איך שפנה כל היום בהבלי עולם, והוא רץ לסימטה אחת מהצד ומתפלל מנחה, הגם שאינו יודע כלום מה הוא מדבר, עם כל זאת גם זה חשוב ויקר מאוד לפני הבורא ב"ה והאנחה שלו בוקעת רקיעים".** וזהו: **"ויגר מואב מפני העם"** "עם" הוא מלשון 'גחלים עוממות', לשון קרירות, כלומר, שיראו מהם בראותם גם כוחם של ה'**עם**' היינו אותם שנתקררו מדרכי עבודת הש"י.

מגן אברהם, טריסק

כשדבקים אל הצדיקים אין מידת הדין שולטת בהם

מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם לכה ארה לי יעקב ולכה זועמה ישראל. בפרשת בלק תרי"ט זכיתי לישב בסעודה שלישית על שלחן **הגאון מסאנז** (ה"ה מרן הקדוש בעל דברי חיים) **זצ"ל,** וביאר המקרא הזה, כי בלק ובלעם הבינו דכל זמן שהקטנים בישראל נשמעים לגדולים **'אלופינו מסובלים אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותינו'** (תהלים קמד, יד) [וכפירש"י שם: אלופינו מסבלים, אלופים היינו הגדולים שבנו נסבלים על קטניהם, שהקטנים נשמעים לגדולים, ומתוך כך אין פרץ בנו כו']. ולזה אמר בלק לבלעם, שישתדל לעשות פירוד בין הקטנים המכונים בשם 'יעקב' ובין הגדולים המכונים בשם 'ישראל' (זוה"ג עג.), ועי"ז יפגע בהם הדין ח"ו. והנה שורש ארה הוא לקט, כמו **'אריתי מורי'** (שיה"ש ה, א), 'וארוה כל עוברי דרך' (תהלים פ, יג). וזהו שאמר: **'לכה ארה לי'**, כלומר, לקוט לי את **'יעקב'** שיהא נפרד, ועל ידי זה **'לכה זועמה גם ישראל'.**

ליקוטי חבר בן חיים
(ח"ד, יד:. ועי' ספה"ק "דברי חיים" כאן ד"ה ואם כן)

עיקר עבודת האדם להשליט המח על הלב

ותרועת מלך בו (כג, כא) חז"ל דרשו (ע"ז ד:) על הפסוק: "עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור וגו' למען דעת צדקות ה'" (מיכה ו, ה) א"ר אלעזר, אמר להן הקב"ה לישראל, עמי ראו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי עליכם כל אותן הימים וכו', ופריך בגמרא: כמה זעמו של הקב"ה בכל יום. ומשני: רגע כמימרא. והקשו שם התוס': וא"ת מה היה יכול בלעם לומר בשעה מועטת כזאת, ויש לומר שהיה אומר **כלם** והקב"ה הפכו ואמר מלך כדכתיב: ותרועת **מלך** בו".

וי"ל הענין בדרך רמז, דהנה עיקר עבודת האדם בעולמו, הוא, שיגביר על עצמו את חלק המח והשכל וישיחה שליט על הלב, כי מצד הלב נמשכים כל מיני תאוות, ואח"כ כלי המעשה גומרים לרעה ח"ו, **ואם מגביר את המח והשכל על הלב, שלא יעשה שום דבר כי אם מה שהשכל מחייבו, יכול הוא להיות עבד נאמן לאלקיו.**

וזהו הרמז כאן, כי בלעם הרשע רצה להכשיל את ישראל שיהיו כלי המעשה והלב שולטים עליהם ויורו להם מה לעשות, ושחלק המח יהא נכנע להם, ולכן רצה לומר: **'כלם'** שראשי תיבותיו רומזים על זה הסדר: **כ**'בד **ל**'ב **מ**'ח כלי המעשה קודמים למח. אבל השי"ת הורה להם את הדרך אשר ילכו בה, שיהיה בבחינת **מלך** ר"ת **מ**'ח **ל**'ב **כ**'בד, **שהמח צריך לשלוט על הלב והכבד, ואז 'מלך בו', יוכל האדם לקבל עליו עול מלכות שמים באמת ובאמונה.**

נר ישראל, מהרה"ק מרוזין זללה"ה

יראת בלעם מהפתח כחודו של מחט

מה טובו אהליך יעקב וגו', וברש"י ז"ל: "על שראה פתחיהם שאינן מכוונין זה מול זה". יש לרמז לדבריהם ז"ל, שהקב"ה אומר להם לישראל: **'פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם'** (ראה שיהש"ר ה, ב) וזהו: "ראה פתחיהם שאינן מכוונין זה מול זה", רוצה לומר, **פתחיהם של ישראל לעומת פתחו של הקב"ה, שהקב"ה פותח להם פתח הרבה יותר גדול ממה שהם פותחים, ולפיכך לא היה יכול להרע להם, כי ראה שבת שובה כל דהו, ישפיע להם השי"ת כל טוב.**

בוצינא דנהורא, מוהרר"ב ממעזיבוש זללה"ה

זהרורי אורה
למספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות אחינו
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
העריכים חיזוק כל הימים

תודה

נשמת ישראל הוא שורש התוה"ק, ולכן לא ידח ממנו נדח

עוד יש לפרש לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו. יבואר זה על פי דאיתא בזוה"ק (אחרי ע"ג.) **'אורייתא וקודשא בריך הוא וישראל כלהו חד'**, ולפי זה הוא **כלל גדול אפילו כשאדם חוטא הרבה אז הוא נקרא ניצוץ ישראל ויש בו חלק אלהי ממעל ובודאי יחזור בתשובה על כרחו, כי אי אפשר ליפרד כיון שהם בקרבו ממש,** וזה יש לומר שמרמז הפסוק **'לא הביט און ביעקב'** במדריגה הפחותה שבישראל ומכל שכן ש**'לא ראה עמל בישראל'** היינו דאיסתייעא מילתא שיחזור בתשובה והטעם מפני **'ה' אלהיו עמו'** ממש יחד כאחד וגם **'תרועת מלך בו' היינו תורה ע' שנדרשת בע' פנים הוא גם כן בו בקרבו ממש ולכך לא ידח ממנו נדח וחבן.**

דגל מחנה אפרים

אפי' תורה שלא לשמה הוא אהל לשכינת כבודו ית' בעולם

מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל כו'. נ"ל דהנה אנו אומרים **לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, דהיינו להמשיך קדושתו ואלהותו יתברך בתורתינו ובמצותינו ובתפילתינו,** ונמצא שהתורה והמצות הם כמו אהל לשכון בהם קדושתו ואלהותו יתברך. וזהו **'מה טבו אהליך' רצה לומר אף כשאנו לומדים ואין אנו ממשיכים אלהותו ית' בה ח"ו רק לשום פניה אחרת, וזה נקרא תורתו אהל, והלומד נקרא בשם יעקב שהוא ממשיך היו"ד שהיא החכמה ל'עקב',** (הנמוק מכל האברים), **אף זה הוא טוב,** כמ"ש הז"ל (פסחים נ:) ילמוד אף שלא לשמה כו'. **'משכנותיך ישראל'** כלומר (אשרי) מי אשר בשם ישראל יכונה, **והוא ממשיך קדושתו יתברך בתורה ומצוות שלו, ונקרא בשם משכן.**

אורח לצדיק

להרה"ק הרבי ר' אליעזר ליפא בהרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע

פלפול התורה יכול ללמוד מכל אדם, אבל דרך ההנהגה ומה שנוגע להנהגה ולמעשה צריך ללמוד דיקא מירא ה' וצדיק

יזל מים מדליו וזרעו במים רבים כו'. כי **לימוד התוה"ק יתחלק לב' חלקים. האחד, למיסבר ופלפול, והא' הלכה למעשה לדעת מה יעשה הישראל, וחלק הפלפול רשות ללמוד מכל אדם אבל למעשה צריך ללמוד מצדיק,** כי הזולת לקלותו יקל ויתיר האסור על פי פלפול שאינו של אמת. וזהו לענ"ד פירוש הכתוב (תהלים קיט, צט) **'מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי',** רק לשיחה פלפול. אבל **'מזקנים אתבונן',** כי זקן יקרא הצדיק כאמרם ז"ל (קידושין לב ע"ב) 'מפני שיבה תקום' יכול אפילו זקן אשמאי תלמוד לומר והדרת פני זקן, ואין זקן אלא צדיק. וזהו **'מזקנים אתבונן כי פקודיך נצרתי',** שמירה היינו מעשה.

וזהו אומרו **'יזל מים מדליו',** כתם תורה ליטוד מכל דליו (פלשון דל ועני בדעת את ה' ויראתו). **'וזרעו',** כי אב יקרא לכל דבר המוליד דבר המוליד יקרא אב, והיולד יקרא זרע ומעשיהם של צדיקים יקרא על שם תולדות כו'. והנה אמרו רבותינו ז"ל (קידושין מ ע"ב) גדול התלמוד שמביא לידי מעשה, הרי שמעשה הוא זרע התלמוד כו'. וזה **'וזרעו',** היינו לדעת המעשה אשר יעשון צריך **'מים רבים',** היינו מגדולים ומזקנים אתבונן כנ"ל.

נועם מגדים

עסק התורה בגלות המר רבה חשיבותו יותר מבזמן הבית

או יאמר מה טובו אהליך יעקב. ד'אהליך' מלשון מור ואהלות (תהלים מה, מ), **הוא הריח ניחוח שעולה לפני השי"ת ע"י עסק תורתינו וקיום מצותיו בגלותינו המר הזה.** כי בזמן שבית המקדש קיים, בקל יוכל האדם להקריב קרבן, ואעפ"כ היה לריח ניחוח להשי"ת. **ומכל שכן בגלותינו המר הזה, אשר כמעט אין לנו פנאי להשיב רוחינו אלינו, ואעפ"כ אנו מייחדים שמו וחוגים בתורתו הקדושה, היא עולה ריח ניחוח, ונחת גדול לפני השי"ת.** וזהו **'מה טובו אהליך',** הריח ניחוחם. של **'יעקב',** הם הפשוטי עם המכונים בשם יעקב. קל וחומר **'משכנותיך ישראל',** הם הצדיקים אשר יקראו בשם ישראל, שעולה ריח ניחוחם לזכרון לפני ד', וישכון ביניהם.

דעת משה

המשכת השפעות טובות בכח התורה אין נגדו שום פירכא

גם י"ל הנה ברך לקחתי, פי' ע"י לימוד התורה הקדושה תמשיך שפע, 'ולקחתי' הוא לשון לקח טוב (משלי ד, ב), **'וברך'** לשון בריכה, שרומז להתפשטות השפע שמתחלק השפע לכנסת ישראל, **'ולא אשיבנה'** אין עליו פירכא, כי המשכת השפע הוא נמשך מהמוח ע"י קו האמצעי סוד התפארת עד סופי דכל דרגין קדושין, וגזירה שוה רומזו לתפארת כמבואר בסידור האר"י זלה"ה (ברייתא דר"י אומר), וזה **'ולא אשיבנה',** כי הצדיק שעבודתו בדרך זה אין עליו פירכא, **כי גזירה שוה אין לו פירכא** כידוע (ע' נדה כב ע"ב), ודו"ק היטיב:

אור לשמים

בזכות עסק התוה"ק באשמורת, והעוסק בתוה"ק בענוה, זוכה לתשובה ברחמים מגולים

לא הביט און ביעקב. שמעתי מפ"ק הרה"צ ר' מאטלי זצ"ל בן הרב הצדיק הקדוש המגיד מטריסק זצ"ל (ה"ה הרה"ק רבי מרדכי מקאזמיר זי"ע – יא"צ ביום ח' תמוז) **שאם האדם הוא בבחי' 'לא הביט און ביעקב',** (אז דיקא –) **יוכל לראות און בנפשו.** (וביאור דה"ק הוא) **כי הנה** איתא בזוהר הקדוש (ויקרא כג:) מאן דקאים בליליא למלעי באורייתא, **אורייתא קא מודעא ליה חוביה, ולא באורח דינא, אלא כאימא דאודעא לברה במלה רכיך, והוא לא אנשי ליה, ותב בתיובתא קמי מאריה.** (תרגום: מִי שֶׁעוֹמֵד בַּלַּיְלָה לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, הַתּוֹרָה מוֹדִיעָה לוֹ אֶת חֶטְאוֹ, וְלֹא בְּדֶרֶךְ שֶׁל דִּין, אֶלָּא כְּמוֹ אֵם שֶׁמּוֹדִיעָה לִבְנָהּ בְּדָבָר רַךְ, וְהוּא אֵינוֹ שׁוֹכֵחַ אוֹתוֹ, וְשָׁב בִּתְשׁוּבָה לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ).

והנה אי' בספה"ק מג"א מאביו הק' (פר' ויחי) זל"ק: **עבודתו של יעקב אבינו ע"ה כל ימי חייו היה דרכו בקודש להשפיל ולהקטין עצמו תמיד נגדו יתברך שמו בבחינת כי קטון יעקב ודל, וכמדתו שהיא בחינת השם מ"ה שמרמז לבחינת ונחנו מה** עכל"ק. **והנה אורייתא היא בחינת חכמה, כח מ"ה, ולכן אם האדם הוא בבחינת 'מה' אז מודיעין ליה חובה** ע"כ, וזהו שאמר **'מי שהוא בבחי' יעקב, הוא יכול לראות און בעצמו' ולתקן נפשו במלה רכיך,** ודפח"ח.

מאורי אור – אור לישרים

תפילה

נתפחדו מחמת שראו גודל כח תפילה, אף השפל ביותר

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי. ויגר מואב מפני העם כי רב הוא. רמז לנו הפסוק הענין בזה שחרד כל כך מפני בני ישראל ער ששלח לקרוא לבלעם כי ראה "את כל אשר עשה ישראל לאמרי"– לשון אמירה ודיבור, כלומר שראה כוחם של ישראל מה שיכולים לפעול ולעשות בפיהם, היינו בתורה ובתפלה, ואפילו פשוטי העם כוחם רב מאוד **"וכמו שאמר אבא מארי** [הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל] **זצוקללה"ה בשם הבעש"ט זצוקללה"ה שגם זה האיש המוטרד בעסקיו כל היום בשווקים וברחובות וכמעט ששוכח שיש בורא עולם, רק בעת שמגיע זמן תפילת המנחה עולה על זכרונו שהגיע זמן התפילה, וגונח נאנח בלבו בהתבוננות איך שפנה כל היום בהבלי עולם, והוא ריק לסימטה אחת מהצד ומתפלל מנחה, הגם שאינו יודע כלום מה הוא מדבר, עם כל זאת גם זה חשוב ויקר מאוד לפני הבורא ב"ה והאנחה שלו בוקעת רקיעים".** וזהו: **"ויגר מואב מפני העם"** 'עם' הוא מלשון 'גחלים עוממות', לשון קרירות, כלומר, שיראו מהם בראותם גם כוחם של ה'**עם**' היינו אותם שנתקררו מדרכי עבודת הש"י.

מגן אברהם

איך אפשר לומר דיבור של קדושה בהעברה בעלמא

לא אוכל לעבור את פי' ה'. עוד ירמוז לנו האדון ברוך הוא שכתב דברי בלעם אלו בתורתינו הקדושה שהתורה מתמיה ואומרת **'לא אוכל לעבור את פי ה" היינו לדבר דיבורים של השי"ת ברוך הוא מאותיותיו הקדושים** (כלו' בתורה ותפילה) **רק בהעברה בעלמא כלי שום כוונת הלב, וזה לא אוכל אי אפשר לחכיל זה לעבור את פי ה'** והבן.

דגל מחנה אפרים

אף זה בלבד שאנו מבקשים 'השיבנו ה' אליך', הוא טוב מאד

מה טובו אהליך יעקב, פירש"י על שראה שאין פתחיהם מכוונים זה מול זה, עכ"ל. פי' לפירושו נ"ל, הנה הקב"ה מבקש מעמנו **'שובו אלי ואשובה אליכם'** (מלאכי ג, ז) פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם (שהש"ר ה, ג) ואנחנו משיבים ואומרים **'השיבנו ה' אליך ונשובה'** (איכה ה, כא) **שהוא יפתח לנו שערי תשובה, נמצא שאין פתחינו מכוונים זה מול זה, פי' הש"י מבקש מאתנו שנפתח אנחנו בתשובה, ואנחנו מתפללין אליו שהוא יפתח לנו שערי תשובה.** וע"ז אמר **'מה טובו', שגם זה הוא טוב, שמה שאנחנו מבקשים ממנו השיבנו, עכ"פ הוא כחודו של מחט. והש"י ברוב רחמיו וחסדיו יפתח לנו שערי תשובה כפתחו של אולם אמן סלה.**

אור ישע

סדר תפילה, בתחילה ביראה ושפלות. ואח"כ באהבה רבה

מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל. נראה לומר ברמז הכתוב, שבא להורות אותנו **סדר התפלה. שבתחלה כשעומד האדם להתפלל, מוכרח להיות בגודל היראה ועניה, להתבונן ולהסתכל בשפלות עצמו, איך שהוא שפל אנשים וכאין נחשב.** כאמור בנוסח סדר התפלה (תפילה קודם התפילה) **מי** אנכי שאזכה להתפלל לפני מלך אל רם ונישא וכו'. **ואחר כך יעלה בתפלתו בסולם המדריגות, ויגיע למדת האהבה, להסתכל ברוממות אל, ולחשוב בגדולת הבורא ב"ה וב"ש, ויתמלא מגודל האהבה והתשוקה והתלהבות.** וזהו **מה טובו אוהליך "יעקב"**, כלשון עקב ושפלות. כלומר מה טוב ונעים הוא אוהליך, חמה האוהלים ובתי תפלה, שאתה עושה במדת העקב והענוה וגודל השפלות, שהוא היראה השלימה, שיש לך בתחילת התפלה. ואחר כך **'משכנותיך ישראל, אתה שוכן אצל הבורא ב"ה וב"ש בכיכול, בהתבוננך על גדולת ורוממות הבורא ב"ה. ישראל, אותיות לי ראש, שהוא הבורא ב"ה הראש העליון,** וק"ל.

באר משה

העצה נגד קרירות, הוא להתבודד בינו לבין קונו

הן עם לבדד ישכון, כי האדם אשר מרגיש בנפשו כי היצר הרע מקרר בנפשו ההתלהבות הבוער בקרבו, העצה היעוצה יתבודד בינו לבין קונו כו', וזה **'הן עם'** מלשון גחלים עוממות, **'לבדד ישכון'** הוא לשון התבודדות, שיתבודד עצמו בינו לבין קונו.

אור לשמים

פניני אור החיים הקדוש

וירא בלק בן ציפור. אכן יתבאר על דרך אומרם ז"ל (זוהר כאן) כי בלק מכשף גדול היה יותר מבלעם, והיה עושה כשפיו בצפור אחד ששמו ידוע, והוא אומרו וירא בלק, ובמה ראה בצפור, והוא אומרו בן צפור, פירוש להיותו בן צפור ראה בכשפיו של צפור, ואמר תיבת בן, לצד כי הצפור הוא לו לאב ולקצין, וממנו ידע את כל אשר עשה ישראל לאמורי, ולא הוצרך למגידים להודיע דבר קטן וגדול.

חנה עם יצא ממצרים. ויתבאר הענין על פי דבריהם ז"ל שאמרו (סוטה יא.) שלשה יועצים היו לפרעה כשאמר על ישראל הבה נתחכמה לו, ואחד מהם הוא בלעם, והוא אשר יעץ עליהם רעה, ובכשפיו העמיד כישוף לבל יוכל עבד לברוח ממצרים (מכילתא יתרו), והיה מובטח כי לעולם לא יצאו ישראל ממצרים, ולזה שלח לומר לו הנה עם יצא ממצרים, פירוש היפך הידוע ובטל כח הכשפים, ואפשר כי בלעם היה מבטיח את בלק שלא יצאו ישראל משם עולמית, ולזה אמר לו הנה יצא ממצרים.

דבש תמרים

פנינים יקרים, מעצר הפרוה שרים, רבותינו הקדושים עצי התמרים

הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב מי מנה עפר יעקב. ובתרגום פי הן עם וגו' הוא עתידין דיוחסא עלמא וסיפא דקרא הוא שלא יהיה להם כליה בין שאר האומות, והביאור הוא דבאמת התנבא שיהיו כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ אך מסתבר לומר בשעה שיתחיל לשפוט כל האומות לא יתקיימו אם לא שישפוט כל העולם כולו בכללו ביחד דהיינו גם ישראל ביניהם, ועייז יתקיימו כולם דמעט מהאור דוחה הרבה מהחושך ובודאי הזכיות של ישראל הוא הרוב לנגד חטאי או"ה וא"כ יתקיימו כולם, אך ז"א דישראל אינם נכנסין כלל לדין ביניהם ע"כ יאבדו העכו"ם והטעם דאינם נכנסין לדין בין העכו"ם היינו משום דהדין הזה הוא על הכליה ובישראל א"א כלל בשום אופן שכבר הובטחו שלא יהיה להם כליה וא"כ אף קודם הפשפוש בזכיות אינם נכנסין בגדר משפט כלל ולכך אינם מצטרפין, ומבואר בתוספתא דוחיה זרעך כעפר הארץ היינו שלא יהיה להם כליה כמו עפר שאינו מקבל כליה, וזייש הן עם לבדד ישכון כהתרגום שיהיה כולם צדיקים וירשו ארץ, ושמא תאמר א"כ ינוצלו גם העכו"ם על ידם, לזי"א ובגוים לא יתחשב כפי רשיי דאינם נכנסין בגדר כלל ביניהם לחשבון ודין של כליה, וביאר הטעם מי מנה, ריי"ל מי יוכל למנות במנין הזה, עפר יעקב, כיון שישראל כבר הם משולים לעפר ויש להם הבטחה שלא יהיה להם כליה א"כ אינם מצטרפין.

(ישמח משה)

☆

אפס קצהו תראה וכלו לא תראה. ובמסורה דין ואידך וכלו מחמדים, ויובן לפי משייכ בישייט שמצינו כמה דברים שהן בעצמותן חריפים ומרים כמו מלח ותבלין אשר לא יוכל האדם לאוכלן לבדן, ועם דברים אחרים הם טובים, וכ"כ נמצא בני אדם בתוך עדת בנ"י אשר בעצמותן נראים כבלתי יפים אבל בכללות ישראל כולם יפים אף נעים ע"כ, ובלק שלח לבלעם לקטרג על שונאי ישראל ולזה שלח לו לכה ארה לי, כאדם שאומר אורה בתנאים כדאיתא במדי הכוונה להשטין ולמצא קטרוג על כאוי"א בפרטות כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וזה שאמר לו אפס קצהו תראה שישים עינו הרע על קצתם, וכולו לא תראה שלא ישגיח על הכלל כלו, כי הלא וכולו מחמדים שבכללות נמצא כולו טוב.

(ייטב לב)

☆

מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל. ויבואר לפי מה שכתב רמב"ם כי המצות כולן נחלקת על שני חלקים החלק האי מצות המיוחדת לאדם בנפשו במה שיש בינו לבין קונו, והחלק הבי מצות התלויות בתועלת בנ"א תחשב לו צדקה בעוה"ב לפי שעשה המצוה וימצא גם טובה בעוה"ז בעבור שנהג מנהג טוב גם עם בנ"א, והנה גבי יעקב אבינו בהאבקו עם המלאך ויכול לו מצא טובה בעוה"ז יען כי הגיע לו שכרו על המצות שעשה לתועלת בנ"א, וזייש לו המלאך לא יעקב וגו' כי שרית עם אלקים ועם אנשים ריי"ל שעשית מצות שהם עם אלקים רצון הבוריית ועם אנשים שעשית מצות שהם לתועלת בנ"א, ועייז ותוכל כי עייז מגיע שכרו גם

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

תיכף כשחושב אדם מחשבה טובה, נעשה עי"ז למעלה צירופי שמות הק' לפני הש"י

וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו. וירא פנחס וגו', ויקח רמח בידו וגו'. ואחז"ל (סנהדרין דף פ"ב) ראה מעשה ונזכר הלכה, א"ל משה רבינו לא כך למדתנו הבועל ארמית קנאין פוגעין בו, א"ל קריינא דאגרתא איהו להוי פרוונקא. **שמעתי בזה דבר נחמד מפי אבא מארי הגאון הקדוש מוה' אלעזר ניסן זללה"ה**, והוא בהקדם לפרש מאחז"ל (קידושין מ.) מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, הענין '**כי כל אמרת אלקי צרופה**' (משלי ל, ה) היינו צרופי אותיות, **ותיכף שעלה במחשבת אדם לטוב נעשה מזה צירוף אותיות, ונכתב בפועל לפני יתברך שמו**, [כמבואר ב'עשרה מאמרות' מאמר חקור דין חלק ב' פ"ב וי"ג עייי"ש]. **ולכך תיכף כשראה פנחס ועלה בלבו שיקום ויקח רמח וידקר וגו' תיכף נעשה מזה צירוף וירא פנחס וגו' ויקם וגו' ויקח רמח בידו, ויגל ה' את עיני פנחס, וראה אלו האותיות וירא פנחס וגו' ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו וגו' וכיון שראה מעשה זה בצירופי אותיות נזכר ההלכה שקנאין פוגעין בו**, וא"ל למשה, לא כך למדתנו רבינו כו' והנה גם משה ראה זה הצירוף וירא פנחס וגו' וז"ש לו '**קריינא דאגרתא**' **זה שנקרא בהאגרת, היינו הצירוף וירא פנחס ויקם כו' 'איהו להוי פרוונקא', כיון שכבר נעשה הצירוף וירא פנחס ויקם וגו'.**

ייטב לב

בעוה"ז עפ"י דין, וזש"ה מה טבו אהליך יעקב ר"ל אפי' בעוה"ז המכונה בשם אוהל כי הוא רק דירת עראי כמו אוהל, ומה טעם הלא שכר מצוה בעוה"ז ליכא ויהיה כמשיב משכנתיך ישראל שיש בהם מדריגה של ישראל כמו שאמר המלאך כי שרית עם אלקים ואנשים כנ"ל ע"כ גם בעוה"ז ימצא טובה וחיים וברכה.

(קדושת יו"ט)

☆

וירא בלק וגו'. בבהי"ט וירא בלק ראה שעמדה חמה למשה במלחמת סיחון, וי"ל עפי"ד הגמ' מאי ויודע דעת עליון שהיה יודע לכוין אותה שעה שהקב"ה כועס בה וכוי אימתי רתח אמר אביי בתלת שעי קמייתא, וכי התוסי שהוא כדאמרינן בסמוך בשעה שהחמה זורחת שמלכי מזרח ומערב מניחין את כתריהן ומשתחוין לחמה מיד כועס הקב"ה וכו', ולפי"ז יבואר דהנה כשהעמיד משה החמה נעשה ערבוב בהזמנים, ואפשר שבבוקר כשהיתה צריכה לזרוח יצא מסדר הילוכו וא"כ לא ידעו המלכים מתי להשתחוות, ונמצא שעי"ז נתבטל זעמו של הקב"ה כיון שלא השתחוו המלכים להחמה, וז"ש דכשראה בלק שמשה יכול להעמיד את החמה, וא"כ ישתנה אותו הרגע, ותפרע כל עצתו.

(דברי יואל)

☆

עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוך השור את ירק השדה. ובמדי מה שור מנגח בקרניו אף אלו מנגחין בתפלתן, ויבואר בהקדם דברי הקדושת יו"ט בשם מהרי"א מזידטשוב לפרש הכתוב ואתה נותן להם את אכלם בעתו, כי בני' אינם נתונים כלל תחת העת והזמן ואדרבא כל הזמנים והעתים נתונים תחתיהם, ואפי' בעתים שהזמן גרמא לתגבורת הדינים חי"ו יש כח בידם להמתיקן ולהפכן לרחמים וחסדים, וזהו הכוונה ואתה נותן להם את אכלם בעתו, פי' בעתו של האיש הישראלי כי העת הוא שלו וניתן תחת ידו ע"כ, והנה כח זה הוא רק ע"י התפלה המעורר עת רצון למעלה והנה דרשו חז"ל ויודע דעת עליון שהיה יודע לכוון אותה שעה שהקב"ה כועס בה, וזהו ביאור דברי המדרש שהודיע בלק לבלעם מה שור מנגח בקרניו אף אלו מנגחין בתפילתן, שלא יעלה בידו לקלל את בני' באותה שעה שכועס בה הקב"ה לאשר העת והזמן הניתן תחת ידם ובכח התפילה יכולים להפוך אותה השעה לעת רצון בחסד וברחמים.

(ברך משה)

☆

אל מוציאם ממצרים כתועפות ראם לו. ופירש"י כתועפות ראם לו הוא לשון עוף יעופף, וי"ל דהנה הקשו המפרשים האיך הוציא הקב"ה את בני' קודם הזמן לפני די מאות שנה, ונראה לתרץ שהוא מדין כל האמור בפרי מלך מלך מותר בו וכתיב בפרי מלך שדתיכם יקח ונתן לעבדיו וקי"ל עבדים הקשו לקרקעות וע"כ גם עבדים יכול המלך ליקח וליתן לאחר ובכח זה היה יכול לשחרר את שיעבודם מיד פרעה וע"כ שפיר יצאו קודם הזמן, אך זהו דוקא מחמת שיש לנו דין עבדים למקום כמ"ש כי לי בני' עבדים, והנה בגמי עבד נקנה בכסף בשטר וחזקה הגביה לרבו קנה הגביהו רבו לעבד לא קנה ורשב"י ס"ל שהגבהה קונה בכל מקום, ומעתה קשה במאי קנה אותנו הקב"ה ההלא דרכי הקנין שהם הרחיצו הלבישו לית תפיסא ביה, וקנין דהגבהה פשיטא דל"ש אצלו, וצ"ל כשיטת רשב"י דאם הגביהו רבו לעבד קנה, והשי"ת הגביה בני' כמ"ש ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי ובזה קנה אותנו ויש לנו דין עבדים ובדין הוציא אותנו ממצרים קודם הזמן, וזש"ה אל מוציאם ממצרים ואף קודם הזמן דיש לו דין מלך ואם תאמר איך הם קנויים לו לעבדים, לז"א כתועפת ראם לו לשון עוף יועפף היינו שהקנה אותם הקב"ה בקנין הגבהה בעת שהובילם ממצרים על כנפי נשרים לעשות הפסח במקדש.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ק עצי התמרים

הצדיק צריך הרחבה עוד יותר מבלעם, אך כל תכליתו בזה להגדיל תורה ולהאדירה בקצוי תבל

אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי ה' לעשות טובה או רעה מלבי אשר ידבר ה' אתו אדבר. רבינו זללה"ה אמר דבר נחמד, שאף שכל אחד יש לו התחיבות להישיבה שבעירו, אמנם חיובא רמיא לעמוד לימין הישיבות אף בכל קצוי ארץ. והקדים אז מה שפרש"י בפרשת בלק, שאמר בלעם "**אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב וכו'** שהיה נפש רחבה שתאב למצוא בית כסף וזהב, ואילו במשנה אבות (פ"ו) שאמר ר' יוסי בן קיסמא אפילו אם תתן לי כל כסף וזהב ומרגליות שבעולם איני דר אלא במקום תורה, ולכאורה ביקש בזה הרבה יותר מבלעם. אמנם פירוש הדברים נראה שתאוותו של הרשע לכסף הוא רק בשביל ביתו לצורך עצמו, ומדויק לשונו שאמר מלא "**ביתו**", משא"כ הצדיק צריך כל כסף וזהב "**שבעולם**" דייקא, **כי צריך את הכסף בשביל העולם ולא בשביל עצמו, שבכל פינות העולם יש לו ישיבות ומוסדות שצריך לחזקם ולתמכם עכ"ל, ודפח"ח.**

מושיען ש"י (ח"ו עמ' רס"א)

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי. קשה הלא ניסי מצרים היו גדולים מאלו, ולמה לא התבונן בהם נסים גדולים שעשה ה' (כלי יקר). ממנם ממרו חז"ל (תנחומא דברים): דברים קשין היו סיחון ועוג יותר מפרעה וחיילותיו, וכשם שמרו שירה על מפלת פרעה וחילו, כך היו רשיין לומר שירה על מפלת סיחון ועוג, אלא שבא דוד ואמר עליהם שירה, שנאמר (תהלים קלו): למכה מלכים גדולים וגו', לסיחון מלך האמורי כי לעולם חסדו; הרי שמלחמת סיחון ועוג היתה גם יותר גדול מיציאת מצרים. (חידושי תורה)

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי. קשה למה הזכיר דוקא שמציאים רעה בכח רשייתן, והלא כל מיבריהם וגופם הם רק לרעה. ונראה דבלק רצה גודל נדקתם וקדושתם של ישראל, ודבר זה בעצמו היה כל כך נתעב אצלו, עד שהיה קץ בחייו, וזהו **קצו בחייהם.** והנה **ויסוד יוסף** (ב) מיתח: ההסתכלות בדברים טמאים קשה מאוד להשמה, ולהיפוך ההסתכלות והתבוננות בדברים קדושים ובנדיקי הדור, מסוגלת מאוד להזדככות הנפש ולהשפעת קדושה. ממנם זהו רק בזמן שהאדם מתענג תענוג רוחני גדול מההסתכלות הלזו, אבל אם קשה לאדם להסתכל בדברים קדושים, ונפשו קצה בזה, אז הוא להיפוך, שעוד הוא מפסיד מההסתכלות; וזהו **וירא בלק**, ומכיון שרשייתו בנדקת ישראל היתה קשה אצלו עד שהיה קץ בחייו, בשביל שהיה לו בלתי אפשרי לראות בכבודן של ישראל, לכן ודאי שהיה טוב לו שיסומו עיניו ולא יראו, כי עוד גרם רעה לעצמו בזה, וזהו **נוח לרשעים שיהיו סומין, שעיניהם מציאין רעה לעולם,** והשמיענו בזה רבותא גדולה, שאף שרואה והסתכל בדבר טוב, שיש בהסתכלות כזו סגולה עליונה להזדככות הנפש ולהשפעת קדושה, אבל בעצמו היה דבר קשה וגרם לו הפסד, עד שהיה מוטב לו שלא היה רואה כלל. (דברי יואל)

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי. שראה שעמדה לו חמה למשה (בעל הטורים). לכאורה מדוע נתירא מנס העמדת החמה, יותר משאר האותות שעשה ה' לפרעה ולכל מצרים. ויובן לשמרו (ברכות ז.) כומו של בלעם היה שידע לכוון אותה שעה שה' כועס בה, ואז היה מקוס לקללתו לאול; והנה שמרו (עבודה זרה ד:): בשעה שהחמה זורחת וכל המלכים מניחין כתריהן בראשיהן ומשתחוין לחמה, מיד כועס ה'; ומכיון שכל כומו של בלעם לקלל היה במה שהיה יודע לכוון שעת הזעם, וזעמו של ה' הוא משעת שהמלכים משתחוים לחמה בשעה זריחתה, על כן היה בלק מתירא ביותר **כשראה שעמדה לו חמה למשה,** שהרי כל כומו הוא משעת זעמו של ה' הבא מכח זריחת החמה, ואם יעמידו בני ישראל את החמה כשירצו אלא תלך במהלכה הטבעי הרגיל, לא יהא ביכלתו לקלל את ישראל, אלא ידע את הרגע שה' זועם בו. (במקומי מבג)

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי. יוסף גדר עצמו מן העריות, ונגדלו כל ישראל בזכותו (ויקרא רבה לב). ואמרו (ילקוט): כשביקש יהושע לעבר את החמה, אמר לו השמש אני קשים ממך, שאני נגרשתי ברביעי ואתה בשישי, אמר לו יהושע כבר נשתעבדת לזקני יוסף, שנאמר (בראשית נ): והנה השמש והירח משתחוים לי; נמצא להעמדת החמה היה בזכותו של יוסף. וזהו **וירא בלק שעמדה לו חמה למשה,** ומזה ידע דעדיין לא נפסק אלא הכח של יוסף, והבין מזה הלא יוכל להכשילם בעריות, ועל כן פחד בלק והיה מוכד עצות, אבל בלעם היה כומו

גדול בכספים, והוא עלמו היה מזוהם בעריות, ועל כן ניסה ועלה בידם להחטיאם. (דברי יואל)

אל תצר את מואב (דברים ב). כי שמי פרידות טובות יש לי להוציא מהן רות ונעמה (בבא קמא לח.). והנה **בזמר הקודם** (ברכות דף לח) פירש: לף שזמן הגאולה קבוע מה', מכל מקום אם תפץ ה' לגאלינו בטרם הגיע לותו זמן, יחליף את סדר הזמנים, וישנה את מערכות המזלות, ויקדים להביא את הכוכב והמזל המיועד לגאולה; והנה גודלי ידע בלק שנעטוו ישראל שלא להתגרות מלחמה עם מואב, אבל ידע גם כן שהטעם הוא רק בשביל השני פרידות שעתיד לצאת מהם, ולעתיד לבוא כאשר ירצו ישראל גם את הקיני והקניזי והקדמוני, אז תתבטל גם מלכותו של מואב. לכן מאחר **שרחה שעמדה לו חמה למשה** במלחמת האמורי, והתגדר לו שיש כח ביד ישראל להיות שולטים על המזלות, אם כן הרי יש יכולת בידם לשנות את העתים ולהחליף את הזמנים, ויגיע תיכף זמן הגאולה השלימה, ולכן **ויגר מואב**, שלא יעשו ככה להחיש זמן הגאולה שיהיה עכשיו, ואז תתבטל מלכותו של מואב. (דברי יואל)

עם מואב לא היה להם כח של ריבוי, וכדמצינו שהיו זקוקים לקבל עליהם מלך ממדין, וגם הוצרכו לשמירתם של סיחון ועוג, ואם כן בשלמא היה להם לירא מריבוי בני ישראל, שמנם עיקר כוחם היה מה שבלק היה קוסם גדול (ספרים). והנה אמרו (שמות רבה כא): השמש הוא הרחם למעלה השמים; **והתדרגלו** (ישעיה ס) כתב: השמש הוא הרחם להמזלות; ובזה יובן לכיון שכל כוחו היה רק מה שהיה קוסם גדול, שמנם מכיון שכל הכישוף הוא כח טבעי, שהכל תלוי בכח השמש שהוא הרחם למערכת השמים, לכן **כשרחה שעמדה לו חמה למשה**, הבין שישראל שולטים עליהם בכח קדושתם, ומנלע שבטל כל הכח המיוחד שלו, ולכן **ויגר מואב מפני העם כי רב הוא**, שמעכשיו אחר שהבחין שנתבטל כוחו, התחיל לירא מריבוי העם, מה שהיו ישראל עם רב נגד כוחו של מואב. (דברי יואל)

וירא בלק בן צפור למה נקרא בלק בן לפור, בשביל שהיה לו לפור, והשתמש עמה בכח הכישוף על ידי החמה והלבנה (זוה"ק). כל זמן שהיה גדול כוחו בכישוף של הלפור, לא היה מתיירא כל כך משרחל, כי היה תושב שיוכל להתגבר עליהם בכח כשפיו של הלפור, שהיתה על ידי החמה והלבנה, אמנם אחר **שעמדה לו חמה למשה** במלחמת סיחון, ונתבלבלו מאז כל זמני היום והלילה, ושוב לא היה יכול להשתמש בה, אז התחיל להתיירא משרחל. וזהו **וירא בלק בן לפור את כל אשר עשה ישרחל לאמורי**, שהעמיד משה את החמה בעת מלחמת האמורי, לכן **ויגר מואב**. (דברי יואל)

וירא בלק בן צפור שרחה בלק בשקופת דחכמתא (זוה"ק). מלויכי תחכמני מלותך (תהלים קיט). **פ"ת הקדושת יום טוב** (תולדות ד"ה ויגדל) פירשו: הרשעים הם רואים ומשיגים מהר מה שטוב להקדושה, שלין להם קמיות עינים, אבל אלל הצדיקים מתגבר היצר הרע ומסמא את העינים, שלא בקל יכולים להשיג לכוון אל האמת, ולזה יש עלה 'מלויכי תחכמני', שנראה כל מה שהם מתגברים, ומהם נלמוד לעלמנו מה שטוב לנו; וזהו **וירא בלק את כל אשר עשה ישרחל לאמורי, שרחה בשקופת דחכמתא**, בחיזה כח קדושה הם לוחמים, שהוא אין לו קמיות עינים בזה. (דברי יואל)

לבאורה לחיזה משקופת דחכמתא היה זקוק לרחות את מלחמת סיחון ועוג. ונראה לחמרו (בבא קמא לח.): אל תצר את מואב (דברים ב), כי שמי פרידות טובות יש לי להוציא מהם רות ונעמה; והנה בלק ובלעם היו שניהם גדולים בחכמה, והבינו ברחיה שכלית דמה שעשו עכשיו לאמורי הוא רק ההתחלה, וגמר מפלתם יהיה לעתיד לבוא, כי ידעו מה שיהיה לעתיד. וזהו **שרחה בלק בשקופת דחכמתא, את כל אשר עשה ישרחל לאמורי**, שקשים היו חיילותיו של סיחון ועוג (ילקוט תשסח), ומלחמה זו היתה רק ההתחלה, שהגמר יהיה כאשר גם מואב יאבדו כולם יחד לעתיד לבוא, ולכן **ויגר מואב**. (דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גביאור הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה פניקים

כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל

בעיר סמוכה ללאדי היה אברך אחד מופלג בתורה סמוך על שולחן חותנו והוא היה יושב ועוסק בתורה ברבות הימים ירד חותנו ממעמדו והאברך הוכרח לעסוק במסחר לצורך פרנסתו פעם אחת נסע ליריד לקנות סחורה ובחזרתו עבר דרך יער הסמוכה ללאדי והימים ימי ערב חג השבועות ונזכר בימים מקדם שהיה רגיל להיות בצל הקודש אצל רבו הבעל התניא ונצטער על זה מאוד עד שהחליט לעזוב את העגלה עם הסחורה ביער וללכת ברגל ללאדי וכן עשה והגיע לשם ערב יו"ט סמוך למנחה ונכנס לבית הכנסת וכשראוהו הרב אמר לבנו "האברך הזה נקרא חסיד עם מסירות נפש בנו התפלא מאוד שכן הרב לא דיבר עם האברך דבר ולא חצי דבר והיכן ראה את מסירות נפשו הלך ושאל את החסיד על זה עד שנודע לו דבר המסירות נפש שלו אחרי החג נכנס החסיד להרב והרב נענה לעומתו: העגלה והסחורה תמצא אי"ה בשלימות שאלו החסיד מה יעשה שמרגיש שהמסחר מטרידו מתורה ועבודה השיבו הרב: עצתי שתשיג איזה מלון בכפר וזוגתך תעסוק במכירת היי"ש ואתה תוכל ללמוד ולהתפלל בהרחבת הדעת הלך החסיד לדרכו עד שבא אל מקום העגלה וראה שהכל עומד על מקומו בשלום ושר אחד נסע דרך אותו מקום וראה מרחוק עגלה טעונה סחורה עומדת ואין איש שם על לב ועומד ומשתאה למראה עיניו והנה רואה האברך שבא על העגלה שאלו השר איך זה עזב את העגלה לבדה ולא חששת שיגנבו אותו צחק האברך ואמר לו: העגלה עומדת כך זה שלושה ימים בלא שומר וסיפר לו את כל המעשה הדבר היה לפלא בעיני השר ואמר להאברך: אני רואה בך שהנך איש כשר וישר ובכן אציע לך עסק בכפר שלי יש מלון טוב והוא מקום פרנסה ואני רוצה להשכירו לך אמר לו האברך כי הוא איש עני ואביון ואין לו כסף לקנות יי"ש ושכר אמר לו השר, אני אתן לך כסף על כל הנצרך ובמשך הזמן תשלם לי נתרצה האיש ונסע לביתו מכר סחורתו ונסע למעון השר ושכר ממנו את המלון והיהודים הדרים בסביבותו אותו כפר הזהירו את האברך שלא ישכור את המלון כי בשכנות אותו מלון דר מכשף גדול וכל מי שדר במלון זה אינו מוציא את שנתו רח"ל, אמר להם האברך: אם רבי הקדוש אמר לי שפרנסתי יהיה מזה אין אני מתירא מכשפים לאחר מספר חדשים החזיר האיש להשר את הכסף שלוה ממנו כי הצליח מאוד בעסק זה ונתעשר בהמלון ויהי כעבור חצי שנה התחיל להרגיש שהוא חולה ומיום ליום הלכה המחלה וגברה עד שכמעט לא היה יכול ללכת ברגליו והבין שזהו מעשה המכשף ומיהר לנסוע לרבו הקדוש והגיע לשם בערש"ק פ' בלק בליל שב"ק היה חלש מאוד ולא הלך לביהכנ"ס ולמחר לתפילת שחרית התאמץ והלך להתפלל בביהמ"ד ודרכו של הרב הבעל התניא היה שהוא בעצמו היה קורא בתורה וכשהגיע לחמישי ציווה הרב שאותו האברך יעלה לתורה, הדבר היה לפלא בעיני הקהל כי הרב לא היה רגיל להורות מי ומי ההולכים לעלות לתורה ובפרט שהוא לא ידע כלל בביאתו של האברך כי הוא נכנס לביהמ"ד באמצע התפילה כשעלה לתורה נתלהב הרב מאוד וקרא בדביקות נפלאה וכשהגיע להפסוק "כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל" החזיר ראשו לאחור פניו נעשו כלפיד אש ועיניו בולטות וכדרכו בקודש בשעת עליית נשמה וקרא ושלש את הפסוק כמה פעמים בדביקות נוראה אחר השבת הרגיש האברך שהוא הולך ומבריא נכנס אל הרבי וסיפר כל הקורות אותו אמר לו הרב: אל תדאג אי"ה תהיה בריא כי לא נחש ביעקב ושוב אמר הרבי את הפסוק כמה וכמה פעמים בדביקות רבה, האברך נסע לביתו ובדרך הרגיש שהוא בריא לגמרי כשהגיע סמוך לביתו אמרו לו היהודים הדרים בסביבתו האם שמעת מה היה סופו של המכשף בשבת בבוקר מתו הוא ואשתו במיתה חטופה ושאלם מתי בדיוק היה הדבר אמרו לו בשעה זה בשבת בבוקר אמר להם האברך הרגשתי זאת בלאדי בדיוק בשעה זו בעת שעליתי לתורה.

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל. וי"ל על פי מה שפירשתי דרך צחות בתוכחת מוסר (בראשית כח, י) 'מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים' כו', על הבונים בתיהם כמו רמים עליות מרווחים ובתי מדרשות בשפל המדרגה בעוונותינו הרבים ומקום צר ממש רק ד' אמות של הלכה, וע"כ אמר 'מה נורא המקום הזה', כמעט מורא נפש לכנס לשם אין זה כי אם משום שהוא בית אלקים, כי אילו היה בנין הדיוט היה מיופה בכל מיני יופי.

והנה אהל נקרא ביהמ"ד כמו שנאמר 'איש תם יושב אהלים', והנה יעקב לשון שפלות וישראל לשון שררות כידוע. וז"ש 'מה טובו' מה טוב היה אילו היה '**אהליך יעקב**' בתי מדרשות הבנויות בעקב ושפלות, כ'**משכנותיך ישראל**' הבנוין בדרך שררות, **כי בדין היה ראוי לרומם בית אלקינו וליפותו יותר משאר בתי העיר והלואי יהיו על כל פנים כמשכנות שלהם, וק"ל.**

וידבר משה

פרפראות לחכמה

מאמרים נחמדים, ע"ד דרוש מיוסדים, כפתור ופרח מושקדים

עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוך השור את ירק השדה. וצריך ביאור אמאי נקטו לשונם במשל כלחוך השור וגו', והנה לכאורה קשה למה פחדו מישראל הרי ישראל היו עומדים ומוזהרים אל תצר את מואב ואם כן אי אפשר להם לישראל שיצערו את מואב, אלא יש לומר שחששו שימסרו ביד אומה אחרת, וישראל יכבשו את מואב מיד אותה האומה, וכפי שאכן היה על ידי סיחון כמ"ש חז"ל עמון ומואב טהרו בסיחון. והנה ארבע דרגות ישנן בבריאה דומם צומח חי מדבר, ועל האדם להעלות באכילתו את הדומם צומח חי לבחינת מדבר וירק השדה שאין אדם אוכלו אינו יכול להתעלות לבחינת מדבר כי אם על ידי אמצעי, דהיינו ע"י הבהמה שאוכלתו ומתעלה לבחינת חי, ואח"כ כשהאדם אוכל את בשר הבהמה, מתעלים שניהם גם יחד לבחי' מדבר. וזהו שאמרו עתה ילחכו הקהל כלחוך השור את ירק השדה, כלומר, כמו שירק השדה מתעלה ע"י אחר, דהיינו השור כן ילחכו הקהל, שיתעלה ארץ מואב וימסר לישראל על ידי אמצעי, דהיינו אומה אחרת.

(קדושת לוי)

☆

מה אקוב לא קבה אל כי מראש צורים אראנו. י"ל עפ"ד הישמח משה (פר' ויחי) שמפ' הטעם שאהדרי' קרא לשם יעקב אחרי שקראו ישראל לא כן אצל אברהם שהקורא לאברהם אברם עובר בעשה כי ר"ת אברהם יצחק יעקב ישראל עולה כמספר שם א"ל לרמז בזה שחסד אל חופף על ישראל בכל זמן ובזה מפרש הפסוק לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל דווקא ולא יעקב וזשה"כ מה אקוב לא קבה "אל" שלא אוכל לקלל את ישראל אשר עליהם חופף השם אל ונתן טעם כי מרא"ש צורי"ם היינו מראשי התיבות של הצורים אברהם יצחק יעקב ישראל אראנו היינו שם אל שמרמז לחסד כנ"ל.

(דברי שמואל)

☆

מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל. ויל"ד שהרי אמרו חז"ל מברכותיו של אותו רשע ניכר מה היה בליבו לקללם ומאי קללה שייך בזה אך נראה עפ"מ דאיתא בתנחומא עה"פ אלה פקודי המשכן למה נקרא שמו משכן מפני שנתמשכן בשביל עוונותיהם של ישראל דהיינו כשישראל חוטאים ומתחייבים כליה ח"ו אז הקב"ה שופך חמתו על עצים ואבנים וזהו המשכון תחת בני ישראל והנה ב' בתי המקדש שנחרבו הם נגד אברהם שקראו הר ונגד יצחק שקראו שדה אשר השם מורה שאינו משכן קבוע (רק סופו ליחרב ככתוב על הר ציון ששמם, וציון "שדה" תחרש) משא"כ בית השלישי שיבנה במהרה מכוון כנגד יעקב שקראו בית שמוכן לדירת קבע ולעולם לא יחרב וז"ש בלעם הרשע מה טובו היה אם אהלי"ך יעק"ב היינו שב' בתי המקדש (שנקראים "אוהל" ארעי) יהיה מכוון כנגד יעקב אשר קראו בית ולא יוכל ליחרב ואז יהיה משכנות"יך ישרא"ל שיתמשכנו ישראל בעצמם ולא יוכל ה' לשפוך חמתו על עצים ואבנים.

(דברי מהרי"א)

דורש טוב

לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו. אל מוציאם ממצרים וגו' (כג, כא-כב).

נראה לקשר את שני כתובים האלה כאחד בדרך פלפול, בהקדם מה שאיתא בספרים (עיין אור החיים הק' פר' משפטים בפסוק אם בעליו עמו) **שלכן מוחל הקב"ה את עונות בית ישראל,** משום שהם דבוקים בו תמיד, ולכן זהו בגדר דין בעליו עמו שהדין הוא שפטור השומר מלשלם, וכן ישראל הם שומרים על הנשמה שבהם שניתנה להם בגדר פקדון מהקב"ה, ובכן ראוי שיהיו פטורים מההיזקות משום שבעליו עמו.

אבל על זה קשה דהרי התורה כתבה רק הפטור ד'אם בעליו עמו' רק על גניבה ואבידה ואונסין הנגרמים ע"י אחרים, **אבל אם יהיה פטור גם השומר שפושע כשבעליו עמו,** זהו מחלוקת במסכת בבא מציעא (דף צ"ח), והדבר תלוי **אם** מקרא הנ"ל ד'אם בעליו עמו' **נדרש גם על פסוק שלפני פניו,** דהיינו על חיוב פשיעה בשומר חנם הנאמר לפני פרשת שואל, אז בא הפטור של בעליו עמו לפטור גם הפושע שבעליו עמו, **אבל אם אין מקרא נדרש אלפני פניו אז מתחייב.**

והנה בברית בין הבתרים נאמר לאברהם, 'כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה', **וקשה** הלא יצאו לפני הזמן אחר ר"י שנה. **והתירוץ הוא** שהזמן ארבע מאות שנה נדרש אלפני פניו על מה שנאמר 'כי גר יהיה זרעך', ולאו דוקא על 'ועבדום וענו אותם', והרי גרים שפיר היו ת' שנה כי הגירות התחילה משנולד יצחק, כמבואר ברש"י שם בפרשת לך לך.

וזה שאמר הכתוב 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל', שמן הדין שיהיו ישראל פטורין מחטאיהן, משום ש'ה' אלקיו עמו' והדין 'אם בעליו עמו לא ישלם', וכי תימא שהלא ישראל כשחוטאין ח"ו הם עושין פשיעה בידים ומנלן שגם בכהאי גונא פטור השומר, לזה אמר 'א-ל מוציאם ממצרים', **שמיציאת מצרים לפני הזמן אנו רואים שמקרא נדרש אלפני פניו, ובכן שפיר פטור כשבעליו עמו גם השומר הפושע בשמירתו.**

הגה"ק מאסטראווצא זצ"ל

האם בפעם הראשונה ראה את כל העם

וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיִּקַּח בָּלָק אֶת בִּלְעָם וַיַּעֲלֵהוּ בָּמוֹת בָּעַל וַיַּרְא מִשָּׁם קְצֵה הָעָם: (כב מא)

וַיַּעֲלֵהוּ בָּמוֹת בָּעַל וַיַּרְא מִשָּׁם קְצֵה הָעָם. הָיָה מַעֲלֶה אוֹתוֹ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִרְאֶנּוּ, כְּדֵי שֶׁיִּתְבַּוֵּן אֵלָיו בְּקִלְלָתוֹ וְלֹא תִּפָּרֵד נַפְשׁוֹ מֵהֶם, כִּי אֵלֶּה מִכְּחוֹת הַנֶּפֶשׁ, לִהְיוֹת דִּבֵּקָה בְּעֵת הָרְאִיָּה, כַּיָּדוּעַ מֵעִנְיָן הַחֲכָמִים (בב"ק קיז.) דְּלוֹ לִי גְּבִינַאי דְּבָעֵינָא לְמַחֲזֵיהּ, דְּלוֹ לֵהּ, יְהַב בֵּהּ עֵינֵיהּ וְנָח נַפְשֵׁהּ. וְהִגִּיד הַכָּתוּב כִּי לֹא רָאָה כָּל הַמַּחֲנֶה, כִּי חָיוּ חוֹנִים אַרְבָּעָה דְּגָלִים לְאַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם.

וּבַפַּעַם הַשֵּׁנִית אָמַר לוֹ בָּלָק (לְהַלָּן כג יג) 'אֶפֶס קָצֵהוּ תִרְאֶה וְכֻלּוֹ לֹא תִרְאֶה', לוֹמַר גַּם בַּפַּעַם הַזֹּאת לֹא תִרְאֶהוּ כֻּלּוֹ, אִם הוּא הַדָּבָר הַמּוֹנֵעַ מִמְּךָ קִלְלָתוֹ, אֲבָל קָבְתוֹ לִי מִשָּׁם אִם תּוּכַל, כִּי אֵין לִי מָקוֹם לְהַרְאוֹתוֹ כֻּלּוֹ מִשָּׁם. וְחָשַׁב בָּלָק אוּלַי יֵשׁ בְּאַחַת הַקְּצָווֹת דֶּגֶל אֲנָשִׁים צַדִּיקִים וְטוֹבִים אֲשֶׁר אֵין הַשֵּׁם חֵפֶץ דַּכְּאוֹ[א].

וַיִּתֵּן לְפָרֵשׁ עוֹד, כִּי בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹן רָאָהוּ כֻּלּוֹ, כִּי בְּמוֹת בָּעַל מָקוֹם גְּבוֹהַּ, וְרָאוּ שְׁנֵיהֶם מִשָּׁם קְצֵה הָעָם וּבָנוּ שָׁם הַמִּזְבְּחוֹת, וְהָלַךְ בִּלְעָם אֶל רֹאשׁ הַגִּבְעָה אֲשֶׁר בָּהָר הַהוּא וְרָאָהוּ כֻּלּוֹ וְזֶה טַעַם וַיֵּלֶךְ שָׁפִי (לְהַלָּן כג ג) שֶׁהָלַךְ אֶל שָׁפִי שֶׁבּוֹ, כְּדִבְרֵי רַבִּי אַבְרָהָם[ב].

משה לא היה יודע מה ידבר עמו ה', ובלעם היה יודע מה ידבר עמו

נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי אֵל אֲשֶׁר מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם: (פרק כד פסוק ד)

וְלֹא הָלַךְ בְּפַעַם בְּפַעַם לִקְרַאת נְחָשִׁים... וְלֹא תַחֲשֹׁב בָּזֶה זוּלַת מָה שֶׁפֵּרַשְׁנוּ, מִפְּנֵי מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שֶׁאָמְרוּ בְּסִפְרִי (בְּרָכָה לט) וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה. בְּיִשְׂרָאֵל לֹא קָם, אֲבָל בְּאֻמּוֹת הָעוֹלָם קָם, וְאֵיזֶה זֶה בִּלְעָם.

מעשה חש"ב

א פעמיים הזכיר הכתוב שראה בלעם רק את 'קצהו' של עם ישראל: א. בפסוק דידן 'ויעלהו במות בעל וירא משם קצה העם', והשנית לקמן (כג יג) 'ויאמר אליו בלק לך נא אתי אל מקום אחר אשר תראנו משם אפס קצהו וכולו לא תראה'. דעת רבינו [באופן זו] שבב' המקומות לא ראו רק מקצת כלל ישראל, וא"כ צ"ב מה חשב בלק שבמקום אחר כן יתן הקב"ה לקללם, ע"ז מתרץ רבינו שחשב בלק שאולי בפעם הראשונה ראה אנשים צדיקים וטובים, אשר אין השם חפץ דכאו, אבל במקום השני יראה אנשים שאינם צדיקים כ"כ שאפשר שעליהם יסכים הקב"ה שיקללם.

ב כוונת רבינו באמרו 'ויתכן לפרש עוד', דבמקום הראשון ראו את 'כל' עם ישראל, ורק במקום השני ראו רק 'מקצת' העם, דהרי רק בפעם השניה אמר לו בלק מתחילה 'אפס קצהו תראה', [ופירש הכתובים כדלהלן 'ויעלהו במות בעל וירא משם קצה העם', דשם באמת ראו רק מקצת העם. ואח"כ אמר בלעם אל בלק שיבנה המזבחות, ויקריב הקרבנות, ואח"כ אמר לו בלעם 'התיצב על עלתיך, ואלכה וגו' וילך שפי'. ומפרש רבינו שבלעם הלך אל ראש הפסגה ומשם ראה את כל עם ישראל]. ובלק חשב שדווקא במקום הראשון שראו את 'כל' עם ישראל לא נתן הקב"ה לקלל את ישראל, שאין זרעו של יעקב כלה, אבל על מקצת כלל ישראל יתן לו הקב"ה לקללם.

	במקום הראשון	במקום השני	הטעם שהלך למקום השני
אופן א	ראו רק 'מקצת'	גם ראו רק 'מקצת'	שאולי במקום השני אותו המקצת יהיו רשעים.
אופן ב	ראו את 'כל' עם ישראל	ראו רק 'מקצת'	שאולי על מקצת כלל ישראל, כן יוכל לקלל.

אֶלָּא הֶפְרֵשׁ יֵשׁ בֵּין נְבוּאַת מֹשֶׁה לִנְבוּאַת בִּלְעָם, מֹשֶׁה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מָה מְדַבֵּר עִמּוֹ, וּבִלְעָם הָיָה יוֹדֵעַ מָה מְדַבֵּר עִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי אֵל....

וְאַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין נְבוּאַת מֹשֶׁה לְבִלְעָם. כִּי מֹשֶׁה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מָה מְדַבֵּר עִמּוֹ, בְּאֵיזֶה עִנְיָן בְּאֵיזֶה מְצָוָה יְצוּוֵנוּ, אֲבָל הָיָה הוּא מוּכָן בְּכָל עֵת לְדִבּוּר, וְהָיָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְצַוֶּה אוֹתוֹ, כְּפִי הָרָצוֹן לְפָנָיו. אֲבָל בִּלְעָם, הָיָה מְכוּוָן וּמְחֻשָּׁב בַּדָּבָר הַהוּא שֶׁהוּא חָפֵץ בּוֹ, וְהוֹלֵךְ וּמִתְבּוֹדֵד וּמְכִין נַפְשׁוֹ לִהְיוֹת עָלָיו הָרוּחַ, אוּלַי יִקָּרֶה ה' לִקְרָאתוֹ, כַּאֲשֶׁר הוּא מִפְרָשׁ בְּכָאן, וְיוֹדֵעַ שֶׁאִם יָחוּל עָלָיו בְּעִנְיָן הַהוּא אֲשֶׁר חָשַׁב יְדַבֵּר עִמּוֹ, לֹא בְּעִנְיָן אַחֵר....

וְאָמְרוּ מָשָׁל לְטַבָּחוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, עַל הַמִּדָּה הָרִאשׁוֹנָה[א], וְכַוָּנָתָם לֵאמֹר שֶׁהַטַּבָּח יוֹדֵעַ בְּהוֹצָאַת שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, וְהַשַּׂר שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא נֶאֱמָן בְּכָל בֵּיתוֹ וְעוֹמֵד בְּסוֹדוֹ, לֹא יָדַע בְּהוֹצָאַת הַשֻּׁלְחָן.

וְהַמָּשָׁל הַזֶּה יוֹרֶה, שֶׁדַּעַת הַחֲכָמִים לוֹמַר, שֶׁהָיָה בִּלְעָם יוֹדֵעַ מֵעַצְמוֹ אַחֲרֵי כַּוָּנָתוֹ, שֶׁהַשֵּׁם יֹאמַר לוֹ 'מָה אֶקֹּב לֹא קַבֹּה אֵל' (לְעֵיל כג ח) וְכָל הָעִנְיָן. וְאַחַר כֵּן יִשְׁמַע הַדִּבּוּר, בְּמִלּוֹת הָהֵם אֲשֶׁר חָשַׁב בְּלִבּוֹ. וְזֶה מָה שֶׁהִזְכַּרְתִּי כִּי הָיָה קוֹסֵם[ב], וְתָבוֹאנָה הָעֲתִידוֹת בְּלִבּוֹ[ג]. וְעַתָּה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמַע בָּהֶם גַּם הַדִּבּוּר. וּלְפִיכָךְ הָיָה מִתְפָּאֵר בְּעַצְמוֹ עַתָּה לוֹמַר 'נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי אֵל'.

מעשה חש"ב

א רבינו מבאר דברי הספרי 'משה לא היה יודע מה מדבר עמו, ובלעם היה יודע מה מדבר עמו', שאין כוונת הספרי לומר ח"ו שבלעם היה גדול ממשה במעלת הנבואה, אלא אדרבה משה רבינו היה גדול יותר במעלת נבואה, והיה מוכן תמיד בכל עת לדבר עם הקב"ה, והיה הקב"ה מצוה אותו כפי רצונו יתברך שמו. משא"כ בלעם הרשע היה מכוון ומחשב בדבר ההוא שהוא חפץ בו, והולך ומתבודד ומכין נפשו להיות עליו הרוח, ולכן היה יודע שאם יחול עליו נבואה, יחול עליו רק בענין ההוא אשר חשב ידבר עמו לא בענין אחר.

נמצא דזה שבלעם היה יודע מקודם מה הקב"ה ידבר אתו, אינה מעלה, אלא חסרון, מכיון שבלעם היה צריך להכין את עצמו לקראת נבואת ה', לכן לא היה מדבר עמו רק על מה שהכין את עצמו. ולכן היה יודע מה הקב"ה רוצה לדבר אתו, היינו מה שהכין את עצמו, שהרי דברים אחרים שלא הכין את עצמו, לא היה יכולים לדבר אתו. משא"כ משה רבינו היה תמיד מוכן ומזומן לקבל כל נבואה מהקב"ה, ולכן לא ידע מקודם מה ידבר עמו ה'.

ועל זה נאמר בספרי משל לטבחו של מלך, שהטבח יודע בהוצאת שלחנו, והשר שלו שהוא נאמן בכל ביתו ועומד בסודו לא יודע בהוצאת השלחן. שזה שהטבח יודע הוצאות השלחן אינו מעלה, אדרבה הרי הוא חסרון שכיון שהוא הטבח הוא יודע הוצאת השלחן, משא"כ השר שהוא במדריגה יותר גדולה אינו יודע הוצאת השלחן.

ב ובזה מבאר רבינו מהיכן ידע בלעם מה יאמר לו הקב"ה, 'מה אקב לא קבה אל' וכל הענין, כי כפי האמור דרק על מה שהכין את עצמו ידבר אתו הקב"ה, ע"כ שהוא הכין עצמו לברך כל הברכות. אמנם לכאורה הרי במחשבתו היתה לקלל את ישראל, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין קה:) 'מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו', וא"כ למה הכין ברכות, ע"ז אומר רבינו כי ע"י קסמיו היה יודע העתידות לבוא, ולכן ידע שהקב"ה לא יתנו שיקללו. לכן התחכם ומה שרצה לקלל הפכו לברכה, וכוונתו היתה שאמנם 'בדיבור' יברך את ישראל, אבל 'במחשבתו' יכוון לקללם, וכמו שבאמת היה בסוף כמו שמבואר בגמרא (סנהדרין שם) שכולם חזרו לקללה.

ג וראוי לציין כאן מש"כ רבינו (שופטים יח ט) וז"ל והזכיר 'קסם קסמים', והוא מחשבה בעתידות בכלל, מלשון קסם על שפתי מלך במשפט לא ימעל פיו (משלי טז י), כמו שאמר (יהושע יג כב) 'בלעם בן בעור הקוסם', עכ"ל. מבואר בדברי רבינו דהגדרה של קוסם הוא 'מחשבה בעתידות'. וזה שכתב כאן 'ותבאונה העתידות בלבו'.

ולפי זה מבואר היטב מה שכתב רבינו שאצל בלעם לפני הנבואה "היה מכוין 'ומחשב' בדבר ההוא שחפץ בו", מכיון שכל כוחו היה **במחשבתו**, [שהרי קוסם כוחו מחשבה בעתידות]. ולפי"ז א"ש נמי **שבמחשבתו** רצה לקללם, אפילו בשעת ברכתו, מכיון שכוחו היתה במחשבה. ולפי"ז מדוייק לשון הגמרא מברכותו של אותו רשע למד מה היה 'בלבו', פירוש שבלבו כיון בשעת הברכה לקללה, וכיון שכוחו היה במחשבתו, לכן נתקיימה בסוף.

כִּי טוֹב בְּעֵינֵי ה' לְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל (במדבר כד, א)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בשבוע זו אנו עומדים בפ' בלק העוסקת בסיפור נביאותיו של בלעם בן בעור שהוזמן על ידי בלק מלך מואב לקלל את ישראל, אשר על זה כתוב בתורה (דברים כג, ו) **וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹקֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ ה' אֱלֹקֶיךָ לְךָ אֶת הַקְלָלָה לִבְרָכָה כִּי אֲהֵבְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ, וגם בתוך נביאותיו של בלעם אנו מוצאים כזה בפרשתן** (במדבר כד, א) **וַיִּרְא בִּלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינֵי ה' לְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, ע"כ מן הראוי והנכון הוא לבאר סדר ואופן מנהג בני ישראל שמברכים הבנים בליל שב"ק, כאשר נתפשט בתפוצות ישראל וכן נהוג בקהילות רבות, שהאב מברך את ילדיו בליל שבת, כפי שבירך יעקב את אפרים ומנשה**

הנה, היעב"ץ ב'סידור בית יעקב' כתב: "מנהגם של ישראל לברך את הילדים בליל שבת אחר התפילה או בכניסתם לבית, ומניחים שתי ידיהם על ראשם כדרך שמצאנו בכהנים שמברכים בשתי ידיהם, ומה שמצאנו ביעקב אבינו שבירך את אפרים ומנשה כל אחד ביד אחת, זה היה מפני ההכרח שלא להטיל קנאה ביניהם מאחר שבאו לפניו בבת אחת לקבל ברכתו, **ולא כחסרי דעת שחושבין שיש קפידא לברך דוקא ביד אחת**", עי"ש, וכ"כ בשו"ת 'שאילת יעב"ץ' ח"ב (סימן קכ"ה).

ובשו"ת 'באר משה' חלק ד' (סימן כ"ה) כתב ע"ז, דבודאי לא ידע היעב"ץ מי הוא המקפיד, ובודאי לא ידע טעמם, כי ב'תורה תמימה' פ' נשא מביא כן מהגאון מווילנא רבינו הגר"א זצללה"ה שהיה נזהר מלברך בב' ידים ורק ביד אחת, ומטעמא דברכה בב' ידים הוה כעין ברכת כהנים, ואיכא חשש איסור לזר, מיסוד 'זר הנושא כפיו' שעובר בעשה כמבואר בכתובות (כד:), וע"כ נראה שבניו ובנותיו בודאי ליכא שום חששא לברך בב' ידים, כי כו"ע יודעים דמדרך האב לברך יוצאי חלציו ושום אדם לא יטעה שיעשה כן מדין ברכת כהנים, אבל המברך אחרים, החושש כדברי הגר"א יש לו על מי לסמוך, והמברך בב' ידים ג"כ טוב ויפה עושה ובלבד שיכוון לבו לשמים ולאמת, עי"ש, וע"ע בשו"ת תשובות והנהגות ח"ה (סימן עב).

ועי' שם ב'תורה תמימה' פ' נשא, וזת"ד: "ויש להעיר על מה סמכו העולם לברך איש את אחיו בנשיאת ידים על ראש המתברך כמו שנוהגים כן בברכות חתנים, והרי סדר ברכה זו מיוחד רק לכהנים ולזרים יש בו איסור עשה, ושמעתי מאיש אמונים שהגר"א מוילנא בירך את הגאון רבי יחזקאל לנדא מורה צדק בווילנא בשעת חופתו והניח ידו אחת על ראש רבי יחזקאל בשעת הברכה, ושאלוהו על ככה, והשיב שלא מצינו ברכה בשתי ידים רק לכהנים במקדש, וזולת זה לא ראיתי מי שיעיר בזה והיא הערה נפלאה, ודוחק לומר שכל עיקר מצות נשיאת כפים אינה אלא בעשרה משום דהוי דבר שבקדושה (מגילה כג:) שזהו רק אסמכתא בעלמא, כמו שכתב הר"ן מגילה שם", עי"ש, ובספרו 'תוספת ברכה' פ'נשא (דף ל) כתב, שנראה לו בכוונת הגר"א שבהנחת שתי ידים על ראש המתברך יש בזה איסור עשה, שנאמר כה תברכו **אתם ולא זרים**, ולאו הבא מכלל עשה עשה הוא, וכמבואר בכתובות (כד:), אולם מסיק שם דכמדומה שהרבה חכמים וצדיקים אינם נזהרים בזה, ובברכותיהם מניחים שתי ידיהם על ראש המתברך, עיי"ש, ובאמת בסידור האריז"ל לר' שבתי בכוונת ליל שבת כתב בפירוש **שלא יברך אלא ביד אחת**, וכ"כ במעבר יבוק (שם).

וכן הוא בשו"ת 'קרן לדוד' (סי' כד, אות ג) אחר שהאריך בשיטת הב"ח שאין איסור לזר לברך ב"כ אלא בפריסת שתי ידים, כתב שם וז"ל: "ועפ"י דבריו א"ש המנהג מה שנוהגין לברך הבנים ביד אחת ולא בשתי ידיו דבכה"ג ליכא איסור לזר לברך ב"כ, וכ"כ בסידור האר"י הק' ז"ל בסדר ליל שב"ק שאין לברך אל ביד אחת ובימין עי"ש, ותימא על הג' היעב"ץ בסידורו שכתב בסדר הנהגת ליל שבת לברך בשתי ידים והאריך בזה, וסיים בזה"ל 'ולא כחסרי דעת שחושבין לקפידא לברך דוקא ביד אחת' עכ"ל, ובאמת הוא דעת רבינו הגדול האר"י החי זי"ע ובודאי דברי קדשו יסודתם בהררי קודש' ויש להם טעם כמוס עפ"י סוד, ולפי מש"כ יש בו טעם גם עפ"י פשוטו, כדי שלא יהא בכלל איסור זר הנושא את כפיו, דלדברי הב"ח אין איסור אלא בפריסת שתי ידים דומיא דקרא", עי"ש

וראה בספר 'פחד יצחק' מערכת ברכה (דף נד ע"ג) שכתב:

"ראיתי מדקדקים שלא לברך לתלמידיהם בשתי ידים על ראשם ואומרים שעושים כן כדי שלא לקשר מדת החסד עם מידת הדין שהימין חסד והשמאל גבורה שהיא מדת הדין, **ואני נהגתי לברך את מי שנשוי אשה בשתי ידים בעדו ובעד ביתו ולפנוי ביד אחת, אבל לבחורים העוסקים בתורה בשתי ידים כי התורה מסייעתם במקום אשה**, ולכן כתב הפחד יצחק המנהג **טוב שהחכמים יברכו לתלמידיהם והאבות את בניהם עם שתי ידים**, כמו שנאמר וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, וכן ראוי לעשות על דרך הסוד", עי"ש.

גם ראוי לעיין בספר 'נוהג כצאן יוסף' דיני שבת (סי' כ"ג) וז"ל: בענין ברכת הילדים כתב אאמ"ז מהר"י האן ז"ל בספרו 'יוסיף אומץ' (סימן ע'): ברכות הילדים לשבת ואחר התפילה ודאי ראוי להמשיך השפע ובשתי ידיו ולא ביד אחד ויש לומר יברכך, ובמקום אחר וז"ל: בידו של אדם ט"ו תיבות כנגד התיבות שבברכת כהנים לזה סמך שיש לברך ברכת כהנים בשתי ידיו, וראיה ממשה רבינו ע"ה דכתיב ביהושע כי סמך ידיו עליו, והוא ז"ל חולק על זקנו דאין לברך רק ביד אחת ודחה הראיות, עי"ש, ואדרבא איסור איכא דאל"כ אמאי הצריך יעקב לשכל ידיו, הוה לי' לברכם בשתי ידים בזה אחר זה ויוצא ידי חובתו טפי, אלא ודאי מצא בו חשש, ומה דמשה מברך יהושע בשתי ידיו, י"ל כיון שצוותה השם לברך בידו אחת כאשר הוא היותר נכון, נתן לו משה ב' ברכות, אחת לציווי השם ואחת בנדבה בעצמו וכו', עי"ש. אולם עיין ב'יוסף אומץ' (שם סימן ע) שכתב דאדרבה אם מברך רק ביד אחת נראה דעיניו צרה בברכה, ואגב ביאר שם הענין לברך הילדים בליל שבת, עי"ש.

אולם כנראה מנהג אשכנז הי' לברך בשתי ידיו, דב'לקט יושר' בסדר הבדלה כתב שם: "ואח"כ נוטל מעט יין בידו ומתחכך שתי ידיו להדדי ונתן על שתי עיניו, ואח"כ הסיר המטרון מעל ראשו ומברך את עצמו בשתי ידיו, והיה מושך שתי ידיו מגובה הראש עד המצח ואמר במשיכה ברכה והצלחה יניח על ראשי, כן עשה שלוש פעמים, ואח"כ באו בניו והסירו המטרון **ומברך אותם בשתי ידיו על ראשם**, ואח"כ באו כלותיו והסירו הקובעין שקורין בל"א 'הוטליא' ומברך אותם וכו' [כאן לא כתב על ראשם דלא הניח ידיו על ראשם רק מברך אותם] עי"ש. הרי מבואר דבירך אותם בשתי ידיו, ועוד נתבאר דבר חדש של 'מברך את עצמו' ופלא הוא, ובכלל יש לבאר המנהג לברך במוצ"ש ואין כאן מקומו להאריך בזה, ועוד חזון למועד.

וב'ראשית חכמה' בריש פרק גדול בנים (אות ח) כתב, וזל"ק: וילמד אדם לבנו כשהוא קטן לנשק על יד אביו ואמו ורבו וכו', וכל מי שמנשק הקטן ידו צריך לשום את "ידו" עליו ולברך וכו', עי"ש. ומזה משמע דמניח רק יד אחת לברכה.

ובמהדורת עוז והדר של ספה"ק 'אוהב ישרא'ל מצאתי רמז נאה בתוה"ק [שיש שם ד"ת מכת"י אשר הושמט ע"י הצענזור] וזתדה"ק: "מה שקצת צדיקים מברכין בני אדם רק ביד אחת מרומז בתורה הקדושה בפרשה זו דכ' וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, 'כתיב 'ידו' וקרינן 'ידיו', דבהתגלות לא הרים רק ידו אחת הוא יד ימין הגדולה, בה ברך את העם, אף כיון דבאמת במחשבתו ברך אותם בשתי ידים מחמת דתמיד השמאל נכלל בהימין, א"כ באתכסיא זיכה להם בשתי ידים, לכך קרינן ידיו".

ובדרך אגב, בספר 'החיים' לאחיו של המהר"ל מפראג (שער פרנסה וכלכלה פרק ו') כתוב, שיש לברך את הבנים והבנות בליל שבת קודש, והביא ב' טעמים לזה א) שאז צינורי הברכות פתוחים, ב) משום שלפעמים האב מקלל בניו מתוך כעס, ולכך מקדים לברכם בשבת ומשברכם לא תוכל לחול הקללה והוא על דרך וברך ולא אשיבנה", עי"ש.

וכן הוא בספר 'מעבר יבוק' (שפתי רננות פרק מ"ג) שכתוב: "יש ענין גדול לברך הבנים והבנות בליל שבת עפ"י סוד, וגם משום דאין שטן ופגע רע בשבת שיקטרג על הברכה, שנדחו מערב שבת לנוקבא דתהומא רבה וצורך גבוה הוא לברך האדם בניו בשבת", עי"ש.

וב'מקור חיים' להחוות יאיר ח"ב (סימן ע"ר) הביא מנהג לברך הילדים בשבת אחר כל תפלה חוץ במנחה, ומביא כמה טעמים לזה, ומחד מהני יש טעם נפלא דהי' המנהג להביא הילדים רק בשחרית וערבית אף דפטורים מתפלה, כיון דבשחרית וערבית יש קבלת עול מלכות שמים, עי"ש. ועיין בספה"ק 'אמרי נועם' פ' ויחי (אות י"ט) וזת"ד: "יוכל להיות שברכת יעקב לאפרים ומנשה היה ביום השבת כמנהג הצדיקים הקדמונים לברך את בניהם ביום השבת", עי"ש. אולם יש בזה חילוקי מנהגים אי מברכין בליל שבת, ואכ"מ להאריך בזה.

ויש לציין מש"כ מרן ה'חתם סופר' בפ' נשא דבר נפלא עה"פ (במדבר ו, כג) כה תברכו את בני ישראל אמור להם, וזת"ד: "כ' רבינו בחיי 'כה' כי ניתן להם כ"ד מתנות כהונה, ומתנה ה'כה' היא ברכת כהנים, ונ"ל לפרש כי ודאי ברכת כהנים עבודה היא ולא מתנה, אך מ"ש כאן אמור להם ופי' חז"ל סוטה (ל"ח.) בקול רם, פי' שהיה יכול לברך בלחש **כדרך שמברכים הבנים ותלמידים ולא ישמעו המתברכים**, ומ"מ היו מתברכים הישראלים וגם הכהנים המברכים, מדכתיב ואברכה מברכך, ואך נצטוו 'אמור להם' דייקא שישמעו הישראלים, והיא לטובת הכהנים כי השומע כעונה וישראל השומע מכהן יברכך הוה כעונה יברכך לכהן, נמצא מתברך פעמיים, א' ממה שמברך וכל המברך מתברך, ועמה ממה שישראל עונהו יברכך ה'", עי"ש. הרי יוצא לנו מזה דסתם ברכה הוא דוקא בלחש דלא ישמעו המתברכים.

אולם מנהגי רבותיה"ק נבג"מ וכן נוהג מרן כ"ק רבינו שליט"א לברך את הבנים רק בערב יוה"ק ובידו הימנית דוקא, וכן לברך את הבאים בצל קורתם להתברך בברכת הקודש בכל עת וזמן, דוקא ביד ימין. ועי' ב'זמירות ברך משה החדש' מדור בצל תומר (פרק ח, אות כט, סקי"ט) וז"ל: "אמר רבינו בשם אבותיו הקדושים **כי בשעת הברכה אין משימים על ראש המתברך כי אם יד אחת**, ורק הכהנים מברכים את ישראל בשתי ידים, וכן נהג רבינו בכל פעם שהי' מברך לבני אדם ששם רק ידו הימנית על ראש המתברך", עי"ש.

◆ פרק ו' ◆

משנה א'

כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה. י"פ על פי מה שכתב בזוה"ק הקדוש (פ' ויקהל) לפרש הכתוב שמור ושמעת את כל הדברים האלה, וקשה למה הקדים שמירה לשמיעה, לכן יתוש (זוה"ק רע"מ נשמ קכג.) כי מי שהוא בעל עבירה, שערי דעת התורה נגעלים בפניו, כי הקושיות שיעמדו בפני האדם הם סוד הקליפות הממהרים מעבירות האדם. וזה שאמר הכתוב שמור ושמעת, פירוש אם אתה רוצה שתעמוד על אמיתת התורה להבין אמריה, שמור המצות לבל תעבור עליהם, ובזה ושמעת את כל הדברים האלה, עכ"ל. ובזה יתפרש מה שאנינו לעיל (פ"ב מי"ו) אם אין יראה אין חכמה, והיינו שאם אין לו יראת שמים ויראת חטא, אז אין לו חכמה, כי שערי דעת התורה נגעלים בפניו, ולא יזכה להשיג חכמת התורה.

וזה שאמר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, היינו שזוכה להשגות גדולות בתורה להבין ולהשכיל עומק דבריה ולפנות קודמיה, והטעם הוא כמו שאמר להלן שלימוד תורה לשמה מרחקתו מן החטא, וממילא שערי דעת התורה פתוחים לפניו, וזוכה לדברים הרבה בהשגת התורה.

*

משמח את המקום משמח את הבריות. נ"ל בהקדם מה שכתבו הקדמונים (הובא במגיד מישרים פ' ויקהל) קודש גריך הוא אדי בפלפולא דאורייתא. ויתכן לומר בביאור הענין, על פי מה שכתב מ"ז זללה"ה בייטב לב (פ' דברים) שמעת מפי מוזללה"ה היאמת משה לבאר הגמרא (מגילה ג.) וליו יהושע בלילה ההוא בתוך העמק (יהושע ח יג), מלמד שלן בעומקא של הלכה, כי אמרו חז"ל (מכות י.) עומדות היו רגליו בשערין ירושלים (תהלים קכב ב), מי גרם לרגליו שיעמדו במלחמה, שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה. ביאור הדבר, שעל ידי עסק התורה בעיון שמחדשים מידושים להסיר הקושיות והספיקות, בכח זה מזמר עריצים והקליפות, ויפקוד על צבא מרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה (ישעיה כד כא), ולכן בטרם יגע יהושע להלחם עם האומות לן בעומקא של הלכה, ובכח זה נגח במלחמה, עכ"ל. ולכן קוב"ה מדי בפלפולא דאורייתא, שעל ידי שבני ישראל עוסקים בעיון ופלפול התורה לברר ולבן שמעתתא, מבטלין הקליפות ונמתקו הגבורות בשורשן ונעשה עת רצון למעלה.

והנה כתב הטורי זהב (פו"פ שימון מז סק"ל) בנוסח הברכה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסו"ק בדברי תורה, הכוונה, על התורה והיגיעה בעסק התורה למדם זה בכח שכללנו, עכ"ל.

וזהו כל העוסק בתורה לשמה, היינו שעוסק בפלפול ומידושי תורה לשמה, משמח את המקום, דקוב"ה חדי בפלפולא דאורייתא, וגם משמח את הבריות, שהדינים נמתקין ומתעורר על הבריות רחמים וחסדים וכל טוב.

משנה ג

ואין בכבוד אלא תורה, שנאמר כבוד חכמים ינחלו, ותמימים ינחלו טוב, ואין טוב אלא תורה. י"פ על פי מה שהניע מ"ז זללה"ה בייטב לב (פ' שמות) העובדא מע"ז היאמת משה זללה"ה, שבעת בואו למחוז סיגוט יצאו לקראתו לקבל פניו בכבוד גדול, ענה ואמר כתיב (תהלים עח ח) שויתי ה' לנגדי תמיד וגו' לכן שמח לבי ויגל כבודי אף בשרי ישכון לבטח, כי כתבו הקדמונים שבשם נותנים כבוד להשי"ת, אז הכבוד מזמר ומשבח על שהניע למלך הכבוד הקב"ה, לא כן כשנותנין כבוד לבשר ודם. ולכן כשמקלקין כבוד לאדם, צריך שיעלה המכובד את הכבוד לה' ולהבין שהכבוד אינו אלו אלא כשביל שיש בו תורה ודקות, וכל זה מתת אלהים כדכתיב (משלי ג ו) כי ה' יתן חכמה, אם כן הכבוד בעצמו שייך אליו יתברך, וכשאר יעלה זאת במחשבתו, אז יגל הכבוד ויזמר. והמובטח לברר אם הגיע לבחינה

זו, שיתבונן בעצמו בעת שמולקין כבוד לזולתו יותר ממנו, אם אינו מתקנא בו, משמע כאן הגיע לידי מדה זו, ולכן הוא אמת בו, כי מה לו אם כבוד שמים על ידי עצמו או על ידי אחר, אבל אם לוקח הכבוד לעצמו להנות בו, אז כשירצה שמכבדין את זולתו יותר ממנו, ירע בעיניו ויתקנא בו.

והנה ממרו מז"ל (שבת קנב:) כל מי שיש לו קנאה עצמותיו מרקיבים, ומכל שכן שכאשרו עולה לרקוב. אבל הפך בגדולה וכבוד בשביל שכבוד שמים מתרבה, אין בו קנאה על כבוד חבירו, ואם כן אין עצמותיו מרקיבין, ולפי כאשרו יכתן לצמח. וזה שאמר דוד מלך ישראל שחלקו לו כבוד, שויתי ה' לנגדי תמיד, לפעמים שהכל מידו והכל שלו, לכן אמת לפי ויג"ל כבוד"י, פי' שגם הכבוד בעצמו גם ואמת, כיון שהוא כבוד שמים, ולכן לפי כאשרי יכתן לצמח, ולפי ירקב, כי אין בי קנאה על זולתי, עכ"ד.

וזהו ביאור מאמר המשנה, ואין כבוד אלא תורה, כלומר שצריך התלמיד חכם להבין שהכבוד שנותנים לו אינו בשביל עצמו, אלא בשביל כבוד התורה, שנאמר כבוד חכמי"ם ינחל"ו, היינו שאפשר לפני חכמים לגמול כבוד ביחד, ואין אחד נכוה מחופתו של חבירו, וזה אינו רק אם הם מבינים שאין הכבוד שלהם אלא כבוד התורה, ואז אין חילוק אם כבוד שמים מתרבה על ידי עצמו או על ידי חבירו, ומביא עוד קרא ותמימים ינחלו טוב, כלומר שבשכר זאת יהיו תמימים, שלא יהיו עצמותיהן מרקיבין, ולפי כאשרם יכתן לצמח.

משנה ח

הני נאה לצדיקים ונאה לעולם. יבואר בהקדם מה שכתב המהר"ם שיף (כתובות יז.) על הפסוק (משלי לא ג) אשר המן והבל היופי אשה ירצת ה' היא תתהלל, כי נראית כאן ירצת שמים אז אשר המן והיופי, כי היופי יכול להביאה לידי חטא, אבל אם היא אשה ירצת ה' אז היא תתהלל גם על היופי, כשיותה ירצת ה' לפי עם היופי, עכ"ד.

והנה ביאת במדרש (ויק"ר פל"ג ס"ה) רב הונא בשם רבי חייא בר אבא אמר, שרה אמינו ירדה למצרים וגדרה עצמה מן הערוה ונגדרו כל הנשים בזכותה, יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה ונגדרו ישראל בזכותו. נמצא שבזה שהצדיקים היו מרחיקים נאה ויפה ונאו לידי נסיון, ניתוסף להם עוד זכות אחר, כי מלבד מה שהם בעצמם עמדו בנסיון, לפי גם זאת הם מזכים את הרבים, שבזכותם שאר בני ישראל יש להם כח לעמוד בנסיונות ופגעי הזמן במשך הדורות והם גורמים עצמם בזכותם, וזכות הרבים תלוי בהם.

וזהו ביאור המשנה, הני נאה לצדיקים ונאה לעולם, כי בשתם בני אדם נאמר שקר החן והבל היופי, כי היופי יכול להביא לידי מכשול חס ושלום, אמנם הני הצדיקים נאה להם, והם מתהללים לפי על היופי בשביל שהם צדיקים עם היופי והם עומדים בנסיון, ושוב הני הצדיקים היא גם נאה לעולם, שבזכות שהצדיקים עמדו בנסיון היא עומדת לכל בני ישראל להיות גם הם גורמים עצמם ועומדים בקדושתם.

*

והחכמה נאה לצדיקים ונאה לעולם. י"ל בהקדם מה דאיתא בשם' תענית (דף ז.) תלמידי חכמים, קטנים מחדדים את הגדולים, והיינו דאמר רבי חנינא הרבה למדתי מרבותי, ומחבירי יותר מרבותי, ומתלמידי יותר מכולן. וזהו גם בעניני עבודה, וכמו שכתב בנועם אלימלך (פ' תולדות) לפרש המאמר (הובא בספר היסוד לר"ת שער יג) דברים היוצאים מן הלב נכנסין אל הלב, פי' לאותו לב עצמו שיצאו ממנו, כי אותן הדברים מוחזים ונכנסים בלבו ומוסיפים לו עוד קדושה, זוה שכרו, שהיראה והקדושה הזאת שגורם לבני אדם, תשוב אליו ויוסיף בו עוד יראה ואהבה ותשוקה לעבודתו יתברך שמו, עכ"ד.

ועל דרך זה יתפרש אומרו, והחכמה נאה לצדיקים ונאה לעולם, היינו בעת שחכמתם הוא נאה לעולם, שהם מפיעים מחכמתם לאחרים, אז החכמה נאה לצדיקים בעצמם, שדעתם ניתוספת עליהם וחכמתם מתרבה ביתר שאת.

*

הזקנה והשיבה נאה לצדיקים ונאה לעולם, שנאמר עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא. י"ל בהקדם מה שכתב ע"ז זללה"ה בעלי מיים (ס"ג פ' תצא) בביאור הגמרא (ברכות נג:) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה (דברים י יב), אמנם ירא שמים מילתא זוטרתא היא, אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא. ותמהו המפרשים אמאי היתה נוכל לומר שלכל אחד יראה מילתא זוטרתא. אך ביאור הדבר על פי

המדרש (ויק"ר פט"ו ס"ו) שעל ידי שעומדים מפני הזקן נמשים לירא שמים, שנאמר (ויקרא יט לב) מפני שיבה תקום והדרת פני זקן וירא מאלהיך. וזהו ביאור מאמרם, לגב"י מס"ה, היינו בעת שהיו מגל מסה רציו והיו צריכין לעמוד מפניו לקיים מצות והדרת פני זקן, בעת ההוא היה הירא מילתא זוטרתא לכל אחד, שהיו באין על ידי זה לירא שמים, עכ"ל.

והנה כתב בבני יששכר (פיון מאמר ה אות יד) על מה שנאמר (דברים יד כג) עשר תעשר את כל תבואת זרעך וגו' למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים, כי סגולת ושכר המעשר היא ירא שמים, והוא הדין לכל הצדקות ומתנות כהונה ולויה, גם המה מסוגלים לירא שמים ומורא מלכות שמים, ע"ש באורך.

ובזה יתבאר מומרו הזקנה והשיבה נתה לצדיקים, בשביל שהיא נתה לעולם, שעל ידי זה שיש להצדיקים הדרת פנים של זקנה, בני אדם קמים בפניהם, ועל ידי זה הם באים ליראת שמים, שנאמר עטרת תפארת שיבה, היינו מה שמהדרים את פני השיבה וקמים מפניו, כדר"ך צדק"ה תמצא, יש לו אותו סגולה של צדקה ומעשר, שבאין על ידי זה ליראת שמים.

משנה יא

כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו. יתבאר בהקדם מה שדרשו חז"ל בפס' ברכות (דף נד.) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, בשני יצריך, יצר טוב ויצר הרע, ותמוה מין הפשר לעבוד את ה' ביצר הרע, וביאר רבינו יונה (ברכות שם) שיצר הטוב הוא מדת הרחמנות וכיוצא בזה, ויצר הרע נברא לתכליות וכדומה, וכשהדם מינו מרחם על הרשעים והוא מכוחי להם, נמצא שהוא עושה מצוה גדולה ועבודת ה' עם יצר הרע. והתומנם זה תכלית עבודת האדם להפוך מזגו וטבעו מרע לטוב ולהשתמש במדות הפחותות לעבודת הש"ת, ועל דרך שאמינו לעיל (פ"ה מ"כ) הוי עז כנמר וכו' וגבור כארי, שהן מדות פחותות לאדם, לעשות רצון חניך שבשמים, וכמבואר באורך בשער עבודת האלקים פ"י) בתריכות.

ובאמינה זו פירש בניגה לעתים (דרוש ג) מה שנאמר בדוד המלך (שמואל-ב טז יב) והוא מדמוני עם יפה עינים וטוב רואי, להורות שהיה מזגו וטבעו נוטה אל החומריות, מדמוני הוא באמת כשאני נוקש ובעל תיאה, יפה עינים וטוב רואי הוא באמת בעל תאוה, ונלטער שמואל על זה, ואמר ה' קום משחהו כי זה הוא, ובמדרש ילקוט (רמז קכד) זה הוא בעולם הזה וזה הוא לעולם הבא. כלומר מה שאתה מוצא עליו לפחיתות ולגרעון מרוע טבעו, זהו מעלתו ועיקר שבחו, כי זה הוא בעולם הזה, פי' זה הוא שמגד עלמו והרכבתו נראה בקוע בעולם הזה, בזה עלמו יתעסק בו להגיע על ידי זה לעולם הבא, שהוא מתרומם ומתגבר על טבעו ואינו מתעסק ממנו למה שנוגע לעניני העולם הזה אלא לצורך עבודתו יתברך, עכ"ל.

וזהו ביאור מאמר המשנה, כל מה שברא הקב"ה בעולמו, היינו אף המדות הפחותות שהן מצד היצר הרע, לא ברא אלא לכבודו, כי יש בכוחם לזכה לעבודתו יתברך כפי הצורך וכפי הזמן, ומדרכה יותר מתרבה כבוד שמים מעבודת בעל גסס שהוא מהפך את טבעו ומתגבר על נטיות הרע, להשתמש בהם לצורך עבודתו ית"ש.

*

כל מה שברא הקב"ה בעולמו, לא ברא אלא לכבודו, שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ואומר ה' ימלוך לעלם ועד. ומתקשה במדרש שמואל לכפי הגרסה בפסוק השני מין לו קשר כלל עם המשנה.

ו"ל בפשטות, כי המשנה מתחיל כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו, שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ומס תאמר שמחומות העולם הינו מתרבה כבוד שמים, תלהבה הם מכעיסים אומו ית"ש במעשה תעתועים ומשחות שוא של עבודה זרה ושאר מעלולים רעים, לזה מביא פסוק אחרת, ואומר ה' ימלוך לעולם ועד, דקאי על לעתיד לבא, כי בעת ההוא יתקיים מה שנאמר (לפניה ג ט) כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד, וכיון דלעתיד גם אומות העולם יכירו את בוראם כי אין עוד מלבדו, ואמרי ככלות הכל הוא לבדו ימלוך ונורא, ונתכלית זה בדע הקב"ה עולמו להרבות כבודו יתברך, אם כן שפיר נברא הכל לכבודו, והגם שעדיין לא נתקיים בשלימות, מכל מקום יתקיים זה לעתיד לבא, כיעוד הנביא (ישעיה יא ט) כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, ואז ימגלה מלכותו לעין כל, וימלא כבודו את כל הארץ תמן ותמן.

דיני ימי בין המצרים

שירה בכלי זמר

אסור לשיר בכלי זמר, ורק לצורך פרנסה מותר עד ר"ח, כגון מותר לנגן בסעודת מצוה אצל הנוהגים לנגן בכלי שיר.

פמ"ג (א"א סי' תקנ"א סק"י), דרק לצורך פרנסה כתב (שם) דהיינו ישראל שפרנסתו לזמר בכלי שיר אצל בית המשתה של אינו יהודים דמותר, ובכה"ח העתיקו וכתב דמשמע דאינו מתיר אלא עד ר"ח.

שירה בפה

יש המחמירים שאין לשיר אפי' בפה לחוד ובלא כלי שיר

בס' יוסף אומץ (ראש הדיינים ובני הישיבה בפרקנפורט בזמן השל"ה בשנת ש"ע, עמ' קס"ח) כתב דבסעודת שבת ליל שבת שהתחילו מבעו"י דכתב להאריך בזמירות עד הלילה, והוסיף דבבין המצרים יש לומר הזמירות בקול נמוך קצת או בניגון שאינו משמח, ובס' לקט יושר (עמ' ק"ו) העיד על רבו בעל התרומת הדשן שלא אמר זמירות בכלל בבין המצרים, ומבואר מהם דאפי' בשבת החמירו, ובס' שדי חמד (פאת השדה ביהמ"צ סי' א' אות י') הביא מס' משא חיים דכתב דאין לנגן בשום ניגון זולת בברית מילה, אלא דהוא מסתפק שם מהו הגדרת ניגון אי דוקא בכלי שיר או אפי' בלא כלי שיר, ובמקור חיים (להחות יאיר) כתב לאסור שירה בפה מר"ח, ובעובדא המובא לקמן מרבינו זי"ע בענין שירת בר יוחאי, מבואר דדעתו ג"כ לאסור סתם שירה בפה.

ולשיר בשעת לימוד התורה או בשעת התפילה, פשוט דמותר דאין זה בגדר שמחה, אלא חלק בהתעוררות בכוונת התפילה.

ומובא שאחד למד בניגון בבית מדרשו של החזו"א בתשעת הימים, וכשסיפרו לחזו"א על זה, אמר שלא להפריע לו ולתת לו ללמוד.

וכן מותרים שירי התעוררות לצורך התחזקות כגון היושבים יחד בחבורה לצורך חיזוק, וכן שירי ציפיה לגאולה, אולם ריקודים ומחולות אין לעשות (פשוט).

ניגון "בר יוחאי" - מותר לשיר שיר בר יוחאי במירון.

טעמי המנהגים (מאמר יומא דריגלא על ל"ג בעומר) בשם רבינו הקוה"ט זי"ע שענה כן להגה"צ רבי אשר זעליג מרגליות זצ"ל ששאלו על כך, בעת שרבינו שהה במירון ביומי בין המצרים, וטעמו כיון ששיר הקודש הזה מיוחד בשבחיו של רשב"י, ובאתרא דמר מותר לשיר בשבחיו הק'.

שמיעת ניגונים בטייפ

אין לשמוע ניגונים המוקלטים בטייפ וכדו', ואפילו שירי החורבן ושירי הגאולה אסורים בכלי.

שו"ת שבה"ל (ח"ח סי' קכ"ז ב) דטייפ נחשב ככלי שיר ממש דאסור, ואפי' אם הטייפ נעשה משירה בפה לחוד הרי זה נהפך לכלי שיר ואסור, ובקושי מלמד זכות על המקילים כל השנה לצורך (ע' בשו"ת ח"ו סי' ס"ט).

נכרי המפעיל כלי שיר בבית ישראל

פועלים נכרים המפעילים כלי שיר בבית ישראל, אין לאסור בזה עד ערב ט"ב בחצות, ואם הם מפעילים ניגונים המביאים לשמחה יש לאסור.

א"א בוטשאטש (סוס"י תקנ"ג), דרוב כלי זמר של הערלים הם רק מטרידים ואינם מעוררים שום שמחה ולכן אין לאסור, ואם הם מביאים לשמחה יהא אסור.

ללמוד וללמד ניגונים

אין ללמוד וללמד ניגונים, ולצורך פרנסה ויהא לו הפסד אם לא ילמד, מותר, וכן אין לשיר לצורך הכנת ניגונים או מקהלה וכדו'.

בקובץ מבית לוי מובא בשם בעל שבה"ל זצ"ל דאסור ללמוד וללמד, ובכף החיים (סי' תקנ"א אות מא) כתב דהמלמדים שירות ותשבחות לתלמידיהם באלו הימים לא ילמדו כי אם מהניגונים של אלו השבתות ששוברים הלב, וטוב יותר שלא ילמדו כל עיקר עד שיעברו ויתמו ימי הבכי על חורבן ביהמ"ק, ומשמע מיניה דאפי' שירה בפה לחוד אין ללמד, ואינו ברור האם הכה"ח מלמיר אף לצורך פרנסה, דהבאנו לעיל בשם הפמ"ג דלצורך פרנסה אף בכלי שיר מותר. וזהו רק לצורך פרנסה אבל התלמידים בינם לבין עצמם אסורים

ריקודים ומחולות

אסור לעשות ריקודים ומחולות.

משנ"ב (סי' תקנ"א ס"ק ט"ז) בשם הא"ר, והחילוק בין ריקודים למחולות מובא בשם הגרשז"א זצ"ל דריקודים היינו אפי' אדם אחד, ומחולות היינו מחול של אנשים רבים המסתובבים בעיגול.

סעודת מצוה

אף בסעודת מצוה [כגון שבע ברכות, בר מצוה] נוהגין לאסור שלא לשיר בכלי שיר, ורק ניגונים בפה מותר לצורך מצוה, וכן אין לעשות ריקודים.

דנחלקו הפוסקים אי מותר להביא כלי שיר בסעודת מצוה, דבשכנה"ג (סקל"ג) ועוד אחרונים כתבו להתיר, אולם בא"ר (סקכ"ו) וביעב"ץ כתבו דאין ליקח מנגנים אפי' בסעודת מצוה, ובכה"ח (אות מ) כתב דזה תלוי במחלוקת אי מותר שמחה בסעודת מצוה, ומסיק כדעת הא"ר דאסור, ומסיק דבמקום שנוהגין היתר יש להם על מה לסמוך, ובשו"ת שבה"ל (בח"ג סי' קנ"ז, וח"י סי' פ"א) כתב לאיסור, וכתב שם "על משמרתי אעמודה שאסור לעשות רקודין וכלי זמר בשבע ברכות אחרי י"ז בתמוז, ורק שירי פה שירי מצוה", וכן המנהג.

ומתאמרא משמיה דבעל שבה"ל זצ"ל שאמר בסעודת שבע ברכות שיעשו מחול פעם אחת לאחר ברכהמ"ז.

פרי חדש

טוב ליזהר שלא לאכול פרי חדש, דאין לברך שהחיינו בימי בין המצרים.

שו"ע (סעי' י"ז), וכתב המ"א (סקמ"ב) דאין הטעם משום אבילות, דהרי אבל מברך שהחיינו, אלא הטעם משום דבימים אלו כיון שהם ימי פרעוניות אין כדאי לומר שהחיינו לזמן הזה, והט"ז מפקפק בזה, וכן הגר"א כתב שהוא חומרא יתירה, אולם משמע במשנ"ב ובאחרונים דנוהגים להחמיר.

פרי חדש בשבת

המנהג דגם בשבתות שבימי בין המצרים מחמירים בזה.

במ"א הביא דבמטה משה כתב להיתר בשבת, אולם בכתבי האר"י אסר אפי' בשבת, ובמשנ"ב (סקצ"ח) ובעוד אחרונים הקילו למעשה בשבת, ובקובץ מבית לוי הביא ששמע מבעל שבה"ל דבחו"ל נהגו להקל לברך בשבתות, ובא"י המנהג להחמיר.

פרי שלא יהא מצוי לאחר בין המצרים

פרי שלא יהא מצוי לאחר בין המצרים, אם יכול לשמרו עד שבת, צריך לשמרו לשבת ויאכלנו בשבת, ואם יתקלקל עד שבת, יכול לאכלו בחול ולברך שהחיינו.

רמ"א (סעי' י"ז), ומ"א והאחרונים, ועי' בהערה הבאה מ"ש מחולה שאינו מברך שהחיינו.

חולה ומעוברת

חולה או מעוברת שזקוקים לאכול פירות חדשים, מותרים לאוכלם.

בשע"ת וכן במשנ"ב (סקצ"ט) הביאו כן בשם הברכ"י לגבי מעוברת, והטעם כיון דחיישי' שמא תתאוה ויגרום נזק לה ולולד ולכן התירו, אולם כתב דלא יברך שהחיינו, כיון דכמה פוסקים ס"ל דברכת שהחיינו הוא רשות, ובכה"ח חולק בזה ודעתו שתברך שהחיינו, ולגבי חולה הביאו בשם המהר"י צמח שחולה ג"כ מותר כיון שהפירות פותחין לו תאותו לאכול דברים טובים ובמקום חולי לא גזרי', אלא דלא כתב מהו הדין לגבי שהחיינו, ובתורת משה (חת"ס פר' האזינו בפסוק ובדבר הזה), וכן בשו"ת התעוררות תשובה (הנדמ"ח סי' שמ"ז) הביאו מס' נגיד ומצוה (דהוא המהר"י צמח תלמיד להרח"ו) שהביא בשם רבו שחולה האוכל אינו מברך שהחיינו, והם מבארים טעמו דלכאו' קשה מ"ש ממי שיש לו פרי שמצוי רק עתה דמברך שהחיינו, ותירצו כיון דטעם ברכת שהחיינו הוא משום השמחה שיש בשעת אכילת הפרי, לכן מברכים רק כשיש שמחה, אבל חולה האוכל בזמן שכל העולם אינן אוכלים, יש לו עגמת נפש שהוא צריך לאכול מחמת חוליו, ואין לו שמחה בזה, (הערת המעתיק, ולכאו' לאחר העיון בס' נגיד ומצוה אינו מובא שם להדיא לגבי חולה לברך שהחיינו), ובשו"ת שלמת חיים (סי' שז) כתב ג"כ טעם זה, והוא כתב להדיא דזהו גם בחולה, והוא כתב עוד חילוק, כיון דאם לא יהיה הפרי מצוי יתבטל מהברכה מכל וכל, אבל במעוברת [וה"ה בחולה] הלא תוכל אם תרצה לשמוע ברכת שהחיינו אח"כ וגם החולה. ועי' במשנ"ב שלגבי מעוברת כתב שלא תברך שהחיינו ולגבי חולה לא כתב כלום לגבי שהחיינו, ויש לפרשו לכאן ולכאן.

קטן

קטן שיש לו ידיעה קצת, אבל אינו יודע להבחין בין ימים אלו לשאר ימים, והוא מתאוה לפרי חדש, מותר ליתן לו ויברך שהחיינו.

ברכ"י (ט') והטעם שיברך כדי שלא יטעה ולא יברך שהחיינו בשאר הימים.

בירך בטעות על פרי חדש

בירך בטעות על פרי חדש את ברכת הפרי, יברך שהחיינו ויאכל הפרי.

שע"ת בשם ברכ"י שכתב כן בשם מהר"י נעים וכנה"ג וכן דקדק מס' הכוונות.

בגד חדש

המנהג שאין לובשים בגד חדש בימי בין המצרים ואפילו שאין מברכים שהחיינו, ודוקא בגדים חשובים אבל בגדים שאינם חשובים כגון הבגדים הצמודים לגוף, אפשר ללבוש חדשים.

בשו"ע (שם) איתא דאין לברך שהחיינו על מלבוש חדש, וממילא לא ילבש מלבוש חדש, והנה כהיום המנהג שאין מברכים שהחיינו על מלבוש חדש, ועכ"ז נוהגין שאין לובשים בגדים חדשים בבין המצרים, כיון דיש שמחה בזה, וכעי"ז מבואר בא"ר החולק על המ"א ומובא בשעה"צ (סקמ"ח) דדעתו דאף להמתירין לברך שהחיינו על פרי בשבת, עכ"ז על בגד לא יברכו כיון דיש בזה שמחה גדולה.

וכ"ז בבגדים חשובים אבל בגדים שאינם חשובים ואף מעיקר הדין לא היו מברכים שהחיינו עליהם, מותר ללבשם כדמובא במשנ"ב סקמ"ה.

מי שאין לו טלית או ציצית של מצוה, יכול ללבוש טלית חדש.

שו"ת רב פעלים (חלק ד סימן כט), וטעמו דודאי לא גזרו כהאי גוונא, דמילתא דלא שכיחי היא, ועדיף ממי שאין לו אלא כתונת אחד שהקילו לו לצורך הגוף כ"ש לצורך מלבוש הנשמר וכיון שכל הקורא ק"ש ומתפלל בלא ציצית כאילו מעיד עדות שקר, מוטב שיעשה לו בגד חדש לקיים המצוה, והביא שם דעת אחד הגדולים דאם מצוי לו בעת התפלה לא ילבישנו, אעפ"י שהולך כל היום בלי ציצית והרי הוא כמנודה לשמים, דזהו דוקא במזיד, וזהו אנוס ע"פ תקנת חכמים, וטוב שלא לבטל גזרתם כיון דלא ענשי אעשה וכה"ג ליכא למיחש למידי ומאחר שאינו חובת גברא מדוע לא תהיה תקנת חז"ל במקומה עומדת עכ"ל. אולם הוא חולק עליו וסברתו כי באמת כל כהאי גוונא שהוא דבר מצוה לא תקנו בזה חכמים איסורא כלל, וכאשר מצינו בכמה דברים שאסורים בימים שאחר התענית ומורים היתר במקום מצוה וכ"ש במצוה כזו שהוא מתבטל ממצות ציצית שהולך כל אותם הימים בלא ציצית שהרי זו לא מעלה ארוכה על כן הדבר ברור ופשוט שגם בנידון הרב שאלת יעב"ץ ז"ל הנ' שהוא בגד חדש אשר בלעדי זה מוכרח לילך בלא ציצית יש להורות היתר גמור ללבוש טלית חדש.

קניית בגדים חדשים

קניית בגדים מותר בבין המצרים.

דהרי אף להנוהגין לברך שהחיינו אינם מברכים אלא בשעת לבישה ולא בשעת הקניה, דבעצם הקניה ליכא שמחה כל כך, וכן שמעתי מהגאון ר' שלמה זלמן אולמאן זצ"ל, דהרי כל האיסור ללבוש כשאין מברכים שהחיינו הוא רק מצד המנהג, ובלקנות אין מנהג, ועי' מרא דמעתתא מש"כ שם.

ויש הנוהגים לעצמם להחמיר שלא לקנות בגדים חשובים המביאים לידי שמחה, או כלים חשובים המביאים לידי שמחה, כגון "קאר" או ארונות הבית וכדו', אולם דברים הנצרכים לצורך תשמישי היום יום של הבית, כגון כלי לכבס הבגדים, פריזידע"ר, ערקאענדיש"ן, אין להחמיר לקנותם.

זהירות ממקום סכנה

יש ליזהר שלא לילך במקומות סכנה

בשו"ע (סוף סי' תקנ"א) מובא כמה דברים שיש ליזהר משום סכנה, ועפ"ז כתב במקור חיים (סי"ד) דיש נמנעין מלרחוץ בנהרות מפני הסכנה והעת מסוגל לרעה, אולם הפוסקים נקטו דאין איסור להתרחץ בנהרות, אולם יש ליזהר שלא ללכת למקומות סכנה, ובתשוה"נ (ח"ב סי' רס"ג) כתב דעכ"פ דההולכים לשוט יזהרו שלא לשוט עמוק עד קרוב לקומת איש, דיש לחוש בימים אלו לסכנה רחוקה.

ובס' שער המלך (חודש אב) התמרמר על ההולכים לרחוץ ומרבים בתענוג ושיחה וקלות ראש בימים הנמוכים אלו, ואינם זוכרים נהרות בבל ששם ישבנו גם בכינו וכו'.

לילך למקומות רחיצה

שגור בפי העולם שרק מי שהלך לשוט לפני בין המצרים, יכול ללכת גם בבין המצרים, ובקובץ מבית לוי מובא מבעל שבה"ל דאין למנהג זה מקור, ומותר לילך לימים אפי' כשלא הלכו לפני בין המצרים.

ואפשר דמקור מנהג העולם עפ"י מש"כ בשו"ת רב פעלים (ח"ד סי' כט) דכתב נראה לומר מי שהוא ירד לשוט בנהר כדי להתלמד והוא כבר התחיל מקודם בין המצרים ועדיין לא השלים למודו שמותר לו ללכת לשוט בנהר גם אחר ר"ח חוץ מן ט"ב כי זה במלאכתו הוא עוסק ואין כוונתו לתענוג וזה פשוט, אך ודאי נכון להחמיר בזה אבל אין למחות ביד המיקל ע"כ, אולם שם איירי בכדי להתיר אף בט' הימים ובכדי להתלמד משא"כ בימי בין המצרים לא מצינו לאסור.

טיול

במקומות שהילדים נוסעים לטייל בין המצרים עד ר"ח אב, יש למעט קצת בטיול, כדי שיהא הכרה דהשינוי הוא מחמת אבילות ימים אלו, וגם אם ילכו יהיה דרך מצוה דהיינו לדבר אתם על כל הדרך בדברי תורה וחיזוק.

לשון שבה"ל (ח"י סי' כ"ו). ובשדי חמד (מערכת ביהמ"צ סי' א' אות י') הביא מס' משא חיים שלא ללכת כלל לטיול בגנות ופרדסים בימים אלו.

מצות שילוח הקן (ה)

א. הרואה קן צפור בדרך ואין בדעתו כלל ליטול את הביצים. לדעת כמה אחרונים יש עליו חיוב לקיים את המצוה ואינו יכול להתעלם ולילך לו לדרכו אלא צריך לשלח את האם וליקח את הבנים (א).

ב. אמנם דעת הרבה ראשונים ואחרונים שאין עליו שום חיוב לקיים את המצוה וכל המצוה היא רק שאם רוצה ליקח את הבנים אז חייב לשלח מקודם את האם ואח"כ יקח את הבנים (ב) ולמעשה ראוי לחוש להפוסקים הסוברים שחייב לשלח בכל אופן כי ספק דאורייתא לחומרא (ג).

ג. מעיקר הדין אין חיוב לחזר בהרים וגבעות לחפש ולמצוא קן כדי לקיים המצוה (ד) אמנם ראוי לכל אדם להשתדל לרדוף לקיים מצוה זו (ה). ונכון שיחפש ויקיים מצוה זו עכ"פ פעם אחת בחייו (ו).

ביאורים והוספות

(א) דהיה מקום לומר שהמצוה היא רק כשרוצה לאכול הביצים או ליקח האפרוחים אז יש מצוה שלא יקח האם על הבנים באופן של אכזריות אלא ישלח את האם ויקח את הביצים אבל אם אינו רוצה כלל בביצים אין חיוב לשלח אמנם דעת האחרונים הוא שאם נזדמן לו מצוה זו יש לו חיוב לעשותה כ"כ בשו"ת חות יאיר (סימן ס"ז) ובהגהות רעק"א מציין לשו"ת חכם צבי (סימן פ"ג) וכן מדוייק בלשון הלבוש (ס"א) וברכי יוסף (סק"ח) וערוך השולחן (ס"א ב') וכן פסק להלכה בשו"ת מהרש"ם (ח"א סימן ר"ט) ושו"ת אבן ישראל (ח"ז סי' מ"ג וח"ב הל' שחיטה פי"ג).

(ב) בספר שיח השדה להגרח"ק (בקונטרס הליקוטים סימן ט') מביא את לשון הר"ן חולין (קל"ט ע"א) שכתב "שילוח מי הוי מצוה מוטלת עליו הרי אם לא רצה ליקח את הבנים פטור מלשלח וכ"כ המאירי (שם ע"ב) וכן דעת הרמב"ן רשב"א וריטב"א וכ"כ ברבינו בחיי (דברים כ"ב ז') "שאינו חייב בשילוח אלא כשהוא רוצה ליקח הבנים" וכן בפירוש הרוקח (סוף כי תצא) "מצות שילוח כשלוקח הבנים אבל אם רוצה להניח הבנים אז אינו חייב לשלח" וכ"כ גדולי האחרונים במקנה (קידושין מ"א ד"ה מצוה) ובספר ברוך טעם (דין ד' פ"א) ובשו"ת חתם סופר (או"ח סימן ק') ובשו"ת אבני נזר (או"ח סימן תפ"א סק"ז) ובעיקרי הד"ט (יו"ד ל"ב סקט"ז) ובחזון איש (יו"ד סי' קע"ה סק"ב) הוכיח כשיטה זו ובשו"ת מנחת שלמה (תנינא ב' סימן ה' ס"ד) כתב "מצות שילוח הקן נקטינן דאין זו מצוה חיובית והרואה את הקן מותר לו לילך לדרכו ולא לעשות כלום".

(ג) אך המיקל בזה יש לו אשלי רברבי על מי לסמוך ואין מזניחין אותו.

(ד) כמבואר בגמ' חולין (קל"ט ע"ב) יכול יחזור בהרים וגבעות כדי שימצא קן תלמוד לומר כי יקרא במאורע לפניך פירוש בקן שמזדמן לפניך תקיים המצוה אבל אין שום חיוב לרדוף ולחזר אחר מצוה זו.

(ה) במדרש תנחומא (כי תצא סימן ב') אמר רב אדא רמ"ח מצות עשה יש בתורה כמנין איברים שבאדם ובכל יום ויום צועקים על האדם עשה אותנו שתחיה בזכותינו ותאריך ימים" עכ"ל. ובשער המצוות להאר"י ז"ל בתחלת ההקדמה (הובא דבריו בשו"ע הרב פ"א הלכות תלמוד תורה ה"ד) כתב רבינו חיים ויטאל זצ"ל "דע שכל ניצוצי נשמות מכל נשמה מחוייבת לקיים כל תרי"ג מצוות אם לא אותם שאין יכולת בידו לקיימם כמו מעשה הקרבנות כולם שאינם נוהגים אחר החורבן וכו' ואפילו אותם שאינם חובה על האדם אלא בהזדמן כגון מצות שילוח הקן שאינו מחוייב לרדוף אחריה עכ"ז צריך האדם לחפש אחריהם ולעשותם כי כל זמן שלא השלים תרי"ג מצוות שהם כנגד רמ"ח איברים ושס"ה גידי נשמתו הנה נשמתו חסירה מן האיברים ונקרא בעל מום ועליו נאמר כל אשר בו מום לא יגש (ויקרא כ"א כ"א) שאין לו תיקון עד שיחזור בגלגול וישלים כל התרי"ג מצוות" עכ"ל. ובשולחן גבוה (סק"ח) מביא דברי שער המצוות וכתב "ולכך צריך לרדוף אחר המצוות שלוח הקן וראשית הגז ותרומות ומעשרות ולקט שכחה ופאה וכך עושים פה ירושלים עיה"ק חסידים ואנשי מעשה לרדוף בהרים וגבעות בכפרים באישון לילה ואפילה ומסכנין בעצמן כדי לקיים מצות שילוח הקן ועולין בסולם בלילה ומכניסין ידו בחור אם ימצאו צפור רובץ על האפרוחים או ביצים מקיימין מצות שילוח" עכ"ל.

ד. לשיטת הסוברים שאם רואה קן יש עליו חיוב לקים המצוה אף שאינו רוצה ליטול הבנים - יש אומרים שאם לא קיים את המצוה נענש על זה בעידן ריתחא [ז] ויש החולקים על זה וסוברים שאם התעלם והלך לדרכו ולא קיים המצוה אינו נענש ע"ז בשום זמן [ח].

ה. יש הסוברים דלאחר ששלח את האם כבר קיים את המצוה ואין צריך לקחת ולזכות בביצים ואפרוחים דלקיחת הבנים אינו חלק מן המצוה והיא רק רשות בלבד [ט].

אמנם דעת הרבה פוסקים שאם שלח האם ולא לקח הבנים לא קיים את המצוה ובכלל המצוה היא ליטול את הבנים ולזכות בהם [י].

ביאורים והוספות

(ו) ברכי יוסף (רצ"ב ס"ו) עפ"י דברי האריז"ל שיש להשתדל לקיים מצוה זו וכ"כ בערוך השולחן (ס"א) "ואף שמן הדין אינו חייב לרדוף אחריה מ"מ דוודאי דבר גדול הוא להשיג מצוה זו" ובספר אורחות חיים מרבי אהרן הכהן מלוניל (הלכות שבת הלכות קידוש ס"כ) כתב "לפיכך המחזר בהרים וביערים אם ימצא קן צפור לקיים שילוח הקן יש לו שכר ואינו נקרא הדיוט ואע"פ שהוא פטור מלחפש אחריו עכ"ל.

(ז) בפתחי תשובה (סק"א) מביא כן בשם ספר משנת חכמים דלפי שיטת החוות יאיר אם רואה קן ואינו מקיים המצוה נענש "כמו שאמרו בציצית דליכא עונש כי אם בעידן ריתחא הוא הדין בזה אם רואה קן ואינו נזקק לשלח את האם מענשי ליה בעת ריתחא אבל ליכא עונש כמו בעובר על מצות עשה המוטל עליו דהמצות עשה הוא אם לקח האם והבנים" פירוש דאינו נענש כמו מבטל עשה אלא רק על שלא עשה השתדלות ודנין ע"ז בעידן ריתחא אך עיי' בדבריו דכל זה הוא להשיטות הסוברים כהחוות יאיר שהוא מצוה חיובית אבל להשיטות דס"ל דהוי מצוה קיומית ואם אינו רוצה הבנים אינו מתחייב לשלח את האם פשוט דלא נענש על זה. ועיי' בספר משכיל לדוד עה"ת (לרבי דוד פארדו בעל חסדי דוד על התוספתא) שכתב שאם מצא קן חייב לקיים המצוה "ואם לא קיימו אע"פ שלא עבר הלאו שלא לקח לא האם ולא הבנים כלל אעפ"כ בעידן ריתחא נענש אך אם לא בא לידו אין לו שום עונש אפילו בעידן ריתחא".

(ח) לשיטת הסוברים דהוא מצוה קיומית פשוט שהוא כן כמו שביארנו. ועיי' בחידושי כתב סופר חולין קל"ט ע"ב (ד"ה יכול לחזור) שכתב "דגם בעידן ריתחא לא מענשינן על שלא קיים מצות שילוח הקן דכשעושה לו בגד ועושה טצדקי לפטור עצמו מציצית אז נענש אבל בשלוח הקן דשב ואל תעשה הוא ולא עשה התחכמות לפטור נפשיה נ"ל דלא מענשינן לעולם" וכ"כ בשו"ת מהר"ם שיק (סימן ר"צ) שהביא דברי הפתחי תשובה שנענש בעידן ריתחא וכתב ע"ז "דדווקא בציצית דאיכא מצות למען תזכרו נהי דהוא רשות אבל אינו רשות לגמרי אבל בשלוח הקן דהוא רשות לגמרי בוודאי לא מענשינן עליו".

(ט) כן דעת החכם צבי בספרו (סימן פ"ג) דמה שאמרה תורה הבנים תקח לך הוא רק רשות והוכיח כן מלשון המשנה (קמ"א ע"א) אמר הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים חייב לשלח שנאמר שלח תשלח את האם, עיי"ש וכ"כ האבן עזרא בספרו יסוד מורא (השער התשיעי) "ואריכות ימים למשלוח הקן לא בעבור לקיחת הבנים כי הוא רשות" וכ"כ בשבט יהודה (הובא בברכי יוסף סי' רצ"ב) ובאור שמח (הל' יו"ט פ"ג ה"ח) וכן פסק הגרי"י פישר זצ"ל בספרו אבן ישראל רמב"ם הל' שחיטה פי"ג.

(י) הלכה זו תלויה לפי מה שהבאנו הרבה ראשונים שאין חיוב לקיים המצוה אא"כ רוצה ליקח את הבנים וא"כ לקיחתם הוא חלק מהמצוה וכך עולה מלשון הר"ן "שילוח מי הוי מצוה מוטלת עליו הרי אם לא רצה ליקח הבנים פטור מלשלח" ובספר הכתב והקבלה עה"ת הוכיח מהתוספתא (חולין פ"י) "נטל את האם ולא הספיק ליטול את הבנים עד שמתו או עד שנעשו טריפה פטור מלשלח" ומבואר דקיום המצוה תלוי בלקיחת הבנים דאל"כ מאי איכפת ליה בבנים לאחר שלקח האם וכבר קיים המצוה עיי"ש וכ"כ במהרי"ט בספרו צפנת פענח (קדושים דרוש ראשון) וכ"כ בשו"ת חת"ס (או"ח סימן ק') ובחזון איש (יו"ד סי' קע"ה סק"ב) וכן הוא פשטות לשון השו"ע סעיף ד' ויש גם דיעה שלישית בזה שמקיים חצי מצוה כן הביא בברכי יוסף (רצ"ב ס"ו) והיינו שמקיים עכ"פ החלק של המצות עשה דשלח תשלח ועיי' בשו"ת טוב טעם ודעת לרש"ק (ח"א סי' רמ"ט) שכתב "הבנים תקח לך הוי רשות וא"כ י"ל דתרוויהו איתנייהו דוודאי מצות שליחת האם הוי מצוה אף אם אינו לוקח הבנים ומכל מקום לקיחת הבנים הוי ג"כ מצוה בפני עצמה ויש כאן בשליחות הקן ב' מצוות יחד" עיי"ש.

סִימָן ט׳

תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת צְרִיכִין כְּתִיבָה כְּסִדְרָן וּבוֹ י״א סְעִיפִים:

תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת צְרִיכִין לִכְתֹּב אוֹתָן כְּסִדְרָן: א) וְאִם כְּתָבָן שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן בֵּין שֶׁהַקְּדִים וְכָתַב פָּרָשָׁה הַמְּאֻחֶרֶת לְהַמְּקֻדֶּמֶת ב), בֵּין שֶׁכָּתַב הַתֵּבוֹת אוֹ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן פְּסוּלִין ג). **לָכֵן אִם נִמְצָא שֶׁחָסֵר אוֹת אַחַת אֵין לָהֶם תַּקָּנָה, אֶלָּא אִם כֵּן יָכוֹל לִגְרֹד מִמַּטָּה לְמַעְלָה עַד מָקוֹם הַחֲסָרוֹן (אִם אֵין שָׁם שֵׁם), וְיִכְתֹּב שָׁם אֶת הַחֲסָרוֹן, וְאַחַר כָּךְ יִכְתֹּב מָה שֶּׁגֵּרַד עַל מְקוֹם הַגֵּרָד:**

כתיבת 'הפרשיות' כסדרן

ב) צריך לכתוב כל ארבע פרשיות של תפילין 'כסדרן', דהיינו לפי הסדר שנכתבו בתורה. דהיינו שיכתוב תחילה פרשת 'קדש', ואח"כ פרשת 'והיה כי יביאך', ואח"כ פרשת 'שמע', ואח"כ פרשת 'והיה אם שמוע'. בין בתפילין של יד בין בתפילין של ראש. ואם שינה מן הסדר שנכתבו בתורה פסולה משום שלא כסדרן[1] [2].

אם אחר שסיים כתיבת הפרשיות, נפסלה אחת הפרשיות הראשונות, לא מהני שיכתבנה מחדש, מכיון שכתבה אחר שאר פרשיות, וכתיבת הפרשיות כסדרן מעכבת, ומ"מ אם יש לו אותה פרשה שנכתבה לצורך תפילין אחרות, ונכתבה קודם פרשיות אלו, רשאי לצרפה לפרשיות אלו[3].

---

1 במכילתא (סוף פרשת בא), בד' מקומות מזכירין פרשת תפילין, קדש לי, והיה כי יביאך, שמע, והיה אם שמוע, מכאן אמרו מצות ד' פרשיות של יד הם כרך אחד, ד' פרשיות של ראש הם ד' טוטפות וכו', כותבן כסדרן, ואם לא כתבן כסדרן הרי אלו יגנזו. וכ"כ הרמב"ם (פ"ה מהל' תפילין ה"א) כתבה שלא על הסדר כגון, שהקדים פרשה לפרשה פסולה. וכן פסק הרמ"א (סימן לב ס"א) "וצריך לכתבם כסדר הזה, לכתוב תחילה הקודמת בתורה, ואם שינה פסול".

והנה הט"ז (יו"ד סימן רצ סק"א) דייק מדברי התוס' (מנחות דף לב.) חידוש גדול דבהקדים פרשת 'והיה אם שמוע' לפרשת 'שמע' ליכא משום שלא כסדרן, מאחר שאין פרשיות אלו סמוכות בתורה, שפרשת 'שמע' היא בדברים פרק ו', ופרשת 'והיה אם שמוע' בדברים פרק יא, ודווקא פרשיות 'קדש' 'והיה כי יביאך' שהם סמוכות זו לזו בתורה יש לכתבם כסדרן. ובנקודות הכסף (שם) חולק על דברי הט"ז, וכתב דאין סברת התוס' כן, אלא לפי הס"ד שם בגמרא, אבל למסקנא שם אף התוס' מודים דלא התירו לצרף פרשיות ולהשלימן בכתיבה משום דהוי שלא כסדרן. והובא שיטות אלו בקצרה בביאור הלכה (סימן לב ס"א ד"ה כסדר הזה).

והנה בביה"ל (שם) מציין לספר קדושת יו"ט שמפרש כוונת התוס' דס"ל דכוונת המכילתא הוא לענין 'סידור המקום', שלא יהא נסדרת בקלף פרשת 'והיה' קודם לפרשת 'קדש', אבל אם היא נסדרת אחר 'קדש' אפילו היא נכתבה תחילה, כשר.

ומסיק הביאור הלכה "ואנו להלכה לא סבירא לן להקל אפילו באופן זה, כיון דנכתבת שלא כסדרה וכדמוכח לקמן בסעיף כג, וביו"ד בסימן רפח, וגם מדברי הגר"א בכל אלו מקומות מוכח דס"ל כפסק השו"ע ולא כהתוספת וכו'". ועיי"ש בשער הציון (סק"ג) שאין מצרפין דעת הט"ז אפילו לספק ספיקא, מאחר שלא נזכר כלל דעה זו בשלחן ערוך.

2 היינו התפילין שנעשו מאותם הפרשיות, אבל הפרשיות עצמן לא נפסלו, כגון אם התחיל לכתוב מפרשת 'והיה כי יביאך יוכל לצרף פרשת 'קדש' מתפילין אחרים, אם יודע בדאי שנכתבה קודם אלו (מ"ב סק"ד).

תפילין דר"ת

אפילו לשיטת ר"ת שסובר שכסדר 'הנחת' הפרשיות בבתים, 'והיות' באמצע, ומניח פרשת 'והיה אם שמוע' קודם לפרשת 'שמע', מ"מ לענין סדר 'כתיבת' הפרשיות צריך להקדים לכתוב פרשת 'שמע' ואח"כ פרשת 'והיה אם שמוע'. ולכן בתפילין של יד שנכתבות כולן על קלף אחד ארוך, אחר שכותב פרשת 'והיה כי יביאך' מניח העמוד השלישי חלק, וכותב פרשת 'שמע' בעמוד הרביעי, ואח"כ חוזר לעמוד השלישי, וכותב עליו פרשת 'והיה אם שמוע'[4].

ספק אם נכתבה כסדרן

דין כתיבה 'כסדרן' הוא דין דאורייתא[5] ולכן בספק אם נכתבו כסדרן אם לאו, אסור לצרפן משום דספיקא דאורייתא לחומרא[6].

ולכן אם כתב פרשיות לכמה תפילין של ראש, וכתב לכל תפילין ארבעת הפרשיות כסדרן, ולאחמ"כ נתערבו אלו באלו, ואינו יודע איזה מהן כתב תחילה, אינו יכול להשתמש בפרשיות אלו [חוץ מפרשת 'קדש' של כל אחת מהתפילין שיכול לצרף אליה פרשיות שיכתוב אח"כ] שהרי יש לחוש שמא יקח לתפילין אחר פרשיות שנכתבו שלא כסדרן[7].

כסדרן באותיות ובתיבות

ג) כתיבת תפילין ומזוזות צריכים לכתבה כסדרן, היינו ע"פ הסדר שנכתבה בתורה, ואסור להקדים אפילו אות אחת לאות שקדמה לה, ואם כתבן שלא כסדרן פסולין משום דכתיב (דברים ו י) 'והיו' ודרשינן בהוייתן יהו[8].

כסדרן באותו אות

אבל באות עצמה אין חילוק באופן כתיבתה, ואפילו אותיות המורכבות מב' אותיות כגון צד"י שמורכב מיו"ד ונו"ן כפופה, יכול לכתוב קודם הנו"ן שבו ואח"כ היו"ד[9].

שלא כסדרן בחצי אות

יש אומרים[10] דבחצי אות אין בזה משום שלא כסדרן, ולכן אם כתב מקצת אות, ואח"כ כתב אות אחרת קודמת לאות זו, משלים האות שהתחיל, ולא הוי שלא כסדרן[11] דכל שאינו כותב אות שלם, כסדרן מקרי, דקרינן ביה 'והיו הדברים', דדבר שלם בעינן ולא חצי דבר.

---

3 משנה ברורה (שם).

4 טור (סימן לד).

5 לשכת הסופר (סימן ט סק"א) דילפינן מקרא ד'והיו' כהויתן יהו. וכ"כ הפמ"ג (במשב"ז סימן לב ס"ק א), והמשנה ברורה (סימן לב סק"ד).

6 שו"ת עבודת הגרשוני (סוף סימן ס) והו"ד בפמ"ג (שם משב"ז סק"א), ושם דייק מדברי הבאר היטב (סק"ב) דלא ס"ל הכי. וכן פסק בשערי תשובה (שם סק"ב) כדברי העבודת הגרשוני, והמשנה ברורה (שם סק"ד).

7 שערי תשובה (שם סק"ב).

8 שו"ע (שם סעיף כג).

9 פמ"ג, הובא במשנת סופרים בהקדמה. וכן בשאר אותיות המורכבות כגון חי"ת למ"ד מ"ם וכדומה, אין קפידא אם יעשה קודם החלק השני של האות.

ויש אומרים[12] דגם בחצי אות יש בזה משום שלא כסדרן. והיינו דווקא כשכבר כתב חלק ממשי מהאות הבא, אבל בנקודה קטנה אין להוש[13]. ולכתחילה ראוי להוש לשיטות הפוסלין, ובשעת הדחק יש לסמוך על המקילין[14].

אפילו לדעת הסוברים שבחצי אות ליכא משום שלא כסדרן, הני מילי כשעדיין אין על המקצת האות שכתב צורת האות, אבל אם יש עליה צורת אות, אף שהאות פסולה, כגון אות יו"ד שכתבה בלא עוקץ דרבינו תם, מ"מ כיון דיש עליה צורת האות הראויה, זו כתיבתה, ונמצא דהאות שנכתב בקודם לה נכתב שלא כסדרן, שהרי האות שלאחריה כתב קדם לאות זו[15]. וכש"כ אם חיסר התגין דמקרי אות גמורה לענין זה[16].

לפיכך אם כתב תפילין ומזוזות וחיסר אות אחת, שמבואר לעיל שאין לה תקנה אלא אם יגרור 'כל' האותיות עד החסרון, אף שלכתחילה ראוי לנהוג כן, מ"מ בשעת הדחק כגון אם הקלף הוא דק וא"א לגרוד הרבה, או שיהיה לו טירחא יתירה, אפשר לסמוך ולגרוד חלק מכל האותיות, עד שיתקלקלו צורתן, ולאחר שתיקן הטעות יחזור ויתקן כל האותיות כסדרן[17].

והני מילי כשמקלקל האות מצורתו עד שאין התינוק מכירה לאות, אז מועיל שלא יפסול משום שלא כסדרן. אבל לפסוק באות באמצעו באופן שע"י הפסק זה נפסל האות, אין מועיל אפילו אם ההפסק ניכר להדיא, וצריך זהירות הרבה בזה[18]. וכל זה כשאי אפשר בענין אחר. אבל לכתחילה ראוי לגרוד כל האותיות כולן עד מקום החסרון ולהשלים האותיות בתיבה[19].

---

10 פמ"ג (משב"ז בהקדמה לסימן לב) הובא בלשכת הסופר (סימן ט אות ג), ומ"ב במשנת סופרים בהקדמה.

11 ודבר פשוט דאף לפי הפמ"ג דבחצי אות ליכא משום שלא כסדרן, היינו דווקא בציור שכתבנו למעלה, אבל להיפוך כגון שכתב מקצת האות כסדרן וכתב הלאה אות שלם, ושוב חזר וגמר האות הראשון שלא כסדרן, פשיטא דפסול כיון דעדיין לא היה שם אות כלל.

12 שו"ת אבני נזר (או"ח סימן ט) והאריך להוכיח כן עי"ש, וכ"כ בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"א סימן צו).

13 משנת הסופר (בביאה"ס סימן ט ד"ה או האותיות). והגדר בזה לכאורה שאם יחסר חלק זה מהאות אין עליו צורתו, ורק אז יש להחשיבו בתור חצי או רבע האות. עי"ש.

14 משנת הסופר (סימן ט סק"ד) בשם שבט הלוי.

15 פמ"ג (שם), דהשתא לקולא אמרינן דאם עשה יו"ד בלא עוקצה השמאלי יכול לתקנה אח"כ, ואין בזה משום שלא כסדרן, כש"כ לחומרא דשם אות עליה וחשבינן כאילו נכתבה כבר, ועכשיו כשמשלים האות שלפני זה מקרי שלא כסדרן, ופסולה (הובא בלשכת הסופר סק"ג).

16 דאפילו לר"ת הסובר דתגין דשעטנ"ז ג"ץ מעכב בתפילין ומזוזות, מ"מ לא מעכב משום שלא כסדרן. ואפילו לדעת האגור (שהובא בב"י סימן לו) דקוצו של יו"ד מעכב משום שלא כסדרן, מ"מ בתגין מודי דמותר לתקן ולא מיקרי שלא כסדרן.

17 לשכת הסופר (סימן ט אות ג'), וכתב דהיא עצה נכונה.

18 ביאה"ס (סימן ט ד"ה או האותיות).

19 שו"ת שבט הלוי (ח"א סימן יא) דלכתחילה ראוי לחוש לשיטת האבני נזר דגם בחצי אות חיישינן לשלא כסדרן. ודע דאף דקיי"ל להכשיר דיעבד, מ"מ הואיל ויש פוסקים שמחמירים בדין זה, אם הסופר מכיר שהקונה הוא מהמדקדקים המהדרים, צריך הוא להודיע לו שחסר קצת הידור מצוה לכתחילה, ואם לאו ראי לחוש למקח טעות (שבט הלוי ח"ו סימן קסד אות ג').

מס' ברכות - דף ט"ז

קר"ש ותפילה הוא שמירה נגד היצה"ר לכל היום, כקרבן תמיד

כן אברכך בחיי זו קריאת שמע בשמך אשא כפי זו תפלה ואם עושה כן עליו הכתוב אומר כמו חלב ודשן תשבע נפשי. והקשו העולם דמה קמ"ל בזה, הרי הא גופא הכתוב מלמדינו "כמו חלב ודשן תשבע נפשי", ומה מחדש הש"ס. ופי' הגה"ק רבי שלמה קלוגער זללה"ה (שו"ת טוב טעם ודעת, מהדורא תנינא, פתיחה, סימן ו) דהנה הבעל עקדה הביא ב' נוסחאות בשם המדרש [במדבר רבה פרשה כא אות כא], נוסחא אחת שתמיד של שחר מכפר על עברות שבלילה ותמיד של בין הערבים מכפר על עברות שביום, נוסחא אחרת הוי להיפוך, שתמיד של שחר מכפר על עבירות שביום ותמיד של בין הערבים יכפר על עבירות שבלילה. וכתב הבעל עקדה דאיך שייך כפרה על להבא, אך הכוונה שמגין שלא יבא לידי עבירה כו', כיון דכתיב **"בי לא תחפוץ זבח ואתנה עולה לא תרצה"** כו', **דיותר היה ניחא ליה שלא יחטא ולא יצטרך קרבן** כו', **אבל בקרבן תמיד דהוא בא להגן להבא שלא יחטאו, בזה הוא חפץ שפיר, לכך בזה מזהיר ומצוה לשמרו ולעשותו.**

והנה תפלה הוי במקום קרבנות, וא"כ כמו דתמיד של שחר היה מגין להבא שלא יחטאו, כן הקורא ק"ש ותפלה מובטח לו שלא יחטא כל היום. וזה שכתוב "כן אברכך בחיי" - זה ק"ש, "בשמך אשא כפי" - זה תפלה, או זה יהיה מועיל "כמו חלב ודשן תשבע נפשי" - כאותן קרבנות שתשבע נפשי, דהיינו התמיד של שחר, דבזה שבעה נפשי דהוי להגן להבא, ולא כאותן קרבנות דהוי על העבר או נדבה דבזה לא שבעה נפשי, רק זה יהיה חשוב כקרבן זה שתשבע נפשי, דבזה אני חפץ, דהוי להגן להבא, כן ה"נ הוי ק"ש ותפלה.

כמו שגוזרין ת"ח בפמליא של מטה כן יקום בפמליא של מעלה

בתפילות האמוראים (ברכות טז:) **שתשים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה**, ופירשיו"ל **בפמליא של מעלה בחבורת שרי האומות שכשהשרים של מעלה יש תגר ביניהם תיכף יש קטטה בין האומות וכו', ופמליא של מטה בחבורת החכמים** עכ"ד רשיו"ל. כנראה מזה דבעיקר המלחמה אין לשרי הצבאות שלמטה שום דעה מכרעת כלל, דכל עיקר המלחמה מתנהלת רק עפ"י השרים למעלה. ופי' מרן רביה"ק **בדברי יואל** (לשמח"ת, עמ' תשז) דהנך תרתי מ"ש בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה דהיינו חבורת החכמים הא בהא תליין, דעיקר הנהגת שרי מעלה תלוי בדעתן של חבורת החכמים דלמטה בעוה"ז דכאשר גוזרים הם כן יקום, **וכענין הפלוגתא הידוע שהיתה בין הצדיקים בדורות שלפנינו בשעת מלחמת נאפאליאן מלך צרפת, שהרה"ק רבי ר' מענדעלע מרימאנאוו זי"ע היה סובר שנאפאליאן צריך לנצח, והרה"ק מראפשיץ ושאר צדיקים היה דעתם להיפך, ולא יכלו להסכים כולם לדיעה אחת, וכאשר גזרו אומר בחבורת החכמים כן קיימו למעלה כנודע.** הרי דהנהגת הפמליא של מעלה דהיינו שרי האומות תלוי' בגזירת חבורת החכמים שבעוה"ז, וע"כ התפלל שתשים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה.

איך אומרין 'ברכת החודש' בשבת?

בגמ' (ברכות טז:) **רב בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לנו חיים ארוכים חיים של שלום חיים של טובה חיים של ברכה חיים של פרנסה חיים של חלוץ עצמות חיים שיש בהם יראת חטא חיים שאין בהם בושה וכלימה חיים של עושר וכבוד חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים חיים שתמלא לנו את כל משאלות לבנו לטובה.**

והוא ברכת החודש שאנו אומרין בכל שבת שלפני ראש חודש. והנה מדברי הגמרא נראה שרב היה רגיל לאומרה בכל יום, אולם כהיום המנהג הוא לאומרה בברכת החודש, ולכן הוסיפו 'שתחדש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה'.

יש שתהו על אמירת ה'יהי רצון' בשבת, דהרי קיי"ל שאסור לשאול צרכיו בשבת, ואיך מותר להתפלל בשבת 'חיים של פרנסה' 'חיים של עושר וכבוד' וכדומה. וב'ערוך השולחן' (סי' תי"ז אות ט') כתב: **"תמיהני היאך מותר להתפלל בשבת תפילה חדשה, מה שאינה בטופס ברכות, אלא תפילה בפני עצמה, ומבקשים על פרנסה ושארי צרכים, ואיך מותר בשבת, ותפילה זו הוא תפילת רב בכל השנה בברכות** (דף טז:), **והתחלתה "שתתן לנו חיים ארוכים", ובכאן הוסיפו בתחילתו "שתחדש עלינו החודש הזה לטובה ולברכה"... אבל מ"מ מי התיר לנו לקבוע תפילה חדשה בשבת, ואי איישר חילי אבטלנה. אך קשה לשנות המנהג, וצריך עיון גדול".**

אמנם ברוב קהילות האשכנזים נהגו לאומרו. ובכמה ספרים ביארו שהדבר הוא כטופס ברכה, היינו תפילה בנוסח קבוע, ולכן אף שבתוכה מוזכר גם ענייני פרנסה וכדומה, ניתן לאומרה בשבת. וכפי שבברכת המזון יש בקשות על פרנסה, ולא משמיטים אותם בשבת. ויש שכתבו שבגמרא במסכת ברכות לא נאמר שרב היה אומרה רק בימי החול, ולכאורה היה אומרה גם בשבת, ואם כן הרי לנו 'מעשה רב'.

בזכות תפילת 'רב' / בזכות תפילת 'רבים'

בסוף תפילת **'יהי רצון'** יש חילופי גירסאות, יש שאומרים: חיים שימלא ה' משאלות לבנו לטובה **'בזכות תפילת רב'** אמן סלה, ויש שאמרו **'בזכות תפילת רבים'**, יש שאינם אומרים כלל **'בזכות וכו'**, ולעומתם יש שאומרים את שניהם **'בזכות תפילת רב רבים'**.

הבני יששכר בספרו 'מגיד תעלומה' עמ"ס ברכות (ח"א עמ' שי"ד) כתב וז"ל: **"זה עידן ועידנים שהנהיגו לומר זה הנוסח קודם שמברכין החודש ונדפס בסידורים ומסיימין בה 'בזכות תפלת רבים' ואין לזה פירוש וביאור, ונראה שהוא טעות שהיה כתוב בסידורים הקודמים רשום למטה 'ברכות תפלת רב', ורצ"ל כמציין שהתפלה הזאת היא ממסכת ברכות והיא תפלת רב, וכאשר בא זה לאיש אשר לא ידע ספר הנה לא ידע פירושן של דברים והגיה מדעתו 'בזכות תפלת רבים', והוא טעות".**

■

ובאמת ענין זה שהדבר בא מטעות המעתיק, מובא בעוד ספרים. **ב'ערוך השולחן'** (סימן תי"ז שם) וז"ל: **"אבל זהו דברי בורות מה שייך 'בזכות תפילת רב'. ונראה שהמדפיסים טעו בזה, שהמציין ציין שזהו 'תפילת רב', ולא ידעו הכוונה, והוסיפו תיבת 'בזכות'.**

■

וכדברים האלה כתב בנו בספרו 'מקור ברוך' וז"ל: **"על נוסח התפילה 'יהי רצון' והותמים בה 'בזכות תפילת רב' ולא נתבאר ענין חתימה זו וטעמה, כי אם אמנם מבואר בתלמוד** (ברכות דף ט"ז) **שתפילה זו חיבר רב, אך הן מצינו בגמרא שם כמה תפילות שחיברו חכמים שונים, ואין אנו מתפללים שיעלו לרצון 'בזכות מחברם פלוני ואלמוני'. כמו התפילה 'יהי רצון שתצילנו היום מעזי פנים וכו' שמבואר בגמרא שחיברה רבי** [רבינו הקדוש], **ואין אנו מתפללים שתקובל תפילתינו 'בזכות תפילת רבי'. והתפילה 'אלוקי עד שלא נוצרתי וכו' שאומרים בתפילת יום הכיפורים כמבואר בגמרא שחיברה רבא, ואין אנו אומרים שתקובל 'בזכות תפילת רבא'. וכן התפילה 'אלוקי נצור לשוני מרע וכו' שאומרים בסוף תפילת שמונה עשרה חיבר מר בריה דרבינא, ואין אנו מבקשים שתקובל בזכות מחברה. ומה ראית בתפילה זו לשבת שמברכין החודש לבקש שתקובל 'בזכות תפילת רב'. וזה דבר שלא שמענו מעולם לבקש באופן כזה, וגם לא מצאנו דוגמתה.**

ובדפוסים אחרים שינו את הנוסח מן 'בזכות תפילת רב' לנוסח 'בזכות תפילת רבים'. וניכר כי הרגישו המתקנים בקושי הדבר כמו שהערנו, ועל כן אמרו לתקן כמו שתיקנו מן 'רב' ל'רבים'. אבל הנה גם שינוי זה לא יספיק להניח את הדעת, כי הלא כמה תפילות הן ברבים [בריב עם], **ואין אנו מבקשים כלל שתתקבלנה בזכות תפילת רבים".**

ועל כן הוא מסיק ומרחיב בדבריו שם כדלהלן: **"פשר הדברים כך הוא, לפנים בישראל ומלאכת הדפוס טרם נתגלתה בעולם, היו כל הספרים, כמו ספרי תפילות וספרי לימוד, כולם נעתקים מכתיבת יד של סופר אחד לכתיבת יד של סופר אחר, ומיד אחת ליד שניה, ומשניה לשלישית ולרביעית, וכן הלאה. וכל אחד היה מחשב לו את הספר המועתק למענו לקנינו ורכושו הפרטי, ככספו וכזהבו וכיתר חפצי בית, שרשאי לעשות**

דף י"ז

רצונינו שיהיה לנו רצון אמיתי, הוא ענין גדול

גלוי וידוע לפניך שקצונינו לעשות רצונך. פי' בספר 'שער יששכר' להרה"ק **ממונקאטש** זללה"ה (ח"ב, ע' תי"ט): שמעתי בשם **הגאון הקדוש היהודי מפרשיסחא זי"ע** וכו' כי **שיהי' לו רצון לעבוד את ה' הוא ענין גדול ולאו כל אדם זוכה. רק אם יש לו עכ"פ רצון שיהי' לו רצון לעבוד את הש"י אפילו עד מאה ויותר רצונות זע"ז ג"כ נחשב בשמים לטובה.**

וזהו י"ל משאחז"ל (ברכות י"ז ע"א) **גלוי לפניך שרצוננו לעשות רצונך וכו'** - היינו שרצוננו"ו לעשות רצונך, **שרצונו"ו שיהי' לנו רצו"ן לעשות רצונו ית"ש,** אם כי אין לנו הרצון בעצם, אך רצוננו שיהי' לנו רצון - ומי מעכב שאור שבעיסה מעכב וכו', היינו גם ע"ז מעכב היצה"ר, כיון שזה ג"כ מביא לתכלית הנרצה, וזהו חשוב בשמים ג"כ כדברי הקדוש הנ"ל.

יחשוב קודם הלימוד שרוצה להשיג עי"ז יראתו ית"ש

דרש רבא תכלית חכמה תשובה ומע"ט שנאמר"ראשית חכמה יראת ה'. הקשה **הגה"צ רבי אליעזר דוד גרינוואלד זצ"ל** בעל "קרן לדוד" ואבד"ק סאטמאר (ח"א, דף א' ט"ו"ד) ולכאורה יל"ד דמשמעותא דקרא נהפוך הוא דלא כתיב תכלית חכמה יראת ה' אלא ראשית חכמה ואיך יליף מיני' דתכלית חכמה יראת ה'. אמנם הכוונה דידוע דסוף מעשה במחשבה תחילה, **וכדי להגיע ע"י לימוד תוה"ק לידי יר"ש צריך להקדים היראה במחשבתו תחילה, ועל כוונה זו יהא סובב לימודו שיביאהו התלמוד לידי מעשה ולידי מדות ישרות ע"י המאור שבה,** וכן אמרו חז"ל בפרקא דחסידא (אבות פ"ג) **כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת** ופי' הרע"ב שמקדים במחשבתו יראת חטאו לחכמתו עיי"ש ובתוי"ט, **ומעתה כיון דאמר הכתוב ראשית חכמה כלומר מחשבתו הקדומה צריך שתהא ליראת ה', ממילא מוכח כי זה תכלית החכמה תשובה ומע"ט ע"כ הוא בראשית המחשבה.**

שמצפה לשמוע מבעלה מה שנפסק בביהמ"ד

א"ל רב לר' חייא נשים במאי זכיין, באקרויי בנייהו לבי כנישתא, ובאתנויי גברייהו בי רבנן ומנטרן לגברייהו עד דאתו מבי רבנן. פי' רביה"ק בעל דברי יואל (הו"ד ב"אגדות מהרי"ט" ח"א, ע' ק"ח), דלכאורה צ"ב הקושיא במאי זכיין, **והלא יש להם כל המצות** זולת המצות שהזמן גרמא, גם צ"ב כוונת התירוץ שממתינות לבעליהם עד שבאים מבי רבנן, **ומה יעשו אם לא ימתינו ואנה ילכו,** והול"ל שנותנים רשות לבעליהם לילך לבי רבנן, ומהו הכוונה בהמתנתם.

אכן נ"ל שקושית הגמרא סובב על דלעיל מני' שדרשו בפסוק (ישעי' ל"ב) נשים שאננות וגו' בוטחות, ואמרו רז"ל **גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים**, וע"ז הקשו בגמרא במה הם בטוחות כ"כ בשכרן בעוה"ז ובעוה"ב, **ומי יוכל לבטוח בזכותו** ויאמר זכיתי לבי טהרתי מחטאי, וע"ז משני בזכות **דמנטרן לגברייהו עד דאתו מבי רבנן, ר"ל שבכל תהלוכת הבית ועניני הדת הם מנטרות ומשמרות לבעליהן עד דאתו מבי רבנן, ושואלת אותו איך נפסקה הלכה זו בבי רבנן, וזולת הוראת בעלה מה שמביא מבי רבנן אינה עושה כלום מדעת עצמה, ואשה כזו בטוחה בשכרה לעוה"ב ובבנים טובים בעוה"ז, ובכגון זה מיירי הכתוב שקורא אותן נשים שאננות ובוטחות. וגדולה הבטחתן כו'.**

דף י"ח

אמרתי בחלומי: מי שעדיין לא הרגיש זה, לא טעם חשק מימיו

צדיקים במיתתם קרוים חיים. ענין נפלא כתב בספה"ק 'ישמח **משה'**, (פר' בשלח, דף קנ"ג) וזל"ק: **אמרתי בחלומי אור ליום וא"ו ערב שבת קודש פרשת מקץ יום ה' חנוכה ערב ראש חודש טבת תקס"ב לפ"ק שינאווא יצ"ו**, נראה לי על דרך שאמר דוד המלך ע"ה **'כלתה נפשי לחצרות ה'** (תהלים פד, ג) דהיה לו לומר חשקה נפשי, אלא שחשק האמיתי הוא עד שאין הנפש יכול להשאר בגרתקה, רק שהקב"ה מחזירה ברוב רחמיו ונותן לה חיות חדש ממקור החיות, **"וכל שאין בגדר הזה עדיין לא טעם טעם חשק"**. והיינו **'כלתה נפשי'**, והיינו **'צדיקים במיתתן'** ר"ל על ידי מיתתן שמתין בכל פעם, **'קרוים חיים'** כי זה דבקותן במקור החיות. **'והרשעים בחייהם'** על ידי חיותן שהם חיים ואינם מתים כלל כל ימי חייהם, **'קרוים מתים'** כי הם נפרדין ממקור החיות, כן. ועיין מה שכתבתי בהפטורה בביאור הפסוק (שופטים ה, לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.

להתגבר כארי לקום בימות החורף

והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג כו'. כתב בספר "מגדים חדשים" (ח"א, ע' קצ"ו): בפשטיה דקרא (שמואל- ב כג, כ) כתב הרד"ק לפרש, כי **האריה ביום צנה ושלג נוספת גבורתו.** וכ"כ המצודות שם, **כי טבע הארי להתחזק ביותר בזמן הקור, ומטבע האדם להמנע ממנו הפעולות החיונית בתגבורת הקור,** עכ"ז נתגבר עליו והכהו נפש. ועיין ברש"י [דבה"י יא, כב], ביום השלג, כל השנה כולה אין הארי מסוכן יותר מיום השלג, כשבא אדם נגדו זורק השלג ברגלו בין עיני האדם עד שלא יוכל לראות והורגו, ואני שמעתי כך על זאת ע"ש. ומדברי הרד"ק הנ"ל מתבאר דזה אינו מחמת תחבולת השלג, אלא בהם סדרים ומשטרים ככל אשר עולה על רוחו, וכן היה נוטל לו רשות לעצמו לרשום בגליוני הספר מה שהיה נראה לו לרשום ולהעיר, וגם להגיה ולתקן, להוסיף ולגרוע, כפי הנראה בעיניו וכפי העולה על רוחו. והיה אחד הבעלים שרשם לו בסידורו בסוף 'יהי רצון' זה אחר המילים 'שימלא ה' כל משאלות לבנו לטובה' את המקור מתפילה זו מתלמוד, וגם את שם מחברה, ורשם בצד הגליון 'ברכות תפילת רב'. והמובן הנרצה מזה הרישום, שמקורה של תפילה זו הוא במסכת ברכות ומחברה הוא רב, וזה הביאור 'ברכות תפילת רב'. ושוב, העתיק אחד המעתיקים מהעתקה זו, או מהעתקה השניה והלאה, והוא לא ידע כי תפילה זו נמצאת במסכת ברכות. ועם זה היה נראה לו האות ר"ש מן המלה 'ברכות' כאות ז"ן (כאשר בכתב רגיל נוחות אותיות אלו להתחלף קצת על פי תמונתן, וגם אולי נגרד מעט הדיו מן גג הר"ש, ועם זה נכשל בכלל בקריאת המלה) **ויצא תחת המלה 'ברכות' המלה 'בזכות'. ושוב, הביא הוא או מעתיק שאחריו את כל המלים האלה 'בזכות תפילת רב' לגוף הנוסח של ה'יהי רצון'. ויצא מה שיצא אחרי כן בסניף חתימה להתפילה הזאת בהעתקות הבאות אחר העתקה 'המתוקנת' הזאת, ומשם לדפוס, ומדפוס לדפוס כיום הזה. ועל זה באה תשובת אבא מרי** (בעל 'ערוך השולחן') **כי בכל לבו היה מקבל חידוש זה, לולא המסורה ממוטבע שנטבעת בתפילה מימים ימימה".**

■

בספר 'דברי תורה' (להגה"ק בעל מנחת אלעזר זי"ע - מהדורא רביעאה אות ק"ז) כתב ע"ז בזה"ל: **"בנוסח יהי רצון קודם שמברכין החודש** (בסופו) **'בזכות תפילת רב', ורבים אומרים 'בזכות תפילת רבים', ויש אומרים 'בזכות תפילת רב ורבים', שני הנוסחאות יחד כאחד... והנה בזה נמצא בספר 'מגיד תעלומה' על ברכות** (לקדוש זקני מדינוב זי"ע) **כי נוסחא זו נשתרבב בו טעות ממה שהיה מצוין בצדו של היהי רצון... אמנם שמעתי מרבים וכן שלמים, וכמדומני גם מאבותיי הקדושים זי"ע, שאמרו 'בזכות תפילת רב'** (ואותן שאומרים בזכות תפילת 'רבים' או 'רב ורבים' הוא בוודאי טעות כנ"ל) **[הן אמת כי בסידורים המדויקים לא נמצא כלל נוסח זה 'בזכות תפילת רב', ונראה שנתוסף בטעות וכדברי זקני ב'מגיד תעלומה', על כל פנים כיון שהוסיפוהו רבים וכן שלמים נראה לישבה]. דבאמת קשה דהלא הוא שאלת צרכיו בשבת, דבשלמה 'יחדשהו הקב"ה עלינו ועל כל עמו בית ישראל וכו' הוא נוסח ברכות שמברכין החודש שיהיה נתחדש בכל הברכות האלו לטובה, וגם מה שמוסיפין בזה** (על תפילת רב שמוזכר בגמרא) **'שתחדש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה' יש לומר שהוא כוללת ישראל לטובה, ואינו כשאלת צרכיו הפרטיות, מה שאין כן כשמבקשים בזה 'ותתן לנו חיים וכו' של פרנסה, חיים של חלוץ עצמות וכו' חיים של עושר וכבוד וכו' זהו שאלת צרכיו הפרטיות צורכי גשמיות, ואיך הותר זאת בשבת.**

ויש ליישב הנוסח, דהנה יש נוהגין שבדיעבד כאשר מקדשין את הלבנה בליל ט"ז (לאחר זמנה) **כדי להינצל מברכה לבטלה, אומרים את הנוסח מתוך הגמרא במסכת סנהדרין** (דף מ"ב), **וכך אומרים את כל הנוסח עם שם ומלכות, וזה כאילו תוך כדי לימוד** (עי' בדרך פיקודיך מצוה ב' חלק המעשה אות ט"ז). **וכך כעין זה בברכת החודש אנחנו אומרים את כל הנוסח מהגמרא שהיה אומר רב, ומסיימים 'בזכות תפילת רב' שבזכות תפילת רב שהיה מתפלל כנוסח הלז תעננו גם עתה בחודש טוב ומבורך".**

וממשיך ומביא שם מסידור 'אוצר התפילות' שכתב שהקב"ה אינו מקבל התפילה בזכות מחברה, כי אם בזכות של המתפלל עצמו. ועל כך כותב: **"וזה אינו, דהלא מצינו הכה של מחברי התפילות בכוונותיהם עד שהם פותחי שערים ברקיע לקבל תפילותינו בנוסחותיהם, כמו אנשי כנסת הגדולה, וכן בפיוטים שאנו מתחילים 'מסוד חכמים ונבונים ומלמד דעת מבינים** (מייסדי הפיוט הלז) **אפתחה פי וכו'. על כן יש לומר נכון כדברינו הנ"ל, ובפרט תפילה שתיקן רב, דהוא רבי אבא, תלמיד רבי שמעון בר יוחאי, כמ"ש הרמ"ע מפאנו ז"ל שנתקנה על דרך הסוד בוודאי".**

■

שנים אחדות לאחר שכתב הגה"ק בעל מנחת אלעזר זי"ע את הדברים הנ"ל, נדפס הסידור הידוע 'סידור **כתר נהורא**', ושם אצל ברכת החודש, הוסיף המגיה בשולי העמוד בזה"ל: **"סיום של היהי רצון 'בזכות תפילת רב' כפי שנדפס בכמה סידורים אינו נכון כלל, כי הקב"ה אינו מקבל את התפילה בזכות מחברה, כי אם בזכותו של המתפלל עצמו אם כיוון את תפילתו כראוי בשעה שהוא מתפלל, לפיכך אין אנו מסיימין בשמונה עשרה בזכות תפילת אנשי כנסת הגדולה...".**

על זה הגיב הגה"ק בעל מנחת אלעזר זי"ע בספרו 'דברי תורה' (מהדורא תשיעאה אות צ"ח) בזה"ל: **"דברי המגיה המוטעה בטפשותו... כי מה שכתב כי הקב"ה אינו מקבל את התפילה בזכות מחברה, וכי לא ראה או לא ידע ב'יהי רצון' שאומרים קודם ולאחר תהלים בזכות דוד המלך וכאילו אמרן זי"ע, וכן בווידויים בסידורים הקדמונים הנוסחאות כשם שענית למי שאמר המזמור הלז** (דוד המלך)**, כן תענה ותשמע את תפילתי, וכן כיוצא. ובפרט בכתבי האריז"ל שלא לומר הפיוטים רק מה שייסדו הקדמונים כמו התנאים הקליר ורבי נחוניא בן הקנה...".**

■

ובספר 'דרכי חיים ושלום' (אות ס"ז) מובא מנהגו של הגה"ק בעל **מנחת אלעזר** זי"ע אשר היה השליח ציבור בברכת החודש, והוא לא היה מסיים בקול את ה'יהי רצון' אלא לאחר שהציבור סיימו את ה'יהי רצון' פתח ואמר בקול 'מי **שעשה נסים וכו'**. - נראה שמנהג זה היה מפני שהוא היה נוהג לומר 'בזכות **תפילת רב**' אולם מחמת שזקינו הגה"ק בעל **בני יששכר** זי"ע סבר שהוא מנהג שמקורו בטעות, הוא לא רצה לחלוק על דבריו בפומבי.

■

על כל פנים לפי הנ"ל יוצא שהגה"ק בעל **מנחת אלעזר** זי"ע הסיק ליישב את מנהגן של ישראל לומר 'בזכות **תפילת רב**' כאמור לעיל. ויש שאמרו ליישב בזה הדרך גם המנהג לומר 'בזכות **תפילת רבים**' כדי שהתפילה כולה תהיה נחשבת כתפילת רבים. ולפיכך ניתן לאומרה בשבת אף שיש בה שאלת צרכים, כי רק תפילת יחיד על בקשת הצרכים הפרטים אין להתפלל בשבת.

דכן הוא טבעו שמתגבר בצינה. וביפה ללב ריש או"ח כתב לפרש עפ"י דברי הרד"ק הנ"ל, מש"כ **הטור יתגבר כארי לעבודת בוראו ואף אם ישיאנו יצרו בחורף לאמר איך תעמוד בבוקר כי הקור גדול כו'. ולזה אמר יתגבר כארי, כמו הארי שהוא מתגבר ביותר בזמן הקור.**

דף י"ט

הת"ח יתנסה במה שמוסר נפשו עליו, ואל לך להרהר אחריו

אם ראית ת"ח שעבר עבירה אל תהרהר אחריו דודאי עשה תשובה. מתאמרא **בשם הרה"ק רבי מנחם מנדל מפרעמישלאן זי"ע תלמיד הבעש"ט הק'** (מנו"כ בטבריא ת"ו), דקשה מדוע שלא יהרהר אחריו הרי **סוף סוף בא לידו דבר עבירה ומה אם עשה תשובה אח"כ.** ומפרש דהכוונה שמא עשה תשובה לפני שנכשל בעבירה, שלקח לעצמו לעשות בענין זה תשובה ועבד והתייגע מאד, **ולכן התגבר עליו היצה"ר בכל הכחות להכשילו בענין זה. כי כך הוא הסדר, שבמדה שאדם מתמסר אליה במסירות נפש מתגבר היצה"ר כנגדו בכל הכחות להכשילו בזה, לנסותו,** וכמבואר רבות בספה"ק [כגון בספה"ק תולדות יעקב יוסף ב' משלים מהבעש"ט הק' זי"ע בענין זה. מאב המבקש ללמד את בנו כו', ומשל למלך שגירש את בנו מהיכלו ובנה חומות גדולים דלתיים ובריח וכו', כידוע עיי"ש], וע"כ **אל תהרהר אחריו על מה שנכשל, כי שבע יפול צדיק וקם** כתי'.

סימן של ת"ח שבודאי יתרומם מכל מכשול ח"ו

אם ראית ת"ח שעבר עבירה אל תהרהר אחריו דודאי עשה תשובה. פי' בספה"ק פרי צדיק להרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל (פר' בראשית) וז"ל: הנה **במזמור לדוד ה' רועי,** עד הפסוק גם כי אלך בגיא צלמוות, מדבר בלשון נסתר, בנאות דשא ירביצני. ינהלני. ינחני. וכאן מתחיל לדבר בלשון נוכח **כי אתה עמדי. שבטך ומשענתך. תערוך. דשנת.** והיינו שהי' דוד המע"ה בטוח בנפשו, **שאם יטעה מה יתקן תיכף** כמ"ש (ברכות יט, א) **אם ראית ת"ח שעבר עבירה אל תהרהר אחריו דודאי עשה תשובה. ואז יתקן שיוכל להכיר מעשה הבורא ית"ש ויוכל לדבר לנוכח ויהי' טוב יותר מקודם** כמ"ש (שם לה, ב) במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין. וההסתר הוא רק לעשותו טוב מאד כמ"ש (תנחומא פר' בראשית) אתה אומר שהוא רע מי יוכל לעשותו טוב. אמר הקב"ה הרבה דברים מרים בראתי ואתם ממתקין אותו תורמוס חרדל צלף. והיינו כמבואר בזה"ק (ח"א קכט, ב) שהבעל תשובה זוכה לעבודה ומשכין ליה **בחילא יתיר בשעתא חדא וברגעא חדא אתדביק בי' בקוב"ה, מה שמצינו באברהם זקן בא בימים ולא עאל באמון יומין עלאין עד דסיב** כמ"ש **וזה כי אתה עמדי. והי' דהמע"ה בטוח שאם יארע לו מה יהי' רק שיתעה כדי להמתיקו ולעשותו טוב מאד ועי"ז כי אתה עמדי, לשון נוכח** וכנ"ל. ע"כ.

שואל כענין ומשיב כהלכה

דף טו.

לרבי מאיר האם לכתחילה צריך להשמיע לאזנו?
- כן
- לא
- מחלוקת

המקבל עול מלכות שמים שלימה?
- כאילו טבל
- בנה מזבח והקריב קרבן
- שני התשובות נכונות

כמה יחזר אחר מים 'לאחריו' [לתפילה]?
- מיל
- פחות ממיל
- פרסה

כמה יחזר אחר מים 'לפניו' [לתפילה]?
- מיל
- שני מילין
- פרסה

מה לומדים מתיבת 'שמע'?
- צריך להשמיע לאזנו
- בכל לשון שאתה שומע
- מחלוקת

קרא וטעה?
- יחזור למקום שטעה
- יתחיל מתחילת קריש
- יתקן הטעות במקום שנמצא

דף טו:

מה למדים מ'וכתבתם'?
- הכל בכתב אפילו צואות
- דיני צורת האותיות
- מצות כתיבת תפילין

צריך להפריד בקריאת שמע בין הדבקים?
- כגון על לבבך, על לבבכם,
- עשב בשדך
- שני התשובות נכונות

הקורא קריש ומדקדק באותיות?
- מצננין לו הגיהנם
- זוכה לגן עדן
- קם לתחיית המתים

דף טז.

פועלים הקורין קריש בראש האילן האם צריכים להפסיק מעבודתם?
- אינו צריך
- צריך
- בפרשה [פסוק] ראשונה צריך להפסיק, פרשה [פסוק] שניה אי"צ להפסיק

פועלים הנמצאים על אילנות האם צריכים לירד לשמו"ע?
- אינו צריך
- צריך
- בזית ובתאינה אי"צ, בשאר אילנות ובבנין צריך

אבל על מת?
- חייב בקריש
- פטור מקריש
- מחלוקת

דף טז:

רבי חנינא רחץ ליל הראשון אחר מיתת אשתו?
- שהיה איסטנים
- סבר שאנינות לילה דרבנן
- שני התירוצים אמת

חתן הפטור מקריש ורוצה לקרות?
- יכול לקרות
- אסור משום יוהרא
- מחלוקת

עבד כנעני כשר האם מספידין אותו?
- כן
- לא
- מחלוקת

הטעם שאין קוראין אבות אלא לשלשה?
- משום דלא ידעינן מאיזה שבט
- משום שרק אלו חשיבי
- שניהם אמת

פירוש 'בפורינו'?
- במטה [מטתו שלימה]
- בגבולינו
- בפורים

דף יז.

פירוש 'בפמליא של מעלה'?
- שרים של מעלה
- מלאכים
- שרפים

למי נאמר עושה שלא לשמה נח לו שלא נברא?
- לומד לשם כבוד
- לומד להיות רב
- לקנטר

הכטחה שהבטיח הקב"ה לנשים?
- גדולה משל אנשים
- כמו של אנשים
- מחלוקת

נשים במאי קא זכיין?
- מצות עשה שהזמן גרמא
- מצות לא תעשה
- שעוזרים בלימוד בניהם ובעליהם

דף יז:

מה הפירוש 'אבירי לב'?
- צדיקים
- עמי ארצות
- מחלוקת

להסובר שיש חשש יוהרא בחתן הקורא קריש, יסבור חשש יוהרא בלא לעשות מלאכה בת"כ?
- כן
- לא
- מחלוקת

האם מותר לעשות מלאכה בתשעה באב?
- תלוי במנהג המקום
- מותר
- אסור

הרוצה להתנהג כת"ח לא לעשות מלאכה בת"כ?
- מותר
- אסור
- מחלוקת

הטעם שאין לאכול בחדר שנמצא שם מת?
- משום לועג לרש
- משום שאינו יכול לברך ברכה ראשונה
- משום שאינו יכול לברך ברכה אחרונה

דף יח.

פירוש מתו מוטל 'לפניו'?
- באותו חדר
- מוטל עליו לקברו אע"פ שאינו לפניו
- מחלוקת

מתי אונן חייב במצוות?
- בלילה
- ביום
- בשבת

מתי מותר לאונן לאכול בשר?
- שבת
- סעודת מצוה
- מלוה מלכא

האם מותר לילך בתפילין של 'יד' בבית הקברות?
- כן
- לא
- מחלוקת

האם חוששין לעכברים בספינה?
- כן
- לא
- מחלוקת

דף יח:

מי נקרא חי לאחר פטירתו?
- צדיק
- רשע
- יהודי

האם המתים מדברים זה עם זה?
- כן
- לא
- ערב ראש השנה

למסקנת גמ' האם מתים יודעים מהנעשה בחיים?
- כן
- לא
- מחלוקת

דף יט.

המספר אחר חמת כאילו מספר אחר האבן?
- שאינו יודע
- יודע ולא איכפת לו
- מחלוקת

תלמוד חכם שעבר עבירה בלילה, מתי מותר להרהר עליו ביום?
- באיסורא
- בממונא
- שניהם אמת

האם מותר להוציא חמת סמוך לקריש?
- מותר
- אסור
- אדם חשוב

דף יט:

האם צריך לפשוט בגד כלאים בשוק?
- אינה צריך, משום גדול כבוד הבריות
- צריך, משום שאין חכמה ואין תבונה
- מחלוקת

ב"ה

כבוד מערכת הגליון הנפלא "קול התאחדותינו" - קול ה' בהדר - היו"ל ע"י קהילתינו הק' בבני ברק יצ"ו לתועלת אלפי אנשי שלומינו די בכל אתר ואתר הע"י

אחדשת"ה כראוי

במה שהבאתם בגליון פ' חקת במדור הנפלא "משולחן מלכים" - **מתוך שיחת כ"ק מרן רבינו שליט"א עם הגאון הגדול רבי שמעון יצחק שלעזינגער שליט"א חבר בי דינא רבא העדה החרדית בעיה"ק ירושת"ו** - בענין קריאת שם הילד כשם אביה של האשה או זקינה בבחור א' שקיבל ע"ע לסגולה לזיווג הגון לקרות שם בנו שיוולד לו 'שמעון' ע"ש התנא האלקי רשב"י זי"ע, ולאחמ"כ כאשר בא בקשרי השידוכין ראה כי שם חותנו או זקינו מצד אשתו היה 'שמעון', האם מחויב לקיים נדרו הנ"ל.

ואמר ע"ז מרן שליט"א בזה"ל:

א ספרדישער איד האט דאך נישט קיין פראבלעם... אבער ביי א אשכנז איז דאך טאקע א פראבלעם, עס גייט אריין אין ענין פון כיבוד אב, פונקט ווי ביי זיי איז א כבוד אז מ'געבט יא א נאמען אזוי ווי עס, איז ביי אונז א כבוד אז מ'געבט נישט. קומט אויס אז ביי איר איז דא א פראבלעם פון כיבוד אב. הגם ביי א פרוי איז נישטא קיין חיוב פון כיבוד אב נאך די חתונה, אבער מצער זיין טאר זי נישט. זי איז דאך אויך א שותף צום קינד, במילא קומט אויס אויב זי איז מעכב, קען ער נישט געבן, איז ער א אונס.

ואמרתי להוסיף מה שראיתי בשו"ת '**שיח יצחק**' (להגה"ק רבי יצחק ווייס הי"ד אבד"ק וועראבוי - ח"א סימן תמ"א) אחרי שהאריך שם בכמה ענינים נפלאים בעניני קריאת שמות וכו'. ומביא דברי ה'**ספר חסידים**' (סימן ת"ס) וז"ל: "נכרים שקוראים לבניהם בשם אביהם אין בכך כלום, ויהודים מקפידים על כך, ויש מקומות שאין קורין אחר שמות החיים אלא אחר שכבר מתו", עכ"ל.

וע' שם שמביא משו"ת '**יהודה יעלה**' (להגאון רבי יהודה אסאד זצ"ל - יו"ד סימן רמ"ז) שהביא דברי ספר חסידים הנ"ל, וכתב וז"ל: "ולמד מזה דכל הניחושים כנגד המקפידים כל דקפיד קפיד בהדיה ע"ש. וכבר העירותי בתשובה א' ראיה מקרא (דברי הימים [א] ב, ג) ופירוש רש"י, מבואר דחור קרא את שם בנו כלב, כשם אביו בחייו של אביו כלב, ע"ש. ועוד ראיות הבאתי, על כל פנים מנהגא לבד הוא למאן דקפיד, והאידנא כולם מקפידים על זה ודאי פשיטא דאין לשנות, וגם האשה יכולה לעכב מלקרות לבנה בשם אביה בחייו.

וע' בספר **כרם שלמה** (להגאון רבי שלמה האאס זצ"ל אב"ד דרעזניץ - אבהע"ז סוף סימן ב) וז"ל: אבל מה שכתב מעלתו משום לתא דכיבוד שלא לקרוא את אביו בשמו, וגם לא לאחרים [ששמו כשמו] בפניו, (כמבואר בשו"ע יו"ד סימן ר"מ ובטו"ז שם סק"ה) הנה לא אשכחן מהאי טעמא שלא לקרות שם בנו על שם אביו בחייו, דשפיר יכול ליזהר בעצמו בפני אביו או חמיו שלא יקרא אז את בנו בשמו אלא בכינוי, עכ"ל (ועי' שו"ת בית נפתלי סי' ס"ג).

והנה לכאורה יש לדון בדבריו האם כוונתו שזה לא קשור כלל לדיני כיבוד אב, רק הטעם דמכיון דאצל בני האשכנזים מקפידין על כך ומאן דקפיד קפדינן וכנ"ל, על כן אסור לעשות כן כיון דזה יכול להזיק לזקנה וכדו'. או שבוודאי זהו מדין כיבוד אב, אך לא מצד הדין המובא ביו"ד (סי' ר"מ סעי' ב') שאסור לקרות לאחרים בפני אביו אם שמם כשמו, דא"כ הלא יכול לקרות שם בנו כך ורק בפני אביו יקראנו בכינוי וכדומה. אלא יש בזה ענין בפני עצמו של כיבוד אב, כיון דקפיד על כך, וכפי שאמר רבינו שליט"א דבכל ענין אף דפטורה מכיבוד אב, אסור לה לצער את אביה בזה, וכיון דקפיד הוי ליה צער מזה אף כשיקראנו בפניו בכינוי.

ועי' שם עוד בשו"ת שיח יצחק (ח"ה סימן קכ"ד) שהביא בשם שו"ת 'יד אליעזר' (להגאון מוויען ז"ל נכד ההפלאה זי"ע - סימן ק"א) בילד שקראו אביו בשעת מילה כשם אביו, דהיינו זקינו של הילד, חרה אפו של הזקן, ואמר שבגלל הדבר הזה יעביר בנו מן הנחלה (ירושה), וכתב שם להביא ראיה מן הגמ' שמותר לשנות השם, והסיק שם ד'כדי לתווך השלום ולהשיב לב אבות על בנים פשוט וברור שמותר לעשות כן [להחליף שם לילד], אך לא יחליף שמו לגמרי, אלא יוסיף לו עוד שם, עיי"ש שמאריך בזה.

ומדברי רבינו שליט"א משמע שהאשה יכולה לעכב בכדי שלא לצער את אביה. ובענין זה יש נידון באחרונים היכא שיש כיבוד אב מצד הבעל לקרות שם הילד כשמו אביו המנוח, אך שם חותנו הוא כשם אביו, אי מצות כיבוד אב עדיף מכיבוד חמיו. עי' בשו"ת **'בית ישראל'** (להגאון רבי ישראל זאב הורוויץ זצ"ל אב"ד אויהעל - יו"ד סימן מ"ח) שנשאל במעשה שהיה, שאחד קרא לבנו 'בנימין זאב' על אביו המנוח, ובעת קריאת השם העירו לו הנוכחים כי איך יקרא כן לילד, הלא שם חמיו העודני חי ג"כ שמו 'זאב', ובהמשך באמירת המי שברך לא אמרו כי אם 'בנימין' לבד... ובאמת אין צריך אבי הבן לחוש לזה, אלא מותר לקרותו כאביו המנוח, כיון שמחויב הוא על פי דין בכבוד אביו [אפילו לאחר מותו] כמבואר בגמ' ונפסק בשו"ע ביו"ד, וזה בכלל כבוד מה שקורא לילד על שמו, מה שאין כן כבוד חמיו שלא מוזכר דין זה בגמרא כלל [רק הטור מביאו, והוא מהאורחות חיים וכמו"ש הבית יוסף], עכתו"ד.

ובשו"ת **'אפרקסתא דעניא'** (להגאון רבי דוד שפערבער זצ"ל אב"ד בראשוב - ח"א סימן קמ"ב) נשאל מאחד דריע מזליה רח"ל בבנים ראשונים, ואשתו נתעברה, ויחלום שנאמר לה דכשתלד זכר תקרא את שמו 'מרדכי' על שם מרדכי בלשן, ויהיו זש"ק, ואכן ילדה זכר, ובא בשאלה, כי חותנו החי שמו 'מרדכי מענדל' הדר במקום אחר, אם יש קפידא אם יקרא שם הילד מרדכי.

ואחר שהביא מכל הנ"ל, הוא כותב: **ומו"ח הגה"צ ז"ל הראה למס' חולין (דף פ"ו:) בנתן הבבלי** [ז"ל הגמ' שם: רבי נתן אומר פעם אחת הלכתי לכרכי הים באתה אשה אחת לפני שמולה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני ראיתיו שהיה אדום אמרתי לה בתי המתיני לו עד שיבלע בו דמו המתינה לו ומלה אותו והיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמו]. ובשם הגה"ק בעל **אמרי יוסף** זצ"ל אמר לי שהראה לאבות דרבי נתן (פרק י"ב) דמשם מוכח דלא היו מקפידים לקרות בשם החיים, מכל מקום האידנא הרי הכל מקפידים כמ"ש מהר"י אסאד הנ"ל, וכמו שמפורסם. מכל מקום לעניית דעתי בנידון דידן דהחותן נקרא בב' שמות, יש לומר דגם האידנא ליכא קפידא עפמ"ש בס' אה"ש כלל ד' סק"ב דכל שנקרא בב' שמות יחד, ב' השמות נדונים כשם אחד, ע"ש ובש"ע אה"ע סי' קכ"ט סי"ד ובפ"ת שם סס"ק נ"ב, ובט"ג בדיני שמ"ח סק"ו ובשד"ח מע' גט, ויש לה"ר לזה משם עובד אדום הגתי (ש"ב וא"ו יו"ד, ודה"א ט"ו כ"א וכ"ה) דאיך נקרא אדום, הרי לא מסקינן בשמייהו (יומא ל"ח ב) ולהנ"ל ניחא דדינו כשם א' (וכבר כתבתי בזה בתשו' אחרת), א"כ אם החותן נקרא בפי כל בב' השמות, הריהו שם אחר לגמרי משם מרדכי לחוד, וכמ"ש ג"כ גדולי האחרונים ז"ל לענין כלה וחמותו וכיו"ב.

עוד מביא שם בשם ספר **'נפלאות היהודי'** בהקדמתו שהביא בשם הקדמת **ספר על"ץ** וזה לשונו: גם שמענו מהה"ק רבי **יעקב צבי מפארסוב** ז"ל שאמר כמה פעמים דשלשה דורות 'אב' ו'בנו' ו'בן בנו' נקראו כולם בשם אחד בן בחיי אב, כי אבי רבינו זצ"ל מתולדתו היה שמו **'יעקב אשר'**, ואביו הרה"ק היהודי זצ"ל מתולדתו היה שמו רק **'יצחק'**, ואחר כך בעת שהה"ק היהודי זצ"ל היה חולה מאד, צוה הרבי מלובלין זצ"ל לקחת שם **'יעקב'** מבנו, והוסיפו לאביו הה"ק היהודי זצ"ל, וקרא שמו **'יעקב יצחק'**. ואחר כך בעת שחלה בנו הה"ק רבי אשר זצ"ל, צוה הה"ק מקאזניץ ז"ל להוסיף על שמו שם **'יהושע'**, וקרא שמו **'יהושע אשר'**. ואחר כך כשנולד רבינו המחבר זצ"ל נתן לו אביו את שם **'יעקב'** שהיה שמו מתולדתו, ויקרא שמו **'יעקב צבי'**, נמצא דשלשתם הי' שמם 'יעקב', עד כאן לשונו (שוב ראיתי במכתב-עת תל תלפיות תרפ"ה, דהעלה שם הה"ג העורך ז"ל בפשיטות להתיר בכהאי גוונא).

ומסיים שם: **והתרתי להנ"ל לקרוא שם בנו מרדכי, ותודה לקל יתברך כבר עברו מני אז כעשרים שנה, וכולם חיים וקיימים ובריאים לאורך ימים ושנים.**

יי"ש על השקעתכם המרובה להגדיל התורה ולהאדירה

יוסף יהודה הכהן כ"ץ

בן הגה"צ אב"ד דיסקעווע שליט"א

פה כולל 'דברי יואל' בית שמש יצ"ו

קשר עליון דאוריית"א

עובדות והנהגות, בירורי הלכות, ופרקי הליכות
בין כ"ק הגאון הצדיק המפורסם
גאב"ד ריסקעווע ואב"ד דקהילתינו יצו"ל
בעל "אורחות המשפטים"
עם רבותינו הקדושים לבית סיגוט-סאטמאר

מדור מיוחד לגיל
שנת היובל
להמחקתו
ערב פסח תשל"ה - תשפ"ה

• תשוח"ח לנכדו הרב משולם שרגא כ"ץ שליט"א בן הרב הגאון אב"ד ריסקעווע שליט"א אשר הי' בעזרתינו בעריכת המאמר •

מֵרא"ש צָרִים אֶראֶנּוּ

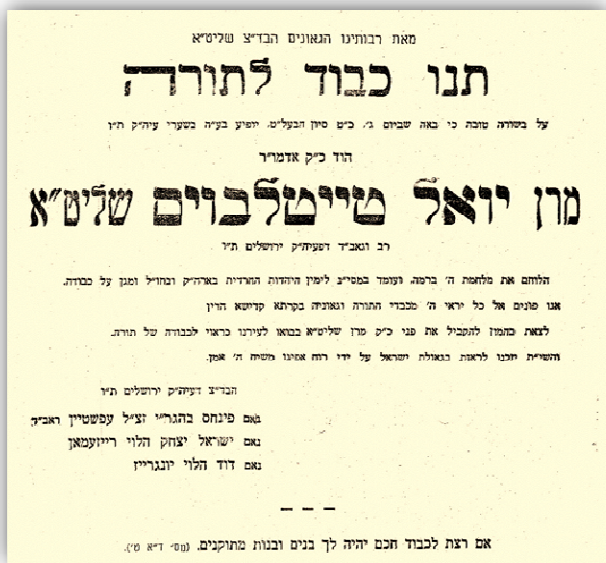
בשב"ק זו פר' בלק תשפ"ה לפ"ק יציינו בקהילתינו הק פה בני ברק יצ"ו ששים שנה לביקורו הרם של מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע בעירינו בשנת תשכ"ה כאשר ביקר בפעם האחרונה בארה"ק ושבת בשב"ק זו בקרב אנשי שלומינו פה בני ברק יצ"ו, על כן אמרנו דבר בעתו מה טוב, הקריאה מעורר את הזמן, לתאר את הימים הנעלים בהלו נרו עלי ראשינו כאשר הגה"צ מריסקעווע זצ"ל נטל חלק בראש"ש יחד עם תלמידי ישיבתו הק ישיבת מהרי"ט אשר היתה אז בתחילת התייסדותה, וכמים פנים לפנים ראו בחוש את הערכתו הגדולה של רביה"ק זי"ע למרן הגה"צ מריסקעווע זצ"ל במשך כל ימי שהותו בצל קורתינו

לְחוֹף יַמִּים יִשְׁכֹּן וְהוּא לְחוֹף אֳנִיּוֹת

הקבלת פנים על חופי ארה"ק בעיר חיפה בשהתתפות הגה"צ מריסקעווע זצ"ל

רבינו הופיע בשערי ארה"ק עם הספינה 'אנטטריא' ממדינת איטאליא, ביום שלישי באשמורת הבוקר כ"ט סיון תשכ"ה לפ"ק.

הרבה מאנ"ש נסעו ביום ב' לפנות ערב לעיר חיפה כדי להיות זוכים להיות ממקבלי פני רבינו, כולם רצו לראות את המעמד הנרגש עת רבינו יורד במדריגות הספינה, וכל או"א נעשה בשרו חידודין חידודין מהתרגשות, אנשים זקנים ותשושי כח נסעו ללון שם בבתי לינה וכדו', ובבוקר השכימו קום ויצאו לעבר שפת הים, וכן במשך כל הלילה לא פסקו מלבוא המון עם רב, **ואף גם אנ"ש מבני ברק נסעו בהמוניהם לקבלת פני קדשו ועל צבאם הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, ותלמידי ישיבתינו הק' ישיבת מהרי"ט,** כמו כן נסעו ילדי הת"ת מהכיתות הגבוהות בהשגחת המלמדים.[1]

מאת רבותינו הגאונים הבד"צ שליט"א

תנו כבוד לתורה

על בשורה טובה כי באה שבתום ג' כ"ט סיון הבעל"ט יפיע בעיה"ק בשערי עיה"ק ת"ו

הוד כ"ק אדמו"ר

מרן יואל טייטלבוים שליט"א

רב ואב"ד דשעתה"ק ירושלים ת"ו

הלחם את מלחמת ה' ברמה, ועומד בפרץ לימין והיהדות המזרחית בארה"ק ובחיל ומגן על כבודה.

אנו פונים אל כל יראי ה' מכבודי התורה ונאמניה בקרתא קדישא הזו

לצאת כחמתו להקביל את פני כ"ק מרן שליט"א בבואו לעירנו כראוי לכבודה של תורה.

והשי"ת יחכנו לראות בגאולת ישראל על ידי רוח אפינו משיח ה' אמן.

הבד"צ דעה"ק ירושלים ת"ו

נאם פינחס בהגר"י זצ"ל עפשטיין ראב"ד
נאם ישראל יצחק הלוי ריזנזמאן
נאם דוד הלוי יונגרייז

אם רצת לכבוד חכם יהיה לך בנים ובנות מתוקנים. (משלי ד' ח' ט').

שרי התורה חברי הבד"צ העדה החרדית בעיה"ק ירושלים ת"ו בקריאתם לצאת לקבל את פני מרן רביה"ק זי"ע בשנת תשכ"ה לפ"ק

---

[1] ונעתיק כאן מרשימותיו של נכדו הגה"צ רבי **ישכר דוב כ"ץ** זצ"ל אב"ד דושינסקיא וומסב"ג, כדלהלן: "אין יאר תשכ"ד לפ"ק, בין איך געפארן קיין בני ברק לערנען אין די סאטמארער ישיבה, וואו מיין זיידע דער ריסקעווער רב זצ"ל האט געדינט אלס ראש ישיבה.

דארט האב איך געהאט די זכיה, מיטצוהאלטן דעם רבינ"ס לעצטן באזוך אין ארץ ישראל אין יאר תשכ"ה, וואס איז געווען פאר מיר א גאר געהויבענע איבערלעבעניש, דלא אפשר למיפרט בשפוותא.

אנגעהויבן האט זיך עס ווען א גרויסער ציבור פון אנשי שלומינו אין ארץ ישראל, זענען ארויס געפארן צום האפן אין חיפה, וואו מ'האט אפגעווארט דעם רבינ"ס שיף. **דער זיידע דער ריסקעווער רב זצ"ל איז שוין מיט א נאכט בעפאר געפארן קיין חיפה וואו ער איז געבליבן**

ויהי ביום השלישי שנכפל בו כי טוב פרשת חקת (בחו"ל קרח) כ"ט סיון תשכ"ה לפ"ק הגיעה הספינה בשלום להנמל שע"י העיר חיפה, כאשר על שפת הים מקדמים את פניו אלופי אלפי ישראל[2].

בהתקרב הספינה לחופי העיר חיפה נסעו הרבה אניות קטנות עם בעלי בתים ובחורים לקראת רבינו.[3] והמון אלפי ישראל אנשים נשים וטף, רבנים וגדולי תורה יראי ה' וחושבי שמו מכל רחבי ארה"ק המתינו שם לקבל פניו הק'.

הספינה אשר בה הגיע מרן רביה"ק זי"ע לשערי ארה"ק על חופי העיר חיפה ביום ער"ח תמוז תשכ"ה לפ"ק

רבינו ירד מהספינה ונתקבל על ידי הרבנים הגאונים ובראשם **הגה"צ מריסקעווע** זצ"ל[4] הגה"צ רבי **משה ארי' פריינד** זצ"ל ראש ישיבתינו בירושת"ו ולימים גאב"ד ירושת"ו, כ"ק **האדמו"ר מתולדות אהרן** זצ"ל, והגה"צ רבי **ישראל משה דושינסקיא** זצ"ל לימים גאב"ד ירושת"ו, וראשי הקהילות.

רבינו נסע לבית מדרשו בשכונת קרית אליהו בחיפה בראשות הגה"צ רבי **חיים אלי' שטערנבערג** ז"ל, שם עברו אלפי אנשים לקבל ברכת שלום, רבינו פשט ידיו על השולחן וכאו"א עבר ונתן לו שלום, ובחן כאו"א בעיניו הטהורות ובמאור פנים, **כאשר לצידו של רבינו ישב הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, ובאמצע קבלת שלום פנה רבינו אליו ודיבר עמו זמן ממושך בידידות רב**,[5] כשידו מושטת לשלום, ובתוך כך עברו הקהל כבני מרון, ומצידו השני של רבינו עמד הגה"צ רבי **משה ארי' פריינד** זצ"ל בהכנעה ובהרדת קודש ליד רבינו בשעת הקבלת שלום.

אח"כ התפלל שם רבינו תפילת שחרית, והרבה אנשים נכנסו ללמוד בביהמ"ד שבקרבת מקום עד שרבינו יסיים תפילתו ויצא לדרכו בואכה ירושלים.

נעכטיגן אין הויז פון זיין קרוב הרה"ח ר' אברהם קאפעל ע"ה פון חיפה, וועלכער האט ערלעדיגט פאר'ן זיידן א קארטל צו ערמעגליכן ארויפצוגיין אויפן שיף תיכף ביים אנקומען, כדי צו קענען ענטפאנגען דעם רבי'ן נאך איידערן אפשטייגן פונעם שיף...".

2 בס' **ימי מלך** (ח"א עמ' שצז) מסופר כי כאשר ישב רבינו על הספינה ושחח עם הציבור בענינים שונים, ואמרו לרבינו כי רואין כבר את ערי יהודה מרחוק, וכשמוע זאת רבינו הביט לאותו צד שיכולין לראותו ופשט צורה ולבש צורה ונכנס לדביקות עצומה ופניו פני להבים.

זקני חסידים מספרים שאז כאשר המתינו אלפי חסידים ותלמידים לקראת הופעתו של מרן רביה"ק זי"ע, ורבינו הגיע ויצא מן הספינה על אדמת הקודש, שאלו אחד מהכותבים בעיתונים האיך הוא מרגיש לקבל קבלת פנים כה מרוממת עם אלפי אנשים שהגיעו ובאו בכדי לכבדו. ענהו רבינו תיכף ומיד בביטול: "**וואספארא כבוד איז דאס?! וואס איז די גדלות אז א קינד קומט ארויס צו א טאטן?**", הלא אני גדלתי אותם, והרבה מהם גדלתי את אביהם, ואך טבע העולם הוא שבן יוצא לקראת אביו.

3 בס' **ראשית ביקורים** (י"ל ע"י הנהלת מוסדותינו הק' בב"ב לרגל מעמד הנחת אבן הפינה לבנין הבית חינוך לבנות אדר תשע"ד לפ"ק - עמ' קכ) מתואר כדלהלן: "הרבה אנשים נסעו לקראתה בשש ספינות קטנות, וסיפר הרב **נפתלי צבי ברודי** שליט"א שהוא גם נסע על א' הספינות ביחד עם אביו זי"ל, ועדיין חקוק בזכרונו כאשר יצא רבינו על גזוזטרת הספינה והניף את ידו הטהורה לשלום, פרצו אז כל הקהל בשירה וזמרה, ונשמע ברמה קריאת "יחי אדונינו מורינו ורבינו צדיק דורינו", וכל הציבור עונים אחריו אמן, ושם היה גם ספינה אחת ששם נסעו תלמידי ישיבתינו הק' והבחורים כרכרו ופיזזו מרוב התרגשות בתוך הספינה, והאנשים שישבו על הספינות חששו שהיא עומדת להתהפך ח"ו מרוב טלטוליה".

4 ברשימות הגה"צ **אב"ד דושינסקיא וומסב"ג** זצ"ל מתאר כדלהלן: "למעשה האט דער זיידע דער ריסקעווער רב זצ"ל נישט געטראפן דעם וועג ווי אזוי ארויפצוגיין אויפן שיף, און האט ערשט שלום ענגומען פונעם רביי'ן אינעם ארטיגן ביהמ"ד אין חיפה, וואו דער עולם איז אדורך געגאנגען נעמען שלום. **דער רבי האט גאר העפליך ענטפאנגען דעם זיידן און אין געזעצט נעבן זיך**".

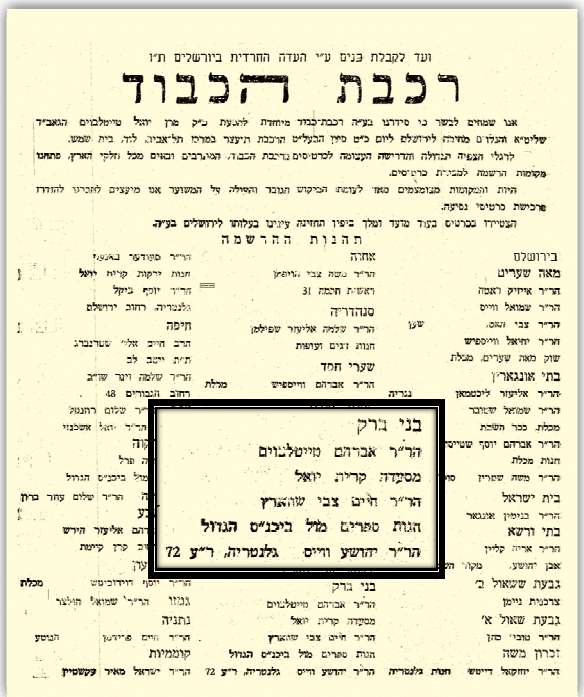
5 **ראשית ביקורים** (עמ' קכא) בשם הרב **נפתלי צבי ברודי** שליט"א.

וְקָמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁ"ר יִבְחַר ה'

הקבלת פנים בעיה"ק ירושלים ת"ו בשהתתפות הגה"צ מריסקעווע זצ"ל

בשעה אחת בצהריים יצא רבינו ב'רכבת הכבוד' שנשכרה במיוחד לעבר עיה"ק ירושלים ת"ו, המרכבה מנתה שבעה קרונות, ובקרון ג' ששם היה משכן קדשו של רבינו היה מלא רק עם רבנים וגאונים שנסעו עם רבינו לעיה"ק ירושת"ו,[6] ועל אם הדרך נעצרה 'רכבת הכבוד' סמוך לבני ברק שם יצאו ציבור גדול מעיר בני ברק לקבל את פני רבינו,[7] **גם הגה"צ מריסקעווע זצ"ל נסע במרכבת המשנה לעיה"ק ירושת"ו למעמד הקבלת פנים בעיה"ק ירושת"ו**[8].

לעת ערב הגיע רבינו לירושלים, שם נתקבל בכבוד מלכים ע"י בני ציון היקרים, אז נתגלה מחזה הוד כאשר כאלף תלמידי התתי"ם המתינו לרבינו בבגדי שבת,[9] ארץ הקודש לבשה עוזה ותפארתה, החרדים

ועד לקבלת פנים ע"י העדה החרדית ביורשלים ת"ו

רכבת המבוד

אנו שמחים לבשר כי סידרנו בעיה רכבת־כבוד מיוחדת להעעת כ"ק מרן יהל טיטשלבוים הגאביד שליט"א והעלה מהדרה לירושלם ליום כים סיון הבעלים הרכבת תיעצר במרכז תל־אבוב, לוד, בית שמש.

לרגלי הנעיעה הנחולה והדרישה הכמוסה לסרטי־סים נדרבת הכבוד, המארבים ובאים מכל וקלקי הארץ, פתחנו מקומות הרשמה למבורת סרטי־סים.

היות והמקומות מבומצמים מאד לעומת הביקוש הענבר והשהילה על המשוער אנו מיעצים לתהדרנו להזדרז ברכישת כרטיסי נסיעה.

העטיידו כברטיס בעוד מועד ושלח ביפיו תחזינה עיבוו בעלותו ליחושלים בעיה.

תחנות הרשמה

בירושלם	אחוזה
מאה שעריים	הרי"ר משה צבי גרוסמן
הרי"ר איזיק ראבוה	ראשות חכמת 31
הרי"ר שמואל וויים	סנהדריה
הרי"ר צבי יעקב שטיין	הרי"ר שלמה אליעזר שפילמן
הרי"ר יחיאל וויספיש	חנות צמים ופתאות
שוק מאה שערים, מכולת	שערי חמד
בתי אונגארן	הרי"ר אברהם וויספיש מכולת
הרי"ר אליעזר ליכטמאן נגריה	רחוב הבורות 48
הרי"ר שמואל שוחבר מכולת, כסר השכת	הרי"ר שלום רחמנות
הרי"ר אברהם יוסף שטיינר חנות מכולת	הרי"ר יהל אשכנזי קוה
הרי"ר משה שטרייז סוחר	מכל בהכנים הגחל
בית ישראל	הרי"ר שלום עחר ברזן
הרי"ר בנימין אונגאר	בע
בתי רוטא	הרי"ר אליעזר הירש
הרי"ר אריה קליין	עון
אבן יהושע, מקוה	הרי"ר יוסף רוזנבוים מכולת
גבעת שאול ב'	הרי"ר שמואל הולצר
צרעת נימן	נחניה
גבעת שאול א'	הרי"ר חיים פרידמן הנמצע
הרי"ר טוביו סגן	קוממיות
זכרון משה	הרי"ר ישראל מאיר פקשטיין
הרי"ר יחזקאל דיישי חנות מלמדריה	

בני ברק

הרי"ר אברהם מויטלזוים

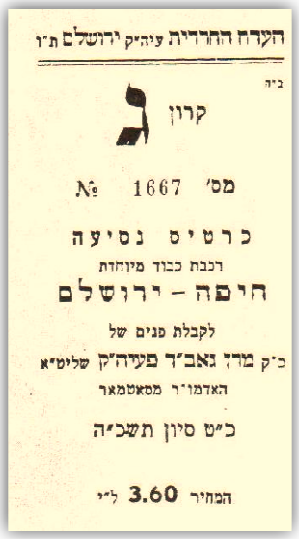
מסגדה קריית יואל

הרי"ר חיים צבי שהארץ

הנות ספרים מל ביכנ"ם הגדול

הרי"ר יהושע וויים גלנטריה, ר"ע 72

רשימת המקומות שאפשר לקנות קארטלעך ל"רכבת הכבוד" של מרן רביה"ק זי"ע מעיר חיפה עד לעיה"ק ירושת"ו

הערח החרדית עיה"ק ירושלם ת"ו

בי"ד

קרון ג

מס' 1667 №

כרטיס נסיעה

רכבת כבוד מיוחדת

חיפה – ירושלם

לקבלת פנים של

כ"ק מרן גאב"ד פעיה"ק שליט"א

האדמו"ר מסאטמאר

כ"ט סיון תשכ"ה

המחיר 3.60 ל"י

---

[6] בס' **ראשית ביקורים** (עמ' קכב) מתאר כדלהלן: "על המרכבה תלו במודעות גדולות 'רכבת הכבוד' ו'ברוכים הבאים', ובכך כיסו את המילים 'רכבת ישראל' שהיתה חרוטה על המרכבות, ולמחרתו היתה הסתה גדולה בעיתונים החילוניים וכן בכנסת המינים היו אנשים שהתאוננו איך נתנו יד לבזות גאוות המדינה ע"י כיסוי התיבות, וכן תמהו בקול איך נתנו להלוחם הגדול נגד המדינה שיחלקו לו כבוד אשר עוד לא נראתה כמותה, והיא היתה בבחינת מאויבי תחכמני, בראות שעיניהם של פושעי ישראל רואות וכלות את הכבוד והאהבה תושבי ארצינו הק' לרבינו".

[7] בס' **ראשית ביקורים** (עמ' קכג) מתאר כדלהלן: "כמו בביקורים הקודמים כאשר הגיעה מרכבת הברזל ליד צפון העיר תל אביב שעל ידי בני ברק, המתינו שם לבואו ילדי הת"ת מהכיתות הקטנות עם המלמדים לראות דמות דיוקנו המאירה של רבינו, ושוררו וזימרו לכבוד המעמד, כמו כן התאספו שם ציבור גדול למאות ולאלפים מכל ערי ומושבות הסביבה, באסעס מיוחדים יצאו מבני ברק לעבר מקום הקבלת פנים, כן הגיעו שם אדמורי"ם וצדיקים מבני ברק והסביבה וביניהם כ"ק האדמו"ר רבי **נחמן כהנא מספינקא** זצ"ל, כ"ק האדמו"ר רבי **משולם זושא מטשערנאביל** זצ"ל, הגאון רבי **יצחק שלמה אונגאר** זצ"ל אב"ד חוג חתם סופר ושאר דייני העיר ומורי צדק.

את הקבלת פנים ניהל הרה"ח ר' **שלמה זלמן ווירצבערגער** זצ"ל, וכשרבינו הגיע הכריז בקול בהתרגשות **'דער רבי איז דא'**, וכולם התחילו לשיר בהתלהבות, ורבינו ניגש לחלון כשהכובע משוך כלפי מטה (מחמת ריבוי הצלמים וסופרי העיתונים שהגיעו לראות את המחזה), וכולם נדחקו לתת שלום לרבינו".

[8] ברשימות הגה"צ **אב"ד דושינסקיא וומסב"ג** זצ"ל מתאר כדלהלן: "דער רבי האט געדאוועט שחרית אין חיפה, און שפעטער איז דער רבי געפארן מיטן ספעציעלן באן, וועלכע מ'האט גערופן 'רכבת הכבוד' קיין ירושלים. דער זיידע דער ריסקעווער רב ז"ל איז דעמאלטס אויך געפארן - מיט אן אנדערן באן - קיין ירושלים אנטייל צו נעמען ביים גרויסן קבלת פנים לכבודו פונעם רבינ'ן".

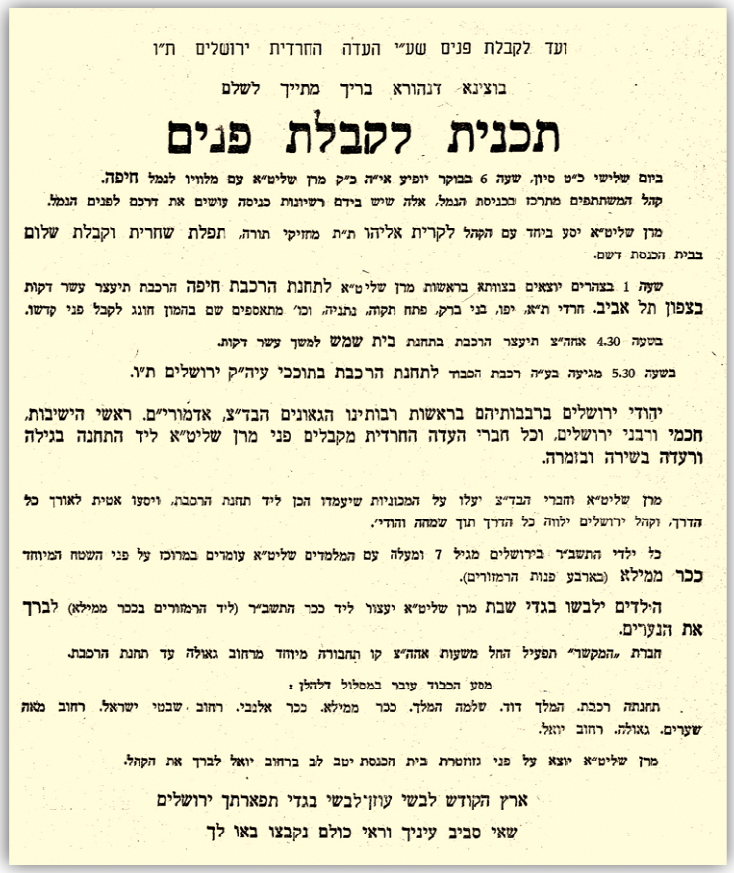
ומן הנכון לציין כי הגה"צ מריסקעווע זצ"ל כבר היה אז זקן כבן שמונים, ובכל זאת הטריח עצמו באלה מסעי בטלטולא דגברא וטלטולא דאורחא לקבל את פני קדשו של מרן רביה"ק זי"ע ולעשות את השבת בעיה"ק ירושלים ת"ו במחיצת קדשו של מרן ז"ל.

[9] בס' **המאזרינו חי"ל** (להגה"ח ר' **חנני' יו"ט ליפא שוואַרץ** ז"ל - מדור הסיפורים פרק ט"ז) מובא כדלהלן: "כאשר הופיע רבינו בארצינו הקדושה בשנת תשכ"ה לפ"ק עשו לו כבוד גדול בבואו לשערי ירושלים, והכינו לכבודו קבלת פנים מפוארת, ואף שלא הוי ניחא דעתיה דרבינו מכל זה כמו

הצמאים לדבר ה', הטו אזנם כאפרכסת לשמוע דבר ה' ברמה, אשר רבינו השמיע בעוז ובגבורה במשך ימי שהותו בירושלים.

שב"ק פרשת חקת בצל הקודש בעיה"ק ירושת"ו בשהתתפות הגה"צ מריסקעווע זצ"ל

בשב"ק פרשת חקת ערך רביה"ק זי"ע את התפילות ועריכת השולחנות בבית מדרשו "אהל רחל"[10], בהשתתפות אלפי יקירי ירושלים רבנים אדמורי"ם ראשי הישיבות ותלמידיהון זקנים עם נערים שבאו לשמוע את דבר ה', **גם הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בא במיוחד לעשות את השבת בצל קדשו של מרן רביה"ק זי"ע ונתכבד בתפילת קבלת שבת שהתפלל בהתעוררות ובנעימות רב, כמו כן במשך השבת כיבדו רבינו ביותרת הכבוד ברוב חיבה והערצה.**

ועד לקבלת פנים שע"י העדה החרדית ירושלים ת"ו

בוצינא דנהורא בריך מתייך לשלם

תכנית לקבלת פנים

ביום שלישי כ"ט סיון, שעה 6 בבוקר יופיע אי"ה כ"ק מרן שליט"א עם מלוויו לגמל **חיפה.**
קהל המשתתפים מתרכז בכניסת הגמל, אלה שיש בידם רשיונות כניסה עושים את דרכם לפנים הגמל.

מרן שליט"א יסע ביחד עם הקהל לקריית אליהו ת"ת מזויקי תורה, תפלת שחרית וקבלת שלום בבית הכנסת דשם.

שעה 1 בצהרים יוצאים בצוותא בראשות מרן שליט"א **לתחנת הרכבת חיפה** הרכבת תיעצר עשר דקות **בצפון תל אביב.** חרדי ת"א, יפו, בני ברק, פתח תקוה, נתניה, וכו' מתאספים שם בהמון חוגג לקבל פני קדשו.

בשעה 4.30 אחה"צ תיעצר הרכבת בתחנת **בית שמש** למשך עשר דקות.

בשעה 5.30 מגיעה בע"ה רכבת הכבוד **לתחנת הרכבת בתוככי עיה"ק ירושלים ת"ו.**

יהודי ירושלים ברבבותיהם בראשות רבותינו הגאונים הבד"צ, אדמורי"ם. ראשי הישיבות, **חכמי** ור"בני ירושלים, וכל חברי העדה החרדית מקבלים פני מרן שליט"א ליד התחנה **בגילה ורעדה** בשירה ובזמרה.

מרן שליט"א והברי הבד"צ יעלו על המכוניות שיעמדו הכן ליד תחנת הרכבת, ויסעו אטית לאורך כל הדרך, וקהל ירושלים ילווה כל הדרך תוך שמחה והדר.

כל ילדי התשב"ר בירושלים מגיל 7 ומעלה עם המלמדים שליט"א עומדים במרוכז על פני השטח המיוחד **ככר** ממילא (בארבע פנות הרמזורים).

ה'ילדים ילבשו בגדי שבת מרן שליט"א יעצור ליד ככר התשב"ר (ליד הרמזורים בככר ממילא) **לברך את הנערים.**

חברת "המקשר" תפעיל החל משעות אחה"צ קו תחבורה מיוחד מרחוב גאולה עד תחנת הרכבת.

מפני הכבוד עובר במסלול דלהלן :

תחנתה רכבת. המלך דוד. שלמה המלך. ככר ממילא. ככר אלנבי. רחוב שבטי ישראל. רחוב מאות שערים. גאולה. רחוב יואל.

מרן שליט"א יוצא על פני מזוזטרת בית הכנסת יעב לב ברחוב יואל לברך את הקהל.

ארץ הקודש לבשי עוון לבשי בגדי תפארתך ירושלים

שאי סביב עיניך וראי כולם נקבצו באו לך

העדה החרדית בעיה"ק ירושלים ת"ו מפרסמת את סדרי ומעמדי הקבלת פנים החל מהגעת רבינו לעיר חיפה, ועד להגיעו לעיה"ק ירושלים ת"ו

רבינו נסע ביום ג' פרשת בלק מעיה"ק ירושלים ת"ו למקומות הקדושים בערי הגליל, להשתטח על קברי התנאים והאמוראים, ושהה שם עד יום חמישי לעת ערב,[11] אשר אז הופיע בשערי עירינו לעשות את השבת פרשת בלק בקרב אנשי שלומינו בני ברק יצ"ו.

שאמר לי במפורש, אולם כאשר אחר כך בא הראש של הפאליציי אל רבינו לקבל ברכתו, קיבלו רבינו בסבר פנים יפות והודה לו במאוד על טרחתו בסידור הקבלת פנים, וכאשר שאל את רבינו האיך מצא חן בעיניו כל מה שטרחו ועמלו וארגנו למען הסדר, על זה ענה לו בחכמה **"מיט די זאך בין איך צופריידן"**, והלה הבין תיכף כוונתו של רבינו שאינו רוצה לשבח את הציונים ופעולותיהם, ונענה ואמר לחבריו: חכמים הזהרו בדבריכם, הרבי מאד נזהר בדבריו".

10 בס' **המאזרינו חי"ל** (שם) מובא כדלהלן: "מיד כשהגיע רביה"ק זי"ע לשערי עיה"ק ירושת"ו אחז צדיק את דרכו לבית המדרש **'אוהל רחל'** ועלה לאחד מהחדרים אשר משם היו יכולים לראות את מקום המקדש וקרע קריעה כדין על בגדו והתאבל על חורבן ציון ועריה, ואחר כך עלה על הגג ופניו אל העם, וכל העם הנאספים התחילו לזמר שירי שמחה אור זרוע לצדיק, יחי אדוננו מורינו וכו' וכדומה, ואני עמדתי על יד רבינו וחזיתי האיך שהוריד דמעות כנחל ובכה מאין הפוגות על חורבנו של ירושלים".

וממשיך הגה"ח ר' **ליפא שוואַרץ** ז"ל, כדלהלן: "מתחלה היה אמור שרבינו יתאכסן בביתי במשך כל ימי ביקורו בירושלים, מכיון שדירתי היה סמוך ונראה לבית המדרש, אולם הרה"ח ר' **ישראל זופניק** ז"ל שבא ביחד עם רבינו מארה"ב, סידר שרבינו יתאכסן במשך ימות השבוע בבנין התלמוד תורה שהקים למוסדות בית יוסף צבי דושינסקיא, שסידר בכמה חדרים דירה נאה לרבינו עם כל מה שנצרך לבית דירה, ולכן לא היה רבינו אצלי במשך ימות השבוע ורק על יום שבת קודש בא רבינו להתאכסן אצלי בביתי", עיי"ש עוד באריכות בתיאור הימים הנעלים בעת שהותו של מרן רביה"ק זי"ע בעיה"ק ירושלים ת"ו.

11 בס' **ראשית ביקורים** (עמ' קכד) מתאר כדלהלן: "רוב בני קהילתינו השתתפו במסע הקודש על קברי הצדיקים בערי הגליל, גם תלמידי ישיבה"ק ישיבת מהרי"ט נסעו ולנו בחצרות הבתים, כי לא היה להם כסף לאכסניא, אבל לא רצו לוותר מלנסוע עם רבינו".

עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נֶאֱמָנָה

הקבלת פנים בשיכון קרית יואל בני ברק

ביום חמישי פרשת בלק ט' תמוז בדרכו חזרה מהעיר טבריא, הגיע רבינו עם דמדומי חמה לחון את פני עירנו, האכסניא היתה בבית הרה"ח ר' **חיים צבי שווארץ** ז"ל[12] והרה"ח ר' **יושע כ"ץ** ז"ל[13] ששניהם התגוררו ברח' ישמח משה 4 קומת קרקע, מאות ואלפים מתושבי העיר המתינו לבואו בכליון עינים בתחילת השיכון, וכאשר הופיע רבינו בהדרת קדשו פרצו המון העם בשירה וזמרה,[14] רבינו עלה לבית האכסניא ויצא על הגזוזטרא לכבוד העם הנאספים.[15]

בנין הראשון בשיכון קרית יואל בני ברק יצ"ו
אשר עליו מתנוסס השבלה המודיעה על הכניסה להקריה

---

[12] בס' **ראשית ביקורים** (עמ' קמז) מובא מה שסיפר הרה"ח ר' **אברהם יודא גאלדשטיין** שבעש"ק נשבר הדלת וגם החלון בביתו של ר' **חיים צבי שווארץ** מחמת ריבוי העם שצבא על דלתות הבית כדי להיכנס ולהתברך בברכת הקודש, וכשרבינו הבחין בזה נצטער מאוד על ממון ישראל שנשחת, והקפיד ואמר שלא ימשיך לקבל את הקהל בשום פנים ואופן, כי אינם נזהרים בממון ישראל, ואף שהפצירו בו כמה פעמים לא רצה. ונסע אז לבקר את הגאון בעל **שבט הלוי** זצ"ל. ואח"כ כשרבינו חזר ונכנס להאכסניא ראה שהרה"ח ר' **יושע כ"ץ** מתקן את הדלת, ור' **חיים הערש שווארץ** עומד על השולחן ומחליף את המנורות שעל התקרה, כדי שיהיה אור כשר לשב"ק ע"י בעטערי"ס, ורבינו נענה ואמר לו בצחות לשונו, במוצאי שבת אל תאמר ויהי נועם, כי באמצע השבוע יהיה יו"ט אצלך, כי אני הולך לעזוב את האכסניא.

כמו כן מסופר שם שבערב שבת הוצרך רבינו לצאת מהחדר שבו ישב במשך היום לקבל את הציבור שהתדפקו על דלתו, ונכנס לא' מחדרי הבית אשר הי' שם ארון שבתוכו היו מונחים ספרי קריאה, ומאחורי הספרים היו מונחים עוד ספרים, רבינו הושיט ידו לתוך השורה השניה ועלה בידו ספר **'ילדותינו'** (בשנים שעוד לא נתייסדה הבית חינוך לבנות ע"י רבינו, למדו הבנות בבית יעקב ששם למדו בספר זו, והספר נשאר שם מאותו התקופה), **ופתחו** והביט בתוכו ונזדמן לו בעמוד אחד שהיה מלא בציונות, ותיכף לקחו וזרקו מחלון הבית באמרו שאינו רוצה לשהות בבית שיש בו ספר כזה שמלא בדברי כפירה וציונות, ואח"כ נזדמן לרבינו להכנס שוב לאותו חדר, וכאשר נכנס התבטא בבת שחוק **"זעהט אויס אז איך דארף נאכאמאל זיין דא אין דעם צימער".**

רבינו גם הזכירו באמצע הדרשה בעצם יום השב"ק, וזה תוכן דבריו הקדושים: **"ועפ"י סיבה בא לידי ספר 'ילדותינו' וראיתי בו דברי כפירה ר"ל, חז"ל אמרו אשרי ילדותנו שלא ביישה זקנותינו, אבל על ילדותנו זה אפשר לומר אוי לאותה בושה ואוי לאותה כלימה, ואמרו אשרי זקנותינו שכפרה על ילדותנו, וכאן אפשר לומר שהזקנים מכניסים כפירה לילדיהם והוי כפירה בילדותינו, וההורים ומורים המה גרמא בנזקין".**

[13] בס' **זקניך ויאמרו לך** (ח"א עמ' 67) מובא מה שסיפר הרה"ח ר' **יושע כ"ץ** ז"ל שכאמור גם מסר את דירתו לרבינו כי הוא התגורר באותה קומה של הרה"ח ר' **חיים צבי שווארץ** ז"ל, ורבינו קיבל את הקהל בביתו של ר' חיים הערש ובביתו היו שאר הדברים, ובליל שב"ק אחר עריכת השולחן ישב רבינו ודיבר עם מקורביו בדירתו של ר' חיים הערש, ובאמצע השיחה קם לפתע רבינו ממקומו ואמר לא' ממשמשיו 'קום, לאמיר גיין' ונכנס לדירתי, וכולם תמהו לפשר הדבר, וכעבור רגע קטן נגמרו הבעטערי"ס של העלעקטער בביתו של ר' חיים הערש ונעשה חושך ואפילה, ורבינו הרגיש בזה, ויהי לפלא.

בס' **ראשית ביקורים** (עמ' קנב) מובא מה שסיפר הרה"ח ר' **ירחמיאל ביטמאן** הי"ו שאביו הרה"ח ר' **יעקב** ז"ל התגורר מעל לקומת אכסניית רבינו, והוא בהיותו עלם צעיר לימים היה יוצא ונכנס כל הזמן לבית רבינו כדי לחזות בנועם עבודתו וצורת קדשו, ועמד מוכן ומזומן לשרת בקודש בכל מה דאפשר, ופע"א קם בשעה ארבע לפנות בוקר, וירד למטה במדריגות הבית ושמע נקישות, ונחרד לראות שרבינו עומד בחוץ ונוקש על דלתו של הרה"ח ר' **חיים צבי שווארץ** ז"ל, וכשרבינו הבחין בו פנה אליו רבינו: מ'האט מיך ארויסגעשפארט, כי רבינו נכנס לדירה השניה ובתוך כך נסגר הדלת בעדו, והוא התחיל להכות בדלת עד שר' חיים הערש התעורר, והגיע לפתוח ונחרד לראות את רבינו בחוץ, והתחיל להתנצל, ורבינו אמר לו כשבת שחוק על שפתיו: **"מ'האט מיך ארויסגעשפארט, און א קליין קינד האט מיך אריינגעברענגט".**

[14] בס' **ראשית ביקורים** (עמ' קכח) מתאר כדלהלן: "בבנין הסמוך לבית האכסניא התגורר אז הרה"ג ר' **יעקב שלום פריינד** ז"ל ובביתו היו כלי זמרה ונגינה אשר קולם נשמע למרחוק, ומרן רביה"ק זי"ע עיניו לנוכח יביטו בהרחבת גבולי הקדושה של בניני השיכון, כי הבנינים ברח' ישמח משה 2, 4, 24, 26, כבר עמדו על תילם".

[15] אגב, יש לציין סיפור פלא מה שסיפר הרה"ג מגיד מישרים רבי **יוסף חיים גרינוואלד** שליט"א מח"ס פרדס הצדיקים, מה שסיפר לו הרה"ח ר' **יודל קעסלער** ע"ה מתלמידי הגה"ק מהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל גאב"ד ירושת"ו, שהיה עובד בהישיבה בתור טישלע"ר (נגר), שבאותו זמן

מכף רג"ל ועד ראש"ש - א רויז דארף מען אויסליגן

באותה עת כשביקר מרן רביה"ק זי"ע בבני ברק, שכב הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בביתו עם מחלת השושנה (רויז), ודיברו אז בין אנשי שלומינו שמרן רביה"ק זי"ע הורה לו שלא ירד ממיטתו כלל, וכ"ש שלא יצא מביתו לכבודו, **"וויל א רויז דארף מען אויסליגן"**, ואכן כך עשה ולא ירד אז ממיטתו, אלא מרן רביה"ק בא לבקרו בביתו כמו שיתואר להלן.[16]

ביקור מרן רביה"ק זי"ע בבית הגה"צ מריסקעווע זצ"ל

ביום חמישי לעת ערב תיכף כשהגיע מרן רביה"ק זי"ע לבני ברק, הופיע ובא לביקור נימוסין בבית המרא דאתרא הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, ושם נכחו גם חברי הנהלת המוסדות, ודיברו מעניני הקהלה והמוסדות ומהרחבת גבולי הקדושה בבני ברק יצ"ו.

ילקוט מאמרים

משמרת חומתנו

מאנשי נטורי קרתא

כרך ט"ז ירושלים ת.ד. 5069 קונטרס כ"ו ה' בלך ה' תמוז תשכ"ה המלקט: אברהם ברי"מ שרהז"ן

ארץ המודש לובשת עוזה

רבבות מקבלים את פני רבינו מרא דארעא דישראל

מאז הגיעה הידיעה המרגינה, לפני כמה חדשים, כי יש את רצונו של כ"ק מרן הגאב"ד שליט"א לעלות ולהתראות בתר הקדש ירושלים ת"ו ולחזון את ירושביה הצמאים לשמוע קול ה' בבתי נתמלאו כל הלבבות שמחה ורון. השמיעה הלכה וגברה מיום ליום. תלמידי חכמים יקירי ירושלים הממוחים עצמם באהלה של תורה, ישבו וספרו הימים והשעות, ובציפיותם ציפו ליום הגדול והקדוש יום כ"ט סיון. היום ה' מיוער לעליית רבינו שליט"א ירושלימה.

בבוא הידיעה הראשונה על מועד הופעת רבינו שליט"א קיימה הנהלת החרדית ישיבות בחוסות כדי לכלכל את יום בואו כראוי לכבודה של תורה ולכבודה של ירושלם עיר הק'.

נבחרה ועדת קבלת פנים מתמדת, אשר תיכנה את סדרי הקבלת פנים ב' ירושלים ובחיפה. היא באה במגע קבוע עם נציגי הילהות החרדית בכל ערי הארץ, התנה ביחד את פרטי התכנית.

הוצאת ואל הרכבת לנסוע לחיפה לקראת ליום מחר בבוקר את פני אדמו"ר מרן רבינו שליט"א.

רבים נסעו ביום שני, ורבים נסעו בלילה, ועם שחר נתפזרה העיר חיפה למרכז של "אורחים" לאלפים אשר הי' ציפו את החתונה ועשו את הדרכם לעבר הנמל.

הנהלת הנמל הרשתה רק לאלף איש להכנס פנימה לשטח הנמל. אלפים נשארו בחוץ.

בשעה 7 בבוקר התקרבה האניה לי' חוף, כשהיא מעוטרת סירות גדושות נוסעים חרדיים אשר יצאו להקביל את הספינה, בה נוסע רבינו שליט"א.

באשר רבינו שליט"א יצא על ג' שולחות הספינה, ונגלה מראהו לעיני הקהל העצום הכרוכו בשטח הנמל. פ' רצו כל הקהל באימת ותתלהבות ג' דילה: יחי אדמו"ר מורנו ורבינו. מרן שליט"א ושלוחיו ירדו מכבש הספינה, ופני להמתים בלפידים. כשכל הקהל

(המשך בעמוד 4)

ה'ציאה מארה"ב

השמחה גברה בקרב שלומי אמוני ישראל בבוא המבורק הקצר כי מרן שליט"א הסליג באניה בדרכו לארה"ק. הגיעו ידיעות שוטפות על תהליך הפרידה של רבבות חרדי ארה"ב מאת רבם הקדוש מה שהגביר את רצונם של חרדי ארה"ק לחלוק גם הם את ה' כבוד הראוי לרבינו קדוש ה' ההולך לפני עם ישראל לנחותו בדרך התורה והאמונה, נגד כל הזרמים.

הספינה התקרבה אט אט לחופי ארה"ק ותצטעון לחוות בנתעם זיו תא"ר של רבינו הקדוש שליט"א הלך וגדל.

חי'פה

ביום שני, כ"ח סיון, היתה בירושלם לם ובכל ערי ארה"ק, תבערה בלתי רגילה בקרב צבור היראים. הרחובות המו אנשים אשר אצו רצו אל המכונית שתהא הולמת את רוממות השעה ובוהל המאורע.

מאמר בגליון "משמרת חומתינו" המתארת את מעמד הקבלת פנים למרן רביה"ק זי"ע בשנת תשכ"ה לפ"ק

באותה מעמד נכחה גם הרבנית **רעכיל דבורה טוערפקי** ע"ה בת הרה"ק מטשעהויב זי"ע שהיתה נקראת **'די טשעהויבער רביצין'**, וביקשה מרביה"ק זי"ע מטבעות לשמירה, ורבינו נענה לבקשתה ומסר לה כמה מטבעות ומילין לצד עילאה ימלל לברכה ולהצלחה.[17]

שביקר רבינו בבני ברק עמד בתוך שורות אנשים לקבל את פניו הק', ועמד שם זמן רב ולא יכול לדחוק עצמו בכח ונדחה ממקום למקום, ובראותו כי הזמן יוכלו ועדיין לא הצליח להגיע לרבינו הלך הביתה בצער רב, בלילה חלם לו שעומד אצל רבינו שנותן לו שלום, למחרתו אחר תפלת שחרית הצליח רק יודל הנ"ל ליתן שלום לרבינו ואמר לו: **"איך האב דיר שוין שלום געגעבן"**, והיה לו לפלא.

16 מפי הרב ר' **שניאור זלמן טאבאק** שליט"א, שו"ב דקהילתינו הק'.

17 ברשימות הגה"צ **אב"ד דושינסקיא וומסב"ג** זצ"ל מתאר כדלהלן: "דער רבי איז דעמאלטס ארויף געקומען צום זיידן דער ריסקעווער רב אין שטוב אפצוגעבן א באזוך און אים מבקר חולה זיין, וויבאלד דער זיידע האן דאן געליטן אויף א רויז.

ביים זיידן אין שטוב, האט אפגעווארט די **לאיעוו-טשערנאביל'ער רביצין** אשת הרה"צ רבי **חיים יצחק טווערסקי** זצ"ל מלאיעוו-טשערנאביל, און די טאכטער פון הרה"ק רבי **ישעי'לע טשחויבער** זי"ע בן הרה"ק בעל **דברי חיים מצאנז** זי"ע. דער זיידע פלעגט שטענדיג אפגעבן גרויס כבוד און שעצונג פאר די טשערנאביל'ער רביצין, זייענדיג א אשה חשובה און דערצו א בת קדושים. אצינד אייידער דער רבי האט געזאלט אריבער קומען אויף א באזוך ביים זיידן, האט זי געבעטן פארן זיידן אז זי וויל דארט אויך אנווועזנד זיין כדי זיך מזכיר צו זיין ביים רבין.

דער רבי האט איר שיין מכבד געווען ווי עס פאסט פאר א צאנזער אייניקל. איך געדענק אז זי האט געזאגט פארן רבין, אז זי וויל געבענטשט מטבעות פון רבין. דער רבי האט גלייך געבעטן אז מען זאל אים ברענגען עטליכע מטבעות, ער האט עס גענומען אין זיינע היילגע הענט און געשעפשעט עפעס מיטן מויל, דאן האט דער רבי געזאגט אז מען זאל איר עס דערלאנגען.

ומענין לענין נעתיק משי"כ בס' **זכרון איש חי"ל** (עמ' קנ"ה) מה שסיפר הגה"ח רבי **חנני' יו"ט ליפא שווארץ** זצ"ל שכשהיה מרן רביה"ק זי"ע בארה"ק בשנת תשי"ט לפ"ק, נכנסה לרבינו הרבנית הצדקנית מרת **רעכיל דבורה** ע"ה בתו של הרה"ק רבי **ישעי'לע מטשחויבע** זי"ע (אמה של האדמו"ר רבי **זושא'לע מטשערנאביל** זצ"ל) שקבעה מושבה בעיר בני ברק, ורבינו כיבדה שתשב על כסא בצד השולחן, ודברה עם רבינו הרבה זמן.

ובתוך הדברים בקשה את רבינו שיבא לעזר בנה שנשאר עדיין ברוסלאנד ונמצא במיצר וזהו ענין מצות פדיון שבויים, ובדברה על אודות בנה אמרה לרבינו שב"ה הוא כבר מגדל זקנו ואינו מגלחה עוד, ונענה רבינו בלשון תמיה **'אַ שיינע זאך, דעם הייליגער צאנזער רב'ס אן אייניקל לאזט זיך שוין וואקסן א בארד'**, והיא נפגעה מזה, כי רבינו לא ידע שהוא נחלש שם ברוסלאנד מחמת גזירת הקאמעניסטן.

מבית הגה"צ מריסקעווע פנה רביה"ק זי"ע להשתתף בב' חופות שהתקיימו בבני ברק אשר רביה"ק נתכבד בסידור קידושין, ה"ה שמחת נישואי הרה"ח ר' **גרשון גפן** ע"ה (בן הרה"ח ר' שלמה ע"ה ממקורביו הנאמנים של מרן רביה"ק זי"ע), ושמחת נישואי הרה"ג ר' **ישראל חיים גוטמאן** זי"ל ר"מ בישיבה"ק בקרית יואל יע"א.[18]

תפילת שחרית בבית מדרשו של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל

ביום ו' ערש"ק התפלל מרן רביה"ק זי"ע תפילת שחרית בבית מדרשו הפרטי של הגה"צ מריסקעווע, וגם הלך שם להמקוה טהרה.[19]

הרבה אנשים התאספו בחוצות קריה לשמוע אל הרנה ואל התפילה, ובין האנשים עמד הרה"ג ר' **דוד פרענקל** זי"ל (נאמן ביתו של הגאון **החזון איש** זצ"ל) והשתיק את הקהל כדי שיוכלו לשמוע איך שרבינו אומר הברכות, וככה עמדו צפופים והתענגו לשמוע קולו של רבינו שירדה כל חדרי בטן.[20]

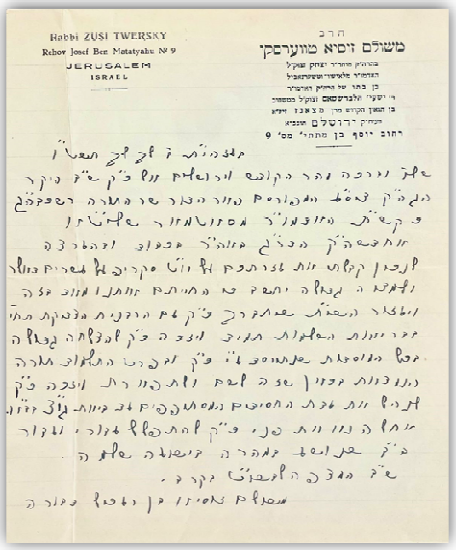
זה הכסא...

שם בביהמ"ד ריסקעווע היה **פאטע"ל** (כסא מפואר מרופד בעזר) שהיתה שייך להגה"צ מריסקעווע זצ"ל אשר על זה ישב ולמד וניהל דיני תורה, ובחן את תלמידי הישיבה, וכשבא מרן רביה"ק זי"ע כיבדוהו לישב על כסא זה, ועל זה ישב במשך אותו תפילת שחרית. וכסא זה עברה בירושה לבנו הגה"צ **אב"ד דקהילתינו בב"ב בעל ראש אליהו** זצ"ל,

רבינו רצה לפייסה לפי כבודה, על כן לקח את המפה מעל השולחן שהיה מלא בקוויטלעך ופדיונות מהרבה אנשים שבאו להתברך אצל רבינו בפו"פ, וקיפל את המפה יחד עם כל הקוויטלעך והפדיונות שהסתכם לסכום רב ונתן לה הכל. ואמרה בתמיה, הלא הממון הוא לצדקה אבל מה אפשר לי לעשות עם הקוויטלעך, ענה לה רבינו **'אַ צאנזער אייניקל דערשרעקט זיך דען פאר קוויטלעך'**, וענתה בחכמה **'יא יא, אבער נישט אַ געליינט קוויטל'**.

וכן סיפר הרה"ח ר' **שלמה זלמן דאסקאל** הי"ו שמעם מפי הרה"ג ר' **משה הורוויץ** זי"ל שהתגורר ליד הרבנית, שבשנת תשכ"ה בימי שהותו של רבינו בעירנו, עלתה הרבנית הצדקנית מרת **אלטא פייגא** ע"ה לבקר בבית הרבנית, ורבינו נסע דרך רחוב יהודה הלוי והאויטא נעצר ליד ביתה של הרבנית, ורבינו המתין בתוך האויטא, והרבנית ירדה מביתה ונעמדה ליד האויטא ורבינו בירכה לשלום, והמשיך לדרכו.

וכן סיפר שהרבנית ציוותה לפני הסתלקותה שבשעת הלוויתה יובילו את מיטתה דייקא דרך התלמוד תורה בזכרון מאיר, ונסתלקה בחודש חשון שנת תשכ"ט, ובשעת הלוויה ירדה גשם זלעפות עד שהוכרחו לכסותה בניילאן, והרבה הגיעו ללוותה וכן הגה"צ **רמ"א פריינד** זצ"ל גאב"ד ירושת"ו הגיע להלוויתה.

Rabbi ZUSI TWERSKY
Rehov Josef Ben Matatyahu N° 9
JERUSALEM
ISRAEL

חתם
משולם זוסיא טווערסקי

מכתב תודה מהרה"צ רבי משולם זושא טווערסקי זצ"ל מטשערנאביל על התמיכה אשר שלח לו רביה"ק זי"ע

[18] מענין שמחת הנישואין הנ"ל יש להעתיק מס' **זכרון איש חי"ל** (עמ' קפ"ט) מה שסיפר הגה"ח ר' **חנני' יו"ט ליפא שווארץ** זי"ל, דכאשר רבינו שבת את שבתו בעיר בני ברק בשנת תשכ"ה לפ"ק, ובשעה שערך את שולחנו הטהור בסעודה שלישית התקיימה שבע ברכות של הרה"ח ר' גרשון ב"ר שלמה גפן ע"ה, ושכחו הגבאים להביא שני כוסות והביאו רק כוס אחד לברכת המזון, ורבינו כבר נטל את ידיו הק' במים אחרונים לברכת המזון, וכאשר ראיתי שעדיין לא הביאו עוד כוס לברכת שבע ברכות, הכרזתי בקול **'כוס, כוס'**, היינו שימהרו להביא כוס שני, וכאשר שמע רבינו קולי, פתח פיו בחכמה (כידוע שהיה לו ענין לומר מילי דבדיחותא לפני החתנים שהיו סמוכים על שולחנו) ואמר בצהלת פניו המאירים **'איך מוז אויסרעדן, ליפא האט געזאגט כוס, כוס, ווייל ער טראכט א גאנצע צייט פון די שחיטה'** (עפי"ד הגמ' במס' חולין דף לז: שלא אכלתי מנעורי בשר כוס ע"י"ש), וכאשר הביאו הכוס השני ובדק רבינו את הכוס אם אינו פגום, עניתי גם כן בדרך צחות שגם רבינו מתעסק בעניני שחיטה, שהרי רבינו בודק הכוס מהפגימות, כמו שהשוחט בודק את הסכין לפני השחיטה מפגימות, ואמרתי **'דער רבי גייט אריין אין מיינע געשעפטן'**, והוטב הדבר בעיני רבינו.

[19] אך לאחמ"כ בפניא דמעלי שבתא הלך רביה"ק זי"ע לטהר עצמו לכבוד שב"ק אצל המקוה שבבנין הישיבה (כהיום בנין התי"ת והביהמ"ד).

[20] **ראשית ביקורים** (עמ' קכו).

ושמר על הכסא בכבוד, ולא ישב על זה כלל במשך השנה, רק פעם אחת בשנה בליל התקדש החג, אז ישב על כסא מלכים מאן מלכי רבנן...

ומשפט הכהני"ם את העם

בעת נשיאת כפיים שאל רבינו בלשון הקודש (כדרכו בקודש לדבר בלשה"ק עם התפילין) **"נושאין כפים בבני ברק?"**, כי בערי הגליל אשר הגיע זה עתה היה דרכם לישא כפים רק בשב"ק בתפילת מוסף, ועל כן חשש רבינו שמא נובע זאת ממקור לא טהור,[21] אך הנוכחים הרגיעו את מרן רביה"ק זי"ע שדבר זה כבר הונהג מנהג מקדמת דנא בכל ערי ארה"ק,[22] ורק בערי הגליל נהגו שלא לישא כפים בכל יום.[23]

---

[21] עי' מש"כ מרן רביה"ק זי"ע בספה"ק **ויואל משה** (מאמר שלש שבועות אות קי"ב - ומאמר לשון הקודש אות כ"ו) בשם שו"ת **אהל יעקב למהר"י ששפורט** (סימן סח-עא) שנשאל אודות מקום א' שרצו לחדש מנהג נשיאת כפיים בכל יום, והמקור לזה הי' ממקומות לא טובים, והשיב שאף שהוא מ"ע, מ"מ אם התקנה הוא ע"י מסית ומדיח אין לתקן אפילו דבר טוב, עי"ש, וע"ע בקו' **על הגאולה ועל התמורה** (סי' פ"ח) מש"כ מרן ז"ל בביאור הענין.

[22] ברשימות הגה"צ **אב"ד דושינסקיא וומסב"ג** זצ"ל מתאר כדלהלן: "דעמאלטס האט דער רבי געדאוועט אינעם זיידנ'ס פריוואטן בית המדרש וואס האט זיך געפינען אונטער זיין דירה. איך האב דעמאלטס מיטגעדאוועט מיטן רבי'נס מנין, זייענדיג דער איינציגסטער כהן וואס האט געדוכנ'ט.

דער רבי האט כדרכו בקודש געדאוועט די שטילע שמונה עשרה, בשעת דער שליח ציבור האט געדאוועט די הויכע שמונה עשרה. ווי נאר דער רבי האט אויסגעטרעטן שמונה עשרה, האט דער רבי געפרעגט אויף לשון הקודש (כדרכו בקודש ווען ער האט אנגעהאט די תפילין) "נושאין כפים בבני ברק?", הערנדיג דעם רבי'נס ווערטער, האב איך זיך זייער דערשראקן, צי דער רבי האט עפעס קיגן מיין דוכנ'ען.

הרה"ח ר' **שלמה זלמן ווירצבערגער** (הי"ו) [ז"ל] מחשובי אנ"ש אין בני ברק, איז דאן צוגעגאנגען צום רבי'ן און אים געזאגט, אז דא אין בני ברק, פירט מען זיך צו דוכנ'ען יעדן טאג. האט אים דער רבי געפרעגט צי דאס איז נישט פון וואס 'זיי' האבן איינגעפירט?... (מיינענדיג צו פרעגן אויב די ציונים שטייען נישט אונטער דער מנהג). וויבאלד אפאר טעג בעפאר האט דער רבי געווייזלט אין צפת, וואו עס איז געווען דער מנהג צו דוכענען בלויז שבת ביי מוסף, האט דער רבי יעצט חושש געווען צי דאס וואס מ'דוכנ'ט אין בני ברק שטאמט ח"ו פון די ציוניסטישע רבנים.

איינער פון די אנוועזנדע האט דאן געזאגט פארן רבי'ן, אז וויבאלד בני ברק איז נאנט צו תל אביב, און תל אביב איז נאנט צו די שטאט יפו, וואו עס איז שוין גאר אן אלטער מנהג צו דוכנ'ען יעדן טאג, און פון דארט נעמט זיך דאס דוכנ'ען יעדן טאג אין בני ברק".

ועי' שם עוד (הערה יד) כדלהלן: "וועז מ'האט געזאגט פארן רבי'ן אז ס'איז א 'מנהג בני ברק' צו דוכ'נען יעדן טאג, האט דער רבי דאס אוועק געמאכט ארויסברענגענדיג אז גאנץ רעכט די שטעט 'ירושלים' אדער 'צפת' וואו אידן וואוינען שוין הונדערטער יארן, איז מיט רעכט זייערע אייגנארטיגע מנהגים יסודתו בהררי קודש, אבער 'בני ברק' וועלכע איז נארואס לעצטנס באזעצט געווארן פון אידישע איינוואוינער, ווי איז דען שוין שייך צו זאגן 'מנהגי בני ברק'...".

[23] דבשו"ע (סי' קכ"ח סעי' מ"ד) כתב הרמ"א **דנהגו שלא לישא כפיים רק ביו"ט**, ולא בשאר הימים. אמנם ברוב המקומות שבארץ ישראל נהגו לישא כפיים בכל יום, וכפי הידוע **תלמידי הגר"א** שעלו לא"י בשנת תק"ע התחילו להתנהג כמנהג בני א"י לישא כפיים בכל יום (עי' לשונו של הגר"י משקאלוב בספרו פאת השולחן הל' ארי"י סעי' ט"ז שכתב כן), וכפי שרבם הגר"א השתדל בכל כוחו לתקן שגם בחו"ל ישאו כפיים בכל יום, ופע"א החליט שביום המחרת ישאו כפיים בבית מדרשו, ובאותו יום נתפס לבית האסורים על עלילות שוא, ומאז לא השתדל עוד בדבר, שכאילו מן השמים מעכבים בעדו (עי' **בערוך השולחן** שם סעי' ס"ד).

אך בערי הגליל כגון **בצפת וטבריא** וכן **בחיפה וחברון** המנהג היא שלא לישא כפיים בכל יום, אלא ביום שיש בו תפלה מוסף, ורק בתפלת מוסף ולא בתפלת שחרית, והוא פלא כי **הבית יוסף** התגורר בצפת והוא פסק בשו"ע שיש לישא כפים בכל יום. אבל יש גירסאות שהספרדים בגליל היו נושאין כפים בכל יום, ולכן היו שקבעו בדרך השערה שכפי הנראה מנהג זה מקורו **מתלמידי הבעש"ט הק'** שעלו לארה"ק בשנת תק"ל, ונתיישבו **בטבריה ובצפת**, והם לא רצו לשנות מנהגיהם שבחו"ל שלא לישא כפים בכל יום, ורק הוסיפו על המנהג שהרי בחו"ל נהגו לישא כפיים רק ביו"ט, וכאן בארה"ק נתפשרו שגם בשבתות ישאו הכהנים את כפיהם בתפילת מוסף, והוא כשיטת **הר"י מלוניל** בס' אורחות חיים וכן שיטת ס' **הכל בו**. ויש שרוצים להביא שהגאון בעל **פאת השולחן** שהתגורר בצפת אכן הנהיג נשיאות כפים בכל יום כרצון רבו הגר"א לתקן בחו"ל, ורק מחמת שאחר הרעש הידוע שהיה בצפת התפוררה קהילת הפרושים בצפת והפאת השולחן עם בני קהילתו עברו לירושלים, אז נתבטל מנהג זה.

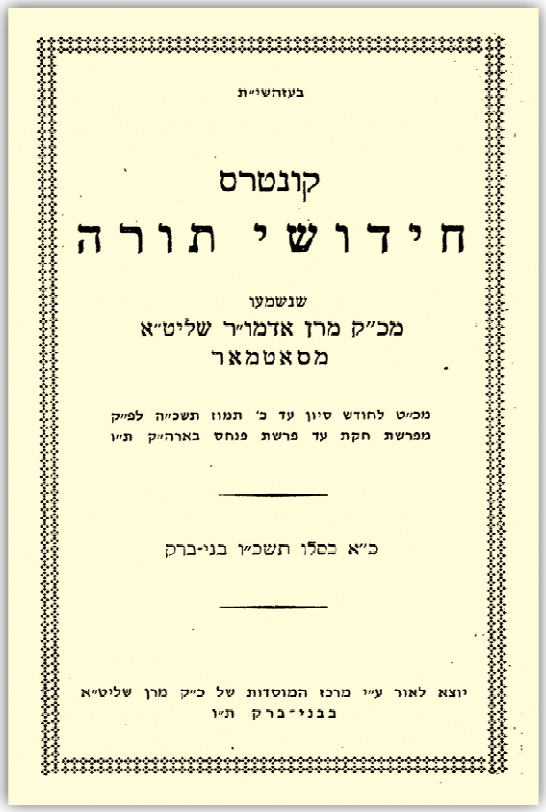
אך יש שסוברים שמנהג זו מקורו **מהאריז"ל ותלמידיו** הק', ולכן אין הקושיא על הבית יוסף כי הוא לא חלק על מנהגי האר"י בצפת ולא עמד כנגדם לשנותם, כי הרבה דברים הנהוג בצפת ובגליל המה לא לפי מנהגי חו"ל, ולדוגמא שבר"ח ובימים שאין גומרים את ההלל אין מברכין לפני אמירת הלל, וכן אין מסיימים בברכה (שהוא נגד לפסקו של הב"י בש"ע), וכן כהן אבל שבחו"ל אינו עולה לדוכן, ובאה"ק נהוג שכן עולה לדוכן.

יום שבתון אין לשכוח

בשב"ק ערך רביה"ק זי"ע את עבודתו הק' **בבית מדרשינו בשיכון**, התפילות ועריכת שולחנותיו הטהורות, אלפים מתושבי העיר תאו ואתכנשו לחסות בצילא דמהימנותא,[24] וכן הגיעו אנ"ש מירושלים עיה"ק ושאר ערים להסתופף בצל רבינו ובראשם הגה"צ **הרמ"א פריינד** זצ"ל וכ"ק האדמו"ר **מתולדות אהרן** זצ"ל ועוד רבנים ואדמורי"ם [כאמור הגה"צ מריסקעווע זצ"ל שכב על ערש דוי באותם הימים מחמת חולי על רגליו רח"ל].

רבינו ערך את שולחנו הטהור כשקולו מהדהד למרחקים וכל הציבור עמדו בחרדת קודש וביראה עילאה,[25] מרן רביה"ק זי"ע אמר ד"ת בקול חוצב להבות אש,[26] והדוחק היה עצום ונורא, והרבה אנשים נשארו מחוץ לכותלי בית המדרש מחמת אפס מקום, ובהביהמ"ד היה צפיפות נוראה. רבינו כיבד את תלמידו הרה"ח ר' **הערש פנחס מאשקאוויטש** ז"ל מירושלים עיה"ק ת"ו בזמר 'כל מקדש', ובברכהמ"ז נתכבד הגאון הגדול בעל **שבט הלוי** זצ"ל.

בצפרא דשבתא התפלל רביה"ק זי"ע **בבית מדרשינו שברח' רמב"ם**, הרבה מתושבי העיר הגיעו להתפלל

בעזהשי"ת

קונטרס

חידושי תורה

שנשמעו

מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מסאטמאר

מכ"ט לחודש סיון עד כ' תמוז תשכ"ה לפ"ק

מפרשת חקת עד פרשת פנחס בארה"ק ת"ו

כ"א בסלו תשכ"ו בני-ברק

יוצא לאור ע"י מרכז הכוסדות של כ"ק מרן שליט"א

בבני-ברק ת"ו

שער קונטרס חידושי תורה מדרשותיו של רבינו בארה"ק יצא לאור ע"י מוסדותינו הק בבני ברק

ולפני כארבעים שנה נתהוה פולמוס גדול מחמת שכמה אנשים התעוררו להנהיג שגם בגליל יקיימו הכהנים בכל יום ג' כ, ובשבתות ובחגים גם בשחרית. שאלה זו בא לפני הגאון המנחת יצחק ז"ל גאב"ד דירושת"ו, ותשובתו בספר **שו"ת מנחת יצחק** (חלק ח' סי' א), ומסיק שם כיון שאנשי הגליל כבר נהגו לא לישא כפיים אלא ביום שמתפללין מוסף, ורק במוסף ולא בשחרית, לכן דעתו שלא לעשות שינוי למנהג זה, רק להמשיך בגליל נשיאות כפים במוסף דוקא, עכ"ל. ושאלה זו נשאל גם הגאון בעל **שבט הלוי** (ח"ד סי' ע'), ומסיק שם כי להנהיג נשיאות כפיים בגליל כל יום אין בזה משום שינוי מנהג, ולכן דעתו שאלו שהתחילו לישא כפיים בכל יום בגליל אין בידנו הכוח להחזירם למנהג הקדום, אבל גם אלו שעדיין מחזיקים במנהג לא לישא כפיים, רק במוסף אין עלינו לכופם לשנות המנהג עכ"ל. ובשו"ת **מנחת יצחק** (הנ"ל סי' ב) יצא חוצץ נגד הרה"ג ר' **בנימין יהושע זילבר** ז"ל מח"ס אז נדברו (חלק י"ב סי' כ"ד) שכותב שיש להשתדל להנהיג נשיאות כפים גם בחול אף בצפת ובכל הגליל, שם במנחת יצחק מאריך שם לסתור דבריו, ושם מסיק שאנשי הגליל ימשיכו המנהג לא לישא כפים רק במוסף.

24 בספר **אזמ"ר בשבחין** (עמ' צ"ו) מובא מכתבו של הגאון המקובל רבי **אשר זעליג מרגליות** זצ"ל שכתב בשנת תשכ"ה להרה"ג ר' **ישראל מאיר זכאריש** ז"ל מחשובי התי"ח בעירינו כדלהלן: "על שבת קודש הבא עלינו לטובה ישבות בבני ברק הגאון הצדיק הדור האדמו"ר מסאטמאר שליט"א, תלך לשולחנות ותשמע דברי תורתו, כי תורתו תורת אמת ודברי אלוקים חיים המה, תשתדל שבניך יראו את הצדיק הדור, ויהיה להם טובה גדולה ולנשמותיהם כל ימי חייהם, ומכל שכן כשידרוש דרשה, לך ותכוף אזניך לשמוע תורת משה מפי הגבורה...".

25 בס' **ראשית ביקורים** (עמ' קכז) מובא כדלהלן: "סיפר הרה"ח ר' **טוביה שעכטער** מפה עירינו בני ברק שבליל שב"ק פגש את הגאון רבי יוסף ליס ז"ל מתלמידי ישיבת מיר בשאנחאי כשהולך לעבר שולחנו הטהור של רבינו, ותמה מאוד על שהוא הולך לעריכת שולחן כשמוצאו היתה ממדינת ליטא, וכשהביע לפניו תמיהתו ענה לו ר' יוסף, שבעת שהתגורר בעיר ווילאמסבורג פע"א אחר עריכת הסדר בליל פסח הלך לראות את עריכת הסדר של רבינו, ושמע אותו אומר את הנשמת כל חי' בהתלהבות ורשפי אש, וכל הנוכחים הורידו דמעות בראותם עבודתו הקדושה, וע"כ הוא רוצה לראות עבודתו".

26 הלא המה ערוכים בטוב טעם **בקונטרס חידו"ת ודרשות** משנת תשכ"ה לפ"ק.

ויש לציין שבעת הקבלת פנים בעיר חיפה שאל רבינו להגה"ח ר' **בן ציון יאקאבאוויטש** ז"ל האם יש מי שיוכל לכתוב את החידו"ת שיאמר בארה"ק, ואז לקחו שני תלמידי חכמים וברוכי הכשרון הרה"ח רבי **אברהם יצחק דייטש** ז"ל והרה"ח רבי **יצחק שטערן** ז"ל והם נתמנו למלאכת הקודש לכתוב את החידו"ת, ואכן לרגל יום כ"א כסלו שנת תשכ"ו הוציאו הנהלת המוסדות חיבור שלם מהחידו"ת ששמעו מפי רבינו בימי ביקורו בארה"ק (ראה במסגרת שער הקונטרס).

תחת קורת גג אחת עם רבינו, ולשמוע הדברי אלוקים חיים, רבינו הגיע לביהמ"ד,[27] ובקושי גדול פילסו לו דרך מחמת רוב הציבור, והוציאו אנשים כמעט מעולפים מהביהמ"ד, ובשעה 10:40 התחילו להתפלל פסוקי דזמרה.

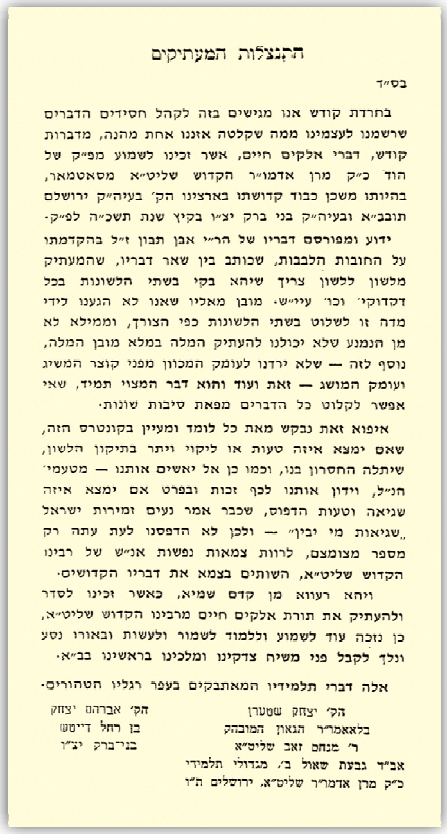
רבינו התפלל שחרית לפני התיבה ברשפי אש כדרכו, וקודם קריאת התורה נשא רבינו דרשה נלהבה, ואז בשעה המיועדת הגיעו מהרבה בתי מדרשות מכל קצווי העיר עוד אנשים,[28] והמצב היה בלתי נסבל מרוב הצפיפות.

בעת רעווא דרעווין חזר על עצמו אותו המחזה כאשר אנשים נתלו על החלונות מבחוץ כדי לשמוע את הדברי אלוקים חיים, ומספרים עדי שמיעה שבעת שרבינו אמר את הפסוקי יחוד וקבלת עול מלכות שמעו את קולו עד למרחוק, והציבור ענה אחריו בהתעוררות עצומה.

אחר שרבינו התפלל מעריב והבדיל על הכוס, ליוו אותו כל הנאספים בשירה ובזמרה עד בית האכסניא, ורבינו יצא על הגזוזטרא והציבור נתלהבו בריקודים נלהבים כדי להביע תודה וברכה להקב"ה על שזכו להסתופף בצל הקודש בשבת קודש.

וירא אלי"ו... כחום היום

באותו עת כששהה רביה"ק זי"ע בארה"ק היה אז תקופת תמוז בתוקפה וחם השמש ונמס, וכמובן שלא היה אז מערכת עירקאנדעיש"ן,[29] ובנוסף לזה היה נעפט–לאמפ (לוק"ס–לייכטע"ר) שהוציא חום חזק, והיו אז וועגטאראלאטא"ר (פע"ן) שיכלו לחבר מערב שבת רק על וואב"ן–לעקטע"ר ולא היה באפשרות להדליקו על ידי השבת–לעקטע"ר (געגעראטאר), ורצו הגבאים להתקין קודם השבת פע"ן לציבור הרחב ע"י הוואב"ן–לעקטע"ר בלית ברירה אחרת, ובהיות רביה"ק זי"ע בירושלים הורה לשאול את הגה"צ רבי **משה ארי' פריינד** זצ"ל לימים גאב"ד ירושת"ו, והוא אכן לא התירו, והיה באמת חום חזק מאוד מציבור הגדול שהצטופפו שם[30].

התנצלות המעתיקים

בס"ד

בחרדת קודש אנו מגישים בזה לקהל חסידים הדברים שרשמנו לעצמינו ממה שקלטה אזנינו אחת מהנה, מדברות קודש, דברי אלקים חיים, אשר זכינו לשמוע מפ"ק של הוד כ"ק מרן אדמו"ר הקדוש שליט"א מאסטמאר, בהיותו משכן כבוד קדושתו בארצינו הק' בעיה"ק ירושלם תובב"א ובעיה"ק בני ברק יצ"ו בקיץ שנה תשכ"ה לפ"ק.

ידוע ומפורסם דבריו של הר"י אבן תבון זי"ל בהקדמתו על החובות הלבבות, שכותב בין שאר דבריו, שהמעתיק מלשון ללשון צריך שיהא בקי בשתי הלשונות בכל דקדוקי, וכו' עי"ש. מובן מאליו שאנו לא הגענו לידי מדה זו לשלוט בשתי הלשונות כפי הצורך, וממילא לא מן הנמנע שלא יכולנו להעתיק המלה במלא מובן המלה, נוסף לזה — שלא ירדנו לעומק המכוון מפני קוצר המשיג ועומק המושג — **זאת ועוד וזהו דבר תמיני תמיד**, שאי אפשר לקלוט כל הדברים מפאת סיבות שונות.

איפוא זאת נבקש מאת כל לומד ומעיין בקונטרס הזה, שאם ימצא איזה טעות או ליקוי ויתר בתיקון הלשון, שיתלה החסרון בנו, וכמו כן אל יאשים אותנו — מטעמי חנ"ל, וידון אותנו לכף זכות ובפרט אם ימצא איזה שגיאה וטעות הדפוס, שכבר אמר נעים זמירות ישראל „שגיאות מי יבין" — ולכן לא הדפסנו לעת עתה רק מספר מצומצם, לרוות צמאות נפשות אנ"ש של רבינו הקדוש שליט"א, השותים בצמא את דבריו הקדושים.

ויהא רעוא מן קדם שמיא, כאשר זכינו לסדר ולהעתיק את תורת אלקים חיים מרבינו הקדוש שליט"א, כן נזכה עוד לשמוע וללמוד לשמור ולעשות ובאורו נסע ונלך לקבל פני משיח צדקינו ומלכינו בראשינו בב"א.

אלה דברי תלמידיו המאתבקים בעפר רגליו הטהורים.

הק' יצחק שטערן
בלאאמו"ר הגאון המובהק
ר' מנחם זאב שליט"א
אב"ד גבעת שאול ב', מגדולי תלמידי
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, ירושלים ת"ו

הק' אברהם יצחק
בן רחל דיימש
בנ"ב ק' יצ"ו

הקדמת הרה"ח ר' אברהם יצחק דייטש ע"ה והרה"ח ר' יצחק שטערן ע"ה על הקונטרס חידושי תורה מדרשותיו של רבינו בארה"ק

---

27 בס' **ראשית ביקורים** (עמ' קכז) מובא כדלהלן: "וסיפר הרב ר' **דוד פריינד** (הי"ו) [ז"ל] שהביט לתוך בית האכסניא בצפרא דשבתא לפני שהגיע רבינו לביהמ"ד לתפילת שחרית, וראה את רבינו מסתובב בחדרו הלוך ושוב כשפניו פני להבים".

28 בס' **ראשית ביקורים** (עמ' קכח) מובא כדלהלן: "וסיפר הרה"ג ר' **יעקב קאפיל שווארץ** שליט"א אב"ד באיאם בב"פ שבאמצע הדרשה נכנס הגאון רבי **יעקב לאנדא** זצ"ל רב ואב"ד דבני ברק, ורבינו עצר את דבריו הק', עד שהגאון נתיישב על מקומו. וכמו כן הגיע אז הגאון בעל **שבט הלוי** זצ"ל, כי מקודם התפלל עם תלמידיו עד תפילת מוסף ואז הגיע למחיצת רבינו לשמוע את הדרשה".

29 בס' **ראשית ביקורים** (עמ' קנ) שבימי שהותו של רבינו בעירנו היו ימים חמים ולוהטים והרה"ח ר' **יצחק בנעט** זי"ל סחב על גבו עירקאנדעיש"ן ברוב עמל ויגיעה להביא לבית אכסניית רבינו, כדי להחיות נפש צדיק ולהקל מעליו החום הכבד, ורבי יצחק התפאר בצחות, ששכרו היה שעי"ז זכה להושיט קוויטל לרבינו מבלי להמתין שעות ארוכות בין אלפי האנשים שצבאו על דלתות הבית כדי להפקד בדבר ישועה ורחמים.

30 ויש להעתיק מס' **שבת ביים רבי'ן** (עמ' רטז) מה שסיפר הרה"ח ר' **אברהם שווארץ** הי"ו מעיה"ב לאנדאן בן הגה"ח ר' **חנני' יו"ט ליפא שווארץ** זי"ל, שאחר שחזר רבינו בליל שב"ק מעריכת השולחן בביהמ"ד אוהל רחל היה חלוש ועייף, והמשב"ק ביקש שישתה מאומה לחזק כוחותיו, אבל לא רצה, וכדרכו בקודש שמיעט בשתיה והכל היה במדה ובמשקל, על כן ביקש המשב"ק מאביו ר' ליפא זי"ל בעל האכסניא שיפציר ברבינו שיואיל לשתות, ואכל ביקש ר' ליפא מרבינו שישתה קצת, ואמר לו רבינו: **"פארץ בעל אכסניא איז דא אן ענין פון הכרת הטוב"**, ונטל הכוס בידו ושתה קצת.

וכעי"ז סיפר הרה"ח ר' **הלל דוב גאנץ** ע"ה כי בנסיעה ההוא כאשר השתטח רביה"ק זי"ע על קברי הצדיקים בערי הגליל באותו יום היה אור השמש יוקד ולוהט, וחום היום בער כאש, ושרך רבינו את רגליו בכבידות על ההר בצפת, וכשהיה רבינו למטה בההר, הביאו לפני הציבור

ובשבת הבא פרשת בלק כאשר שבת מרן רביה"ק זי"ע בבני ברק, נתעוררה שוב אותו השאלה, להתקין פע"ן על הוואכ"ן–לעקטע"ר, **והורה מרן רביה"ק זי"ע לשאול את הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בהיותו המרא דאתרא, והגה"צ מריסקעווע זצ"ל התירו, באומרו שבני ברק שאני, כי מחמת גודל החום והליחות השורר בכ"כ בנוסף לציבור גדול כזה, הרי זה קרוב לחיות פיקוח נפש...** ועכ"פ הוי צורך גדול מאוד שאפשר להתירו ע"י הוואכ"ן–לעקטע"ר.

בשמוע רביה"ק את דעת הגה"צ מריסקעווע זצ"ל אכן הסכים על ידו והורה לעשות כן, והוסיפו זקני אנ"ש שנכחו שם, שעל אף הפע"ן שהביאו היה החום בלתי נסבל לגודל הצפיפות מציבור האלפים ששהו בצל הקודש, עד שכולם יצאו מהביהמ"ד כשבגדיהם רטובים מרוב זיעה.[31]

הביקור בישיבתינו הק' - ישיבת מהרי"ט

ביום א' פרשת פינחס התפלל רבינו תפילת שחרית בבנין ישיבת מהרי"ט שנבנה ברוב פאר והדר במרכז השיכון (כהיום שוכן בבנין זה הת"ת והיכלי בית מדרשינו הגדול).

הרבה אנשים מתושבי העיר הגיעו לחזות בעבודתו הקדושה של רבינו בהנחת תפילין שאז איש ליהטה סביבותיו כידוע, ובין האנשים נדחק יהודי ישיש א' שנענה אח"כ ואמר בהתפעלות '**באתי לראות עבודתו הקדושה של הסטאמארער רב בהנחת תפילין, כי ראיתי עבודתו לפני למעלה משלושים שנה, והנה עבודתו נראתה בדיוק עם אותן התנועות והדביקות כפי שראיתם עתה**'.

בנין ישיבת מהרי"ט בשנותיה הראשונות

ניכר בהם חותמו של כה"ן גדול...

אח"כ נתיישבו הבחורים בהשולחנות בצורת מ"ם, ורבינו נתיישב בראש השולחן ובחן את תלמידי הישיבה במס' גיטין שנלמד אז ביני עמודי דגירסא, ובחן כמה בחורים בדף ס' ע"א בסוגיא דשמונה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן, וא' מהבחורים היה הרה"ח ר' **משה שטיינמעץ** מקרית יואל.

וכאשר נזדמן לרבינו ענין חורבן בית המקדש בפ' הנזקין ורצה לבחון אותם שם, אמר לו הרה"ח ר' **אברהם יצחק דייטש** ז"ל מנהל הת"ת ובוחן הישיבה, שלא למדו ענין זה ושאל אותו רבינו אימתי ילמדוהו, ענה שלא למדוהו כדי שהבחורים ילמדו אותה כשיגיע הזמן לכך (היינו בתשעה באב), ושאל אותו רבינו ואולי לא יבוא עוד זמן כזה, השיב לו אז נלמדוהו מתוך שירה וזמרה, ונהנה רבינו מדבריו.

מים לשתות, וגם הגישו לפני רבינו לשתות, אך רבינו על אף החום הגדול לא שתה ממנה רק נטל עמו את ידיו ופניו הק', כידוע דרכו בקודש של מרן רבינו ז"ל שלא שתה מים לבד.

31 מזכרונות זקני תלמידי ישיבתינו הק' בבני ברק יצ"ו.

ועי' בס' **ראשית ביכורים** (עמ' קכ) מה שסיפר הרה"ח ר' **אהרן מתתי' דייטש** הי"ו ששמע מהרה"ח ר' **בן ציון אינדיג** שדרשת רבינו בשב"ק ארכה כשני שעות, והיות שהיה צפיפות נוראה כי הציבור נדחק לתוך הביהמ"ד, וגם מחמת חום האויר בשלהי דקייטא בעירנו כידוע, על כן הרבה אנשים הוכרחו לצאת מהביהמ"ד כי לא חשו בכי טוב, ור' בן ציון הנ"ל העלה אותם בביתו אשר התגורר בקרבת הביהמ"ד, ובתוך ה'וואנע' שלו היו חתיכות אייז, ובזה החיו את נפשם וחזרו לאיתנם.

רבינו היה שבע רצון אז במיוחד מהתנהגות הבחורים בכלל ותשובותיהם בגפ"ת בפרט, ואמר ברוב התרגשות **שניכר עליהם חותמו של הכה"ן הגדול מאחיו ה"ה ראש הישיבה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל אשר משריש בהם תורה ויראת שמים, וכל רואיהם יכירום כי זרע ברך ה' המה.**

ויש לציין מה שסיפר הרה"ח ר' **יעקב כהנא** ע"ה שנתלווה לרבינו בעת שבחן את תלמידי הישיבה, והיה ניכר על רבינו גודל הנחת רוח שהיה לו מידיעת הבחורים, ורבינו חזר לפניהם על 'הקרעפיל פשעטיל' שאמר בחג השבועות, ובתוך הבחינה נכנס הגה"ח ר' **חנני' יו"ט ליפא שווארץ** ז"ל ולחש לרבינו איזה דבר בענין דחוק, ורבינו השיב לו: **"וואס ווילסטו פון מיר האבן?, איך זיץ דא אין איך שעפ אביסל נחת, ווילסטו דאס אויך פון מיר אוועק נעמען..."**.

מזמור שיר חנוכת הבית

בנין ישיבת מהרי"ט בבניינה

אח"כ התקיימה מעמד חנוכת הבית להבנין החדש דישיבתינו הק',[32] ורבינו דיבר בקדשו מעניני דיומא, וסיים בשבחו של הנדיב הדגול הרה"ח ר' **געציל בערגער** ז"ל מלאנדאן על נדבת לבו לרכישת הבנין.[33]

רבינו נכנס לבקר בכל חדרי הבנין, לארכה ולרחבה של כל הבנין, וביקש שיפתחו לפניו דלת של כל חדר וחדר, וחקר ושאל על כל פרט ופרט מה טיבה, ורבינו אף על קושי ההליכה לא וויתר ופסע לכל אורכה ורוחבו, וכן הטריח עצמו ועלה לקומה השניה ושם היו החדרים מיועדים לחדרי השינה של הבחורים [כהיום נמצא שם חדרי הת"ת] וטייל לאורכה ולרוחבה.

וסיפר א' מהנוכחים שראו שהיה ענין טמיר לרבינו להיכנס בכל חדר, ואפי' רק פסיעה אחת, וכשאמרו לו על א' מהחדרים ששם יהיה הבית הכבוד גם נכנס בפסיעה אחת, וכך קידש את הבנין ברגליו.

אח"כ כאשר יצא רבינו מבנין הישיבה ע"י רח' בית הלל, הבחין האיך שתלמידי הישיבה הולכים בעקבותיו ללוותו, והסתובב עליהם וזירז אותם לחזור ללימודם, ואמר בריתחא **"וואס גייט עטץ מיר נאך, גייט צוריק לערנען אין ישיבה".**

ועל אם הדרך מארצינו הק' שהה רבינו במדינת שווייץ ושם העלה לשבח את שבח תפארת הישיבה כפי שנוכח לראות מקרוב בעת ביקורו בין כותליה. ותיכף אחר הנסיעה כתב הרה"ח ר' **שלמה גפן** ז"ל מנהל מוסדות יטב לב

---

32 יש לציין שלמרות שרוב חלקי הסביבה כבר נקנו למטרת בניית הקריה, אבל חלק אחד עדיין לא היתה בבעלות הנהלת הקריה, על השטח הזה היה בנוי בנין אשר שימש בשנים מקדם **כ'פאבריק'** לאריגה, ומגרש זה הפרידה בין שתי החלקים שכבר היו שייכים להנהלת הקריה, מגרש זה היתה תחת בעלות כמה יורשים - דעת לנבון נקל להבין החסרון הגדול בזה, שבין שתי השטחים ששייך להקריה, יהיה שטח המבדיל וחוצץ ביניהם, והגה"ח ר' **בן ציון יאקאבאוויטש** ז"ל הבין נחיצות הדבר והשתדל הרבה אצל הבעלים שיאותו למכרו, אבל הם לא הסכימו, עד שבשנת תשכ"א באו היורשים לעמק השווה והסכימו למכור את המגרש שברשותם. הנהלת הקריה נתמלאה בשמחה וגיל, ושלחו לבשר **לחברי ההנהלה בארה"ב** את הבשורה המשמחת, אבל הם לא הסכימו לגשת אל המקח מכח הטענה 'כסף מנלן'.

מקודם באו לעזרת ה' בגבורים אנ"ש הנדיבים בעם קהל עדתינו אשר חסכו מלחמם למען מטרה קדושה זו ותרמו חדרים לע"נ קרוביהם שנעקדו עקדה"ש, ולעזרתם בא הנגיד הנכבד הרה"ח ר' **געציל בערגער** ז"ל מלאנדאן שכבר התחיל במצוה בתרומת לבבו לנדב בנין בית מדרשינו בשיכון אשר בין כותליה הסתופפו גם בחורי הישיבה, כיון שהשתוקק להקים אהלה של תורה, וע"כ הודיע שמקבל על עצמו לנדב גם את **בנין הישיבה החדש**, ואכן בשנת תשכ"ה כאשר שהה רבינו בתוכינו, והתקיימה אז ברוב פאר והדר מעמד חנוכת הבנין להישיבה, אז שילם ר' געציל את כל הוצאות הבניה, עד שנשלם המלאכה והבנין עמד על תילה ברוב פארה והדרה.

33 בס' **ראשית ביקורים** (עמ' קלג) מובא תוכן הדברות קודש, ומשם תדרשנו לטובה.

מכתב להנהלת המוסדות בירושת"ו, שרבינו אמר לו בזה"ל: **שהרגיש שלא הפריע כמעט דבר ביקורו בא"י על הבחורים תלמידי הישיבה דבני ברק, ותיכף אחרי השבת שערך בתוככי הקהילה בכ"ב חזרו ללימודם, ולמדו אז ג'כ באותן הזמנים כדבעי, וכן ידעו הבחורים להשיב הכל על נכון בעת בחינתם,** עכתודה"ק.

יציאת צדיק מן העיר

ביום ג' פרשת פינחס בערב לפני שעזב מרן רביה"ק זי"ע את העיר בני ברק, עלה עוד פעם להיפרד בברכת פרידה ולקיים מצות ביקור חולים בביתו של המרא דאתרא הגה"צ מריסקעווע זצ"ל והאציל עליו מברכותיו הק' שיתרפא לגמרי ברפו"ש מחולי רגליו.[34]

לאחמ"כ חזר רבינו לירושלים ת"ו ושהה שם עד יום ג' פרשת מטות אור לכ"א תמוז, ואנ"ש ליוו את רבינו בשירה וזמרה עד לפאתי העיר כאשר מעיניהם זולגות דמעות, ורבינו נפרד מאנ"ש ברוב ברכות והודאות, וכולם קבלו עליהם ועל זרעם ללכת בדרכיו ובהשקפתו הטהורה עד ביאת גוא"צ בב"א.[35]

דגל ה

יליקט מאמרים „משמרת הקודש" מאנשי נמודי קרתא

יציאת צדיק מן העיר

ביום ג' לסדר מטו"מ, ליום קהל רב את מרן הגה"ק שליט"א בצאתו את הארץ. ימים האחרונים לשהותו ב־ירושלים המו מרוב קהל שבאו לקבל ברכת האדמו"ר. הצפיפות היתה גדולה ורבים רבים הם אשר לא הצליחו ל־התקבל ולהכנס בקודש פנימה, תש־ארו כמה שעות רצופות בחוץ.

ביום שלישי אחה"צ בשעה 6 הת־אסף קהל עצום, חרדי ירושלם רבנים אדמורי"ם וראשי הישיבות, ללוות את מרן הקדוש שליט"א, בצאתו ממקום מושבו בבתי וזפניק, המונים הצטו־פפו סביב סביב לחטוף מבט מקרוב על מרן שליט"א, תוך שירה אדירה „כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך".

שיירה ארוכה של אוטובוסים ו־מוניות נסעו ללוות את מרן שליט"א לחיפה, אשר בהם נסעו חסידים ואנשי מעשה נקיי הדעת שבירושלם, מכו־ניות מיוחדות של חברי הבד"צ ו־חברי הנהלת העיה החרדית ליוו את מרן שליט"א עד מוצא עילית, ושם עצרו לקבל ברכת פרידה מכ"ק מרן שליט"א הרבנים הגאונים חברי ה־בד"צ שליט"א.

השיירה הארוכה המשיכה את דר־כה עד לנמל חיפה, שם התקבצו כ־המון כבר מכל ערי ומושבי ארה"ק, אשר עכדי צפופים בתוך הרציף ששם עמדה האניה בה הפליג מרן שליט"א מקהל הרינ לכבודן בתשואות גלובות. ויצאו משולהבים במחול ובשירה ־

זמרה אשר העיר תיפה טרם זכתה עד היום לראות כמוה.

ביקורו בארץ השאיר רושם אדיר בל ימחה לעולמים.

כ"ק מרן שליט"א פני קדשו מועדות לאנגליה, שם יהיה בע"ה בשבת פר־דברים, ויבקר גם בשווייץ ויגיע ב־ע"ה חזרה לביתו בברוקלין בר"ח א־לול.

תהא צאתו ובואו לשלום ולברכה ותחזינה עינינו בשובו לירושלם בב־את משיח צדקנו בב"א.

קדוש השם

זכה רבינו הגאון הקדוש שליט"א שיתקדש שם שמים על ידו בדור ־ הזה זה, מה שלא זכו רבים מגדולי עולם מקדם, שכן על ידו הוקם עולה של תורה בהר הזה, על ידו ניצלו ר־בבות בנ"י מהתגלמות לתהום הכפירה, על ידו הוכרז בעולם כולו קולו ה־ברור והצלול של עם ישראל חיאמן.

וכמה גדול קידוש ש"ש כי כעת אחרי שבע עשרה שנות השתלטות ה־ציונים על ארה"ק, יקריין היכר במולא הדרתו צבור גדול של רבבות יהודים יראים ושלמים שבאו לקבל את פני רבם, ומה מהדר הי' המחזה של הנ־הלוכה העצומה בעברה בה־מובית ירו־שלים ומלכם בראשם, העיר הקדוש והמחוחות לבשה חג וטבלה במציינות שמחה.

מרן הקדוש שליט"א זכה לראות במו עינינו את שאריה פליטת היהדות בארה"ק, את המון החרדים לדבר ה' אשר למרות עשרות שנות רדיפת הזדת עדיין גראים רבבות ברכים אשר לא כרעו לבעל הציונו, ושומרים על המ־סורה ללא זיז בלשונו, מרן הקדוש ש־ליט"א ראה עם עלותו לארה"ק את המחנה הכבד של המונים החרדיים אשר יצאו להקביל פניו ולהשפיע בזה את שמירת אמונם לשיטתו הברורה.

ולא רק בירושלים הקדושה, אלא בכל מקום ומקום בו עבר רבינו ש־ליט"א במקומות בחו"ל ובשאר ערי ארה"ק נראו מחנות מחנות של יראים ושלמים המוניים על פני כל השדות, עם ישראל חי. **ושפה תראינו לדעת** כי הציונות עם כל הסתערותיה על ה־יהדות, לא הצליחה להשתיק כליל את קול התורה הנאמנה.

מרן שליט"א זכה לראות במו עיניו את אלפי תנוקות של בית רבן אשר הכרת פיהם ענתה בהם כי הם זרע ברך ה' המושרשים בתורה ויראת ש־מים ללא כל דופי מהחינוך החפשים והצבתיים למיניהם, חביבי התלמודי תורה הכשרים המפולאים בפו, אשר פליהה נאותנה.

והשפעתו לפני העולם החרדי בפר־מביות ובתרופות גיל קידשה שם ש־מים לעיני כל. השולחנות **והתתרעדות** שהי' בהמון זועם מלאי רגש והתפעלות, היה לחיזוק רב והתפשטות הכותות, ל־החיות נפשות ולהרגין לב נדכאים.

ימי שהותו של רבינו הגאון ה־קדוש שליט"א בארה"ק הם ימים ג־דולים מאד לנו ולכל עדת ישראל, להתיהדות החרדית בירושלים ובכל ערי הארץ, עצם היותו בתוכנו נותן לנו כח ועצמה עידוד וחיזוק להמשיך ב־דרך הקודש דרך התורה והיראה בלי כל פשרות.

מרן שליט"א הביא עם בואו ל־ארה"ק ברכה רוחנית אשר נרגיש אר־תה ימים רבים בע"ה.

כן יתן ה' וכה יוסיף לנו שנזכה בזכותו לאור פני מלך המשיח ובהתג־לות ככבד שמים הי' ה' למלך על כל הארץ בב"א.

ברכת פרידה מרן

הגה מקדמים בברכת פרידה וחכה לשבתו את כבוד הרבני הרבני המפואר יפה פרי הגפן העסקן הנחרל רב פעלים לחיזוק התורה

מהרר שלמה נפתלי שליט"א

מנהל ישיבתנו הקדושה

יהי' מרוכה רצון לפני כסא כבודו ית' ושארי זכרונות אנ"ש מהימים הנשגבים בצל הקודש, אך דפסנ"ו מרובה לא דפסנ"ו יען כי כי קצרה היריעה מהכיל, ועוד חזון למועד בסייעתא דשמיא

מאמר בגליון "משמרת חומתינו" המתארת את מעמד יציאת צדיק מן העיר ביום ג' פרשת מטות תשכ"ה לפ"ק כאשר עזב רבינו שערי עיה"ק ירושלים ת"ו

קורא יקר: הרבה יש עוד להאריך בתיאור הימים הנעלים הללו, ובמדור זה ניסינו להעלות בקיצור נמרץ רק מה שנוגע לחגה"צ מריסקעווע ולישיבה"ק ישיבת מהרי"ט אשר עמד בראשה, ויש עוד להרחיב בתיאור הביקורי קודש בחיכלי הת"ת ושאר זכרונות אנ"ש מהימים הנשגבים בצל הקודש, אך דפסנ"ו מרובה לא דפסנ"ו יען כי כי קצרה היריעה מהכיל, ועוד חזון למועד בסייעתא דשמיא

---

34 מפי הרב ר' **שניאור זלמן טאבאק** שליט"א, שו"ב דקהילתינו הק'.

35 בס' **ראשית ביקורים** (עמ' קנב) מובא מה שהתבטא א' מאנ"ש שנים רבות לאחר מכן ואמר 'אז כשהלכנו ללוות את רבינו ביציאתו מן העיר, היה קשה עלינו מאוד הפרידה מהימים הקדושים והנעלים, אך מי מילל ומי פילל שזהו פעם האחרון שרבינו נמצא בעירנו, כי אם היה לנו שמץ של הוי אמינא שרבינו כבר לא יבוא ויגיע לחזק אותנו, היינו נשכבים מתחת הגלגלים שאל יעזבינו ואל יטשינו.

ויש לציין מה שסיפר הרב ר' **אורי שווארץ** זי"ל שבמשך ימי שהותו של רבינו בעירנו שמעו ממנו כמה פעמים שזהו פעם האחרונה שהוא מגיע לארה"ק, ובפעם הבאה יגיע **'נאר מיט משיח צדקינו'**, וברוח קדשו ראה את הנעשה.

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

י"ח תמוז

הרה"ק ר' משה דוד אשכנזי זי"ע
אבד"ק טאלטשעווע

צור קודש מחצבתו

נולד בשנת תקל"ד בעיר ראזדאל לאביו ר' אשר אנשיל שהיה האב"ד דשם, (בסוף ימיו נתמנה אביו לראש בית דין בהעיר ואם בישראל לעמבערג, ושימש שם כאחד מארבע גדולי ומנהיגי ישראל בפולין, בהוועד ארבע ארצות), הי' יחסן גדול מאד נצר קודש לגזע אראלים ותרשישים, הרב מטאלטשווא אמר פ"א על עצמו שיש לו כתב יחוס בן אחר בן כ"ח דורות כולם בעלי רוה"ק.

על כס הרבנות

בשנת תקע"ג כשהי' עוד בגיל צעיר בן כ"ט שנה נתקבל לכהן כרב ואב"ד בעיר טאלטשווא, הי' מקושר מאד לבני עירו, וכל בני העיר הי' באים לקבל פניו ליהנות ממנו עצה ותושיה, והשתדל לעזור לכל אחד, לזה בכסף, ולזה בעצה טובה וכדו', גם הרבין שם תורה לעדרים והעמיד תלמידים הרבה, והימים אשר מלך דוד את ישראל בעיר טאלטשווא ארבעים שנה, ואז עלה לארץ הקודש לחונן את עפרה, והחליט בדעתו להתיישב בעיה"ק צפת, שהי' עיר מלאה חכמים וסופרים, ולעסוק בתורה ועבודה את שארית ימיו על האדמה, אבל גדולי העיר הכירו תיכף בגדלותו, והפצירו בו שיקבל עליו את עול הרבנות של העיר, אבל הוא לא רצה, ולאחר הפצרות מרובות נעתר לבקשתם, ונתקבל לרב ואב"ד לכל קהילות האשכנזים, וישב שם י"ג שנותיו האחרונים.

עצה נאמנה

בשנת תר"ג בהגיעו לגיל שבעים שנה, אחרי ישבו ארבעים שנה על מדון בכס ההוראה שבק"ק טאלטשווא, התייעץ עם חתנו הייטב לב היות שקיבל על עצמו שכשיזכהו ה' למלאות שבעים שנה יעשה איזה דבר טוב שלא עשה מעולם, והחסיך קצת כסף, ומסתפק מה לעשות עם הכסף אם להדפיס ספריו או לנסוע לאה"ק, וייעץ לו הייטב לב שלא ידפיס ספריו בינתיים אלא יעלה לאה"ק, ואכן קיבל עצת חתנו והתחיל להכין עצמו לנסוע לאה"ק.

לפני נסיעתו, נסע להיפרד מצדיקי דורו, והי' אצל הרה"צ מקאסוב זצ"ל שכיבדוהו מאד וליוה אותו עד העגלה, והי' תימה להמקורבים שלא הי' דרכו בכך, אמר להם לכל אחד יש ניצוץ א"י, והרב מטאלטשווא הוא כולו א"י, גם נסע להרה"ק מרוזין זי"ע, ולהרה"ק הרבי ר' הערש מרימינוב זי"ע, כשנכנס להרה"ק הרבי ר' הערש'לע הכיר תיכף שהוא הוא אותו עני שבירך את חתנו (הייטב לב) ואת בתו ביום חתונתם שמחלציהם יצאו מאורות ישראל (כידוע העובדא), גם נסע להרה"ק ר' מאיר מפרמשילאן זי"ע, וסיפר רביה"ק זי"ע שכאשר בא אל הרה"ק מפרמשילאן ביקש ממנו ר"מ את ה"פאספארט", ואמר לו: "מאיר'ל קען נישט אונטערשרייבן דעם פאס" וכן אמר לו כמה ימים ועכבו בתוך ביתו, יום אחד החזיר לו את הפאס וברכו לשלום, והלך מהר כדי לתפוס את הספינה שמפליגה לא"י, וכשבא על שפת הים ראה שהספינה כבר הפליגה, והצטער מאד, על שהי' צריך לחכות על ספינה אחרת, כעבור כמה ימים הגיע שמועה שאותו הספינה נטבעה ויהי לפלא.

ימי ההילולא

ט"ז תמוז

- **רבי דוד היילפירן אב"ד אוסטראה ב"ר ישראל - תקכ"ה**
- **רבי צבי הירש שיף מזבארוב (אבי מרן הישמח משה) ב"ר יצחק - תקע"ד**

י"ז תמוז

- **רבינו יהודה בן אשר [הרא"ש] - ה"א קנ"ה**
- **רבי חנוך העניך דוב מסאסוב-לונדון ב"ר אלעזר - תר"פ**
- **רבי מרדכי ארי' ווינקלער אב"ד מאד (לבושי מרדכי) ב"ר נפתלי - תרצ"ב**

י"ח תמוז

- **רבי שמואל הכהן שאטין אב"ד פראנקפורט ב"ר יוסף יוזפא (מהרשש"ך) - תע"ט**
- **רבי משה דוד אשכנזי מטאלטשאווא ב"ר אשר אנשיל (תולדת אדם) - תרט"ז**
- **רבי אברהם יהושע העשיל מלויאב ב"ר מרדכי - תרע"ד**

י"ט תמוז

- **רבי אהרן שמואל קיידנובער ב"ר ישראל (תפארת שמואל על גפ"ת ורא"ש) - תל"ט**
- **רבי מאיר תאומים ב"ר יוסף (אבי הפרמ"ג) - תקל"ג**
- **רבי יהושע מטאמאשוב ב"ר יוסף - תרס"ו**

ימי ההילולא

כ' תמוז

- רבי מנחם מענדל אויערבאך (עטרת זקנים) ב"ר משולם זלמן - תמ"ט
- רבי נתן נטע האנוער ב"ר משה (שערי ציון – תפלות) - תמ"ג
- רבי יחיאל רובין מקאלבסוב ב"ר אשר ישעי' מראפשיץ - תר"כ
- רבי משה יהודה לייב מחלם ב"ר מנחם נחם מטריסק (אמרי פי) - תרצ"ז

כ"א תמוז

- רבי אליהו ב"ר משה לואנץ (בע"ש מווירמייזא) - שצ"ו
- רבי אברהם מתתיהו משטעפינעשט ב"ר מנחם נחום - תרצ"ג
- רבי אברהם הלברשטאם מרודניק ב"ר צבי הירש - תש"ב

כ"ב תמוז

- רבי שבתי משורר מפראג ב"ר יוסף (שפתי חכמים) - תע"ח
- רבי שלמה מקארלין ב"ר מאיר - תקנ"ב
- רבי אורי שרגא פייביל מדובענקא ב"ר אהרן (אור החכמה) - תקע"א
- רבי דוד מקאצק ב"ר מנחם מענדל - תרל"ב
- רבי ישראל יוסף פינקלער מראדושיץ ב"ר אליעזר דוד - תרצ"ז
- רבי נחמי' אלטר ב"ר יהודה ארי' לייב מגור - תש"ב
- רבי יחיאל מקאלבסוב ב"ר אברהם אהרן - תש"ב

על אדמת קודש

בשנת תר"ג הגיע לא"י ובחר לו להתיישב בעיה"ק צפת יצ"ו, שגרו שם על פי רוב תלמידי חכמים רבנים, בעלי מקובלים, חסידים ואנשי מעשה, ע"כ החליט להתיישב שם על מי מנוחות על תורה ועבודה, העיר צפת על חכמיה, ראו תיכף על התושב החדש שוא איש המורם מעם, גאון בתורה, וצדיק תמים, עלה בדעתם לכהן אותו לרב ואב"ד בעיה"ק, הוא ברוב ענותנותו לא רצה לשמוע מזה, באמרו שאינו ראוי להיות מרא דאתרא קדישא הדין, אבל לאחר הפצרות מרובות, נעתר לקבל את עול הרבנות, ותוך זמן קצר, נתגדל שמו לא רק בצפת אלא בכל א"י.

אחר זמן קצר קנה שם איזה מקום לבנות בית, ושכר פועלים כדי לבנות את הבית והתחילו לחפור כדי לעשות יסודות הבית, וכאן אירע דבר פלא, שבאמצע החפירה נתקלו הפועלים בגג של איזה בנין, (כנראה אחד מהבתים שנהרסו מרעידת האדמה של צפת) ותחילו לחפור סביב הגג, והגיעו גם להכותלים, עד לבסוף נתגלה בנין שלם, ובתוכה אפילו מטה כסא ושלחן, וכל דבר הצריך לבית, ועי"ז לא הי' צריך להוציא את כספו לבנות ביתו, והי' יכול להדפיס בכסף אשר חסך, את ספריו הק', ותיכף הדפיס ספריו.

תורה מתוך הדחק

כל ימיו הי' עוסק בתורה בעמל ויגיעה מתוך הדחק, העניות גדולה שררה בביתו, כמו שסיפר רביה"ק זי"ע שזקינו הגה"ק בעל הייטב לב, הי' אומר אודות שנותיו הראשונים שהי' סמוך על שלחן חותנו הגה"ק מטאלטשווא בביתו, כי העניות הי' כ"כ גדול בבית שאפי' עצים להסקה לא היו בבית להחם את הבית, והקור הי' בבית כ"כ גדול שהמים שהכין ליד מטתו לנטילת ידים הוקפאה, וחותנו שהי' שהי' רגיל לקום לפניו, הפשיר את המים כדי שיוכל תיכף ליטול את ידיו, עכ"ז לא מנעתו מלעסוק בתורה מאשמורת הבוקר עד השעות הקטנות של הלילה, כמו שסיפר הייטב לב שהי' לומד עם חותנו מאשמורת הבוקר ממש, וכשהי' קם בבוקר והלך לנהר לטבול, מצא שחותנו כבר הקדימו וכבר שבר לעצמו חור כדי ליטבול שם והוא כבר לא הי' צריך להתעמץ כלום והי' יכול תיכף לטבול, וז"ל: "דעם איינציגן עוה"ז וואס איך האב געהאט דארט, אז דאס איז אין טייך איז שוין געווען אויפגעבראכן", והוסיף ואמר שכל היום ישב עם חותנו באהלה של תורה, ומחמת שהי' שורר קור גדול בבית דהלא לא הי' עצים להחם הבית, הצטרכו להתכסות בכרים ובכסתות וכך למדו, ובל"ק: "מיר האבן געלערנט אונטער די דאכענעס", וכמובן שהכרת פני הייטב לב ענתה בו שעניות שורר בתוך ביתו, וכשחזר הייטב לב לזקינו הישמח משה, נבהלה הרבנית ממראה פניו ופנתה אל הי"מ, ואמרה ראה כי רעה פניו, ענה הי"מ אדרבה ראי כי קרן אור פניו.

ביום צוותו

בחודש אדר בשנת תרט"ז שנת פטירתו כתב צוואה לביתו, צואתו היא מופלא מאד, בין הדברים שם כותב, שהיות שביתו ושאר דבריו באו לו בדרך נס, ע"כ מפחד שמא נהנה ממעשה נסים, וכדי לתקן זאת הוא מקדיש כל הבתים לצדקה, דהיינו שמה שיעלה שכר דירה יתחלק לצדקה, וכותב ששום אחד מבניו לא ידורו שם, לבד אם חתנו הייטב לב יעלה לארץ הקדש, ויהי' ברצונו לדור שמה, הוא רשאי, ובתנאי שגם הוא יתן שכירות, והשכירות מהדירה יתחלק לצדקה כנ"ל, והחלוקה תהי' בר"ח לתיקון על שלא זימן עניים לסעודתו בר"ח, והחלוקה תהי' עפ"י חתנו בעל הייטב לב אם יעלה, ואם לא יעלה יהי' החלוקה ע"י אפוטרופוס.

סיפר אחד מנכדיו שלפני כמה שנים שהתה בתו בא"י, ורצתה להיות על ש"ק בעיה"ק צפת, והכינה מקום לינתה אצל בעל הבית שדר בהבית הזאת של הרב מטאלטשווא, והיא לא ידעה מזה כלל, ובערש"ק בהגיעה להדירה, התנצל לפניה הבעה"ב שהיות שנדמן לו קרובים ואין לו מקום עבורה ללון,

שתלך ללון למקום אחר, אבל ביקש ממנה שלסעודת שב"ק כן תבוא, וביום שב"ק באמצע הסעודה שאלה הבעה"ב על שם משפחתה, ענתה אשכנזי, אז אמר הבעה"ב בפליאה שהדירה הזאת הי' שייך לזקינה הרב מטאלטשווא, ונסתרים דרכי ה' שמן השמים סיבבו שרצון יראיו יעשה, וצוואתו תתקיים במילואו ששום נכדו לא יגור שם, ביומו האחרון עוד נתכבד בסנדקאות אצל ברית מילה.

עלתה נפשו למרום ביום ח"י תמוז תרט"ז, והוטמן בבית החיים בצפת, ...וז"ל מתוך צוואתו: ואין רצוני להיות תוך איזה מערה רק בשטח שבין הנביא ובין התנא ר' פנחס בן יאיר...

מורשתו הרוחנית

השאיר אחריו ברכה, ספרו "תולדות אדם" מעוטר בהסכמת נלהבות של הגאונים המפורסמים מחותנו הגאון בעל החוות דעת זי"ע והגאון בעל הישועות יעקב זי"ע והם מפליגים מאד בשבחו, הגאון בעל החוות דעת כותב וזל"ק: הנה יש שלוחה אלי פלפול נעים וכו' ואף כי ידענא בנפשאי כי ערכי ערך קטן וכו' והאי גברא לא צריך לדידי ולדכוותי אך רצונו של אדם זהו כבודו ואין מסרבין לגדול, הגאון בעל ישועות יעקב כותב ...הן הראה לפני כבוד ידידי מנעורי הרב המאור הגדול חריף ובקי מפורסם מוהר"ר משה דוד וכו', (הספר נדפס ע"י כ"ק מרן רבינו שליט"א עם הסכמתו של מרן רביה"ק זי"ע), והספר "באר שבע".

חידש עוד חידושים רבים בעומקה של תורה ובהלכה, ומעט מזעיר אשר נשאר עמנו, שצוה לפני פטירתו שכל הכתבים שלא סידר לדפוס יניחו לאחר פטירתו בקברו סביבו, וסיפר אחד מנכדיו שהי' כ"כ הרבה חידושים בכת"י, שהצריכו לחפור עוד הפעם סביבו שיכנס כל הכתבים.

לפלא לציין מה שכתב חתנו הגה"ק בעל הייטב לב זי"ע בספרו שו"ת אבני צדק (חלק אה"ע סי' נ"ו) תשובה לגיסו הרה"ק ר' יואל אשכנזי אבד"ק זלאטשוב בן המחבר זי"ע, וזל"ק: **וע"ד אשר לא הבאתי בס' ייטב לב, בתחילה דברי תורה ממו"ח הרב הגאון זללה"ה** (כי בכל ס' ייטב לב אינו מביא ד"ת מחותנו רק בפרשת האזינו) **אספר לכם דבר פלא, הענין שלא הבאתי, כי לא זכרתי בזכרוני ממנו דבר בענין אגדה, ולכן לא חדשתי עפ"י דבריו, ולהעתיק מספרו באר שבע בלי חידוש דבר, אמרתי למה זה לי הלא הספר בעולם, ופעם אחת בעת שכבר ניתן לדפוס, אמר לי חתני מוה"ר יוקיל אבד"ק בערבעשט, לא טוב הדבר שאיני מזכיר בשם מו"ח ז"ל, שיהי' חידוש בעיני העולם ובפרט בעיני בניו, מה זה ועל מה זה, והשבתי לו מטעם הנאמר. ואחר זה כשהי' קרוב לגמר, עמדו המדפיסים בפ' נצבים, כי כלה הנייר הנצרך לזה והמדפיס הי' רוצה לגמרו בזמן המוקדם, אבל ארכו הימים ששלח אחרי נייר, ולא בא והוא כתב כמה פעמים לשלוח לו והשיבו לו ששולחים לו, ושוב ארכו הימים והשבועות וזמן רב ולא בא, והי' הדבר לפלא בעינינו מה זה ועל מה זה, כי בכל עת ששלח אחר נייר מיהר לבוא, ומה נשתנה היום מיומיים, ואז עלה בלבי שאין זה כי אם מאת ה' היתה זאת הסיבה לעכבו, כי לא לרצון הדבר למו"ח הגאון הצדיק זצל"ה שאינו לפי כבודו, ותיכף נתעוררתי ואמרתי מוכרח אני להעתיק מספרו באר שבע בלא חידוש דבר על ידי, והזכרתי שני פעמים בפ' האזינו, ובפ' ברכה פעם שלישי, א' על הפסוק האזינו, ב' על הפסוק כי שם ה' אקרא, ג' בפ' ברכה, אך שניתי מלשונו ללשוני כאשר הי' עם לבבי ביתר שאת, ואחרי שכך עשיתי בא הנייר, ונגמר להדפיסו ולהוציאו לאורה תלי"ת.**

כ"ב תמוז

הרה"ק ר' שלמה מקארלין הי"ד זי"ע

אלה תולדות

נולד בשנת ת"ק לערך בעיירה טולטשין, לאביו הג"ר מאיר סג"ל שהי' למדן גדול וירא שמים מרבים, כבר במעלליו התנכר הנער שלמה בכשרונותיו הברוכים ובעל ראש חריף ושנון, ועד מהרה יצא שמו לעילוי מופלא, כשהגיע לפרקו לקחו לחתן לבתו גביר אחד מן העיר קארלין, ועבר לדור בקארלין ליד חותנו, ושם המשיך לשקוד על דלתי התורה והיראה בהתמדה גדולה ובעמקות נפלאה, ונקרא בפי כל "רבי שלמה חריף".

התקרבותו לדרך החסידות

אז ישב בקארלין הרה"ק רבי אהרן הגדול שרבו הק' המגיד ממעזריטש זי"ע ציוה עליו שכל נשמה גדולה שיפגוש יקרב אותו לחסידות וישלחנו אליו, וכשפגש את האברך העילוי ר' שלמה שבא לגור בעירו ראה עליו שהוא נשמה גדולה ומיד ויקרב אהרן אותו להקדישו, ור' שלמה נעשה אז לתלמידו המובהק ועל ידו נתקרב לחסידות, ונסע עמו למעזריטש להמגיד הק' ונעשה לאחד מגדולי החבורה, המגיד חבבו והעריכו מאד, ואמר עליו: "נפשו כאבן השואבת, נמשכת רק לנקודת האמת, להשיג יר"ש טהורה", ומסופר דכשבא הרה"ק רבי שלמה לבית המגיד הק' אמר המגיד בואו ונקבל את פני משיח בן יוסף.

גם הרה"ק רבי אהרן הגדול חיבבו מאוד ומסופר שפעם התאספו המתנגדים בעיר פינסק לדון בענין ה"כת" החסידים ושלחו לקרוא את הרה"ק רבי אהרן הגדול, ובא עם תלמידו הרה"ק רבי שלמה מקארלין, ובלהט הדברים העיז אחד פניו וצעק: "דער קליינער וואקסט נאך איבער דעם גרויסן", כשיצאו מהאסיפה נענה הרה"ק רבי אהרן ואמר: בכל האסיפה לא שמעתי שום דברי אמת, כי אם זאת "דער קליינער וואקסט נאך איבער דעם גרויסן".

כאשר הפך להיות חסיד השליך מעליו כל טרדות עוה"ז ועסק בעבודת ה' במסי"פ מתוך דחקות גדול, וממש לא הי' בבית לחם לאכול ובני ביתו לא יכלו לסבול הרעב והדוחק, ורופא אחד שראה בצרתם גמר בלבו לייסר את הרה"ק על שמפקיר בני ביתו בעירום ובחוסר כל, אך כשנכנס לביהמ"ד

וראה את לימודו ועבודתו הק' נהפך לבו בקרבו והי' נותן להרבנית בכל שבוע ארבעה זהובים להחיות נפשה וביתה, ומסופר שקודם שמת רופא זה ביקש שיודיעו להרה"ק מפטירתו, ויצא הרה"ק אחריו ללוותו לבית עולמו, ולאחר זיבולא בתרייתא תקע מקל בקברו, וכשבא המלאך דומה הממונה על נשמות המתים לא הי' יכול לגשת אליו, והלך אל הרה"ק ושאלו מדוע הוא מונעו מלגשת אל איש זה הרי עבר הרבה עבירות בחייו, וענה לו הרה"ק שיבוא אליו בעוד שלושת ימים, והתענה הרה"ק שלשה ימים וכשחזר אליו המלאך אמר לו: אמנם הוא היה בעל עבירה ועבר על כל התורה אך הרי החזיק ופרנס אחד שקיים את כל התורה כולה, ותמה המלאך עליו למה היה צריך לחכות שלשה ימים לתשובה זו, אמר לו הרה"ק שרצה לבדוק בעצמו האם נכון הדבר, ולאחר זמן החל לעסוק במלמדות לתלמידים.

נשיאותו

לאחר פטירת רבו הרה"ק רבי אהרן הגדול שנפטר בשנת תקל"ב בדמי ימיו כשהוא בן ל"ו שנים, לקח ר' שלמה את בן רבו רבי אשר שנתפרסם ברבות הימים לרבי אשר הגדול מסטולין, וגדלו וחנכו כדי שיתעביד לאילנא רברבא ויוכל למלאות מקומו של אביו הק', והוא עצמו לא רצה לקבל עליו את עול העדה, והמשיך ליצוק מים ע"י הרה"ק המגיד זי"ע, עם הסתלקותו של הרה"ק המגיד נסע להרה"ק רבי מיכל מזלאטשוב זי"ע, אבל רבי מיכל לא רצה לקבלו כחסיד וגזר עליו להנהיג עדה בעצמו. ואז בא אליו רבו הרה"ק ר' אהרן בחלום וביקש ממנו "היה אתה האיש על העדה", אבל הוא סרב, עד שהבטיח לו רבו אם תקבל עליך הנשיאות תראה מסוף עולם עד סופו ואז קבלו, ויקץ והנה חלום ובכוחו לראות מסוף העולם עד סופו.

פעם הגיעו אליו בבכי רב מקורביו של גביר אחד, נוטה למות, ונתנו לו פדיון כדי שיתפלל עליו, באותו יום בא אליו הממונה על ההקדש של העניים, להזכיר אשה מנשי העניים היושבת על המשבר ומקשה לילד, עד כדי כך שהיא והולד בסכנה, ראה ר"ש ברוה"ק שנשמת הגביר תכנס לאחר הסתלקותו ברך הנולד, וכל זמן שלא ילך הגביר לבית עולמו, לא תוכל האשה ללדת, וכן הי' מיד עם הגיע השמועה על מות הגביר הגיעה גם הבשורה שהאשה ילדה בן זכר, ספרו לר"ש שבהקדש אין עצי הסקה, והקור שם גדול, נטל מהפדיון שקיבל מן הגביר לקנות עצים, כי אמר הלא הרך הנולד הוא הגביר בעצמו, והמעות מעותיו, כן נתן לצרכי הברית, עברו שנים והגיע בנו הצעיר של הגביר הנפטר לגיל הבר מצווה, הכינו בני הגביר סעודה גדולה, בראש הקרואים הי' הרה"ק ר"ש, ובין המזומנים הי' גם עניי העיר ובתוכם הילד, הילד העני לא רצה בשום אופן לישב בין העניים ורצה לישב דוקא בראש המסובים, ר"ש ראה זאת שלמעשה תובע הילד מקומו הראוי שהרי הוא הבעל שמחה, ע"כ אמר הרי הוא ילד, נעשה רצונו ואל יפריע השמחה, וכך הי' לכל אורך הסעודה הוא רצה מנה חשובה וכדו', ולפליאתו של אמו שאין דרכו של הילד כך, כשחלקו מעות לעניים רצה שיתנו לו יותר, בני הגביר חשבו שכבר הגדיש את הסאה, נטלו אותו וזרקוהו אותו לחוץ, חרה הדבר לר"ש בידעו שזהו אביהם וכך נעשה לו, ועוד ראה הרבה דברים אשר לא היה יכול לסבול ובקש מהשי"ת שיטול ממנו מדריגה זו.

עד מהרה נתפרסם גדלותו, ורבים החלו להשכים על פתחו, חסידים שחפשו דרך ה', ואף פשוטי המון עם אשר זקוקים לישועה ורחמים נהרו אליו, והוא מרוב אהבת ישראל הבוער בקרבו לא השיב פניהם ריקם, ונתפרסם לאיש קדוש, ולפועל ישועות ובעל מופת ונקרא בפי החסידים "הבעל שם טוב הקטן".

עבודתו הק'

הי' עמוד העבודה, בעבודה שבלב זו תפילה, כל עצמותיו וכל כוחותיו השקיע בתפילה, בכיסופין ובמסירות נפש עד כלות הכוחות ממש, פ"א ביקש ממנו בעה"ב אחד שיבוא אליו למחר, השיב לו: "שוטה, הלא צריך אני היום להתפלל ערבית ולקרוא קר"ש שהיא מסירות נפש, ואח"כ השינה, ומחר אני צריך להתפלל, ויש בתפלה מספר עולמות עד שבאים לק"ש ואח"כ נפילת אפים שאף היא מסינ"פ, ושמא יתן הקב"ה שיתמלא לי רצוני, ואתה רוצה שאבטיח לך לילך לביתך מחר".

תפילתו היתה בקולות ובהתלהבות גדולה אשר נמס כל לב שומעיו ועוררם בתשובה, רבים השיב מעון, מסופר שפ"א כשהי' יום השוק, והוא הי' מתפלל כדרכו בקול מלא רגש וכיסופין, ותפלתו עשתה כ"כ רושם על הגויים בשוק עד שהתאספו על יד ביהכ"נ ובכו לקול תפילתו, וסיפר הוא בעצמו שפ"א הי' קטרוג גדול בבי"ד של מעלה על התפלה שהיא מהדברים שעומדים ברומו של עולם ובנ"י מזלזלין בו ואינם מתפללים כראוי, ומחמת הקטרוג הזה עמד מלך אחד ורצה לבטל התפלה מעם בנ"י, נעשה רעש גדול בפמליא של מעלה, ושאלו את הצדיקים מעולם האמת, מה דעתם, והסכימו על הביטול, לאחר מכן שאלו אותו אם מסכים, החל להרעיש עולמות בכוח תפילתו כדי לבטל את הגזירה, וזעק במר לבבו: "כתיב ואני תפלתי, אני מקבל עלי להתפלל בעד כלל ישראל", וביטל את הגזירה.

דרכו הי' להתפלל שחרית מאוחר בשעה אחת עשרה, מחמת שהי' חש במעיו, ולא הי' מוכן להתפלל מקודם, והי' רגיל לומר בדרך צחות "האל"ף לך שלמה".

דביקותו בקונו

הרה"ק מקארלין נסע פעם עם תלמידו הרה"ק ר' מרדכי מלעכאוויטש, ונכנסו לפונדק אחד והיה שם גם הרה"ק ר' מרדכי מנעשכיז, בתוך כך נכנסו שני שרי צבא ודיברו אל הרה"ק מקארלין, והרה"ק ישב דבוק בשרעפי קדשו ולא פנה אליהם כלל, ובערה כאש חמתם ושלפו חרבותם מנדנם והניחו על צווארו לאיימו, והרה"ק ישב בדביקותו ולא נע ולא זע

מהם, ולבסוף עזבוהו לנפשו, והרה"ק מלעכאוויטש החוויר אז מרוב פחד ונשאר בחוורון פניו כל ימי חייו, ואמר הרה"ק מלעכאוויטש שאז הבין לפרש מאמר הגמרא "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים" דהיינו שלא יפסיק עצמו מן הדביקות...

סיפר הרה"ק מקאברין זי"ע שפעם אחת נסע בדרך עם הרה"ק מקארלין והיה על הדרך הר גבוה ומשופע מאוד, וכאשר ירד העגלה מראש ההר להעמק ויריצו הסוסים מבוהלים ודחופים באין מעצור עד כי היה כפסע בינו לבין המות, כי כל רגע נדמה קץ לחיים, ומפני זה נפסק הרה"ק הנ"ל מעט בעת ההוא רגע מדביקותו, ויצא פסק דין בבית דין של מעלה שאין לו חלק לעולם הבא, ובראותו זאת ברוח קדשו, אמר כי מקבל עליו את הדין, באופן שישפטהו כביכול הקב"ה בעצמו, כי איך שיהיה הלא יהיה לפני השי"ת, ומה לו כי לא יהיה לו עולם הבא, וסיים, אשר בטענתו זאת יצא לצדק דינו, וכמאמר העולם: "אי דעם מלכות געזעהן, אי דעם משפט געווינען", כי נתנו לו שתיהן, ואמר על זה לפרש הפסוק בתהלים "אשרי אדם ה' לא יחשוב" אשר רגע אחת נפסק מדביקות ה', "לו עון" שגם זה נחשב לעבירה גדולה.

מלהיב לבבות

גם את תלמידיו חינך והרגילם לעבודת ה' במסי"פ ולהתפלל ביגיעה ובהתלהבות גדולה, ואכן תלמידיו הי' תלמידי חכמים ובעלי מדריגה, והיו יושבים חדשים בבית מדרשו ודבקו בו בכל נפשם, והי' מכניס אש להבת שלהבת בליבם שהיו מתפללים בהתלהבות גדולה עד שנפלו על הארץ מכלות הנפש, פעם בסעודה שלישית בעת רעוא דרעוין פירש הפסוק "כל מעייני בך – מיין גאנצע קוועלונגען איז נאר אין דיר" ונתלהבו החסידים מאוד, ושלשה ימים לא יכלו לצאת לעסקי החולין שלהם.

חסיד אחד מהנוסעים אל הרה"ק הבעל התניא נתעוררו לו פעם הרהורים וספיקות באמונה רח"ל, ונסע לרבו ושוחח עמו הרה"ק ולימדו פרקי אמונה ודעת והוטב לו, לאחר כמה שבועות שוב נתעוררו לו הספיקות וחזר לרבו והוטב לו קימעה, וחזר הענין בפעם שלישית גם כן, כשחזרו הבלבולים בפעם הרביעית נתיישב בלבו ונסע אל הרה"ק רבי שלמה מקארלין, והגיע לשם באחד מימי חול קודם התפילה, ובהגיעו הניח אז הרה"ק תפילין ובשמעו האיך שהרה"ק אומר "וארשתיך לי באמונה" תיכף עזבוהו כל המחשבות והבלבולים לצמיתות, ונסע לרבו הק' וסיפר לו כל מה שהיה אתו, ושאלו למה זה כשבא אצלו ואף ששוחח עמו רבות, לא הוטב לו כי אם לזמן מה, ואילו אצל הרה"ק מקארלין לא שמע ממנו כי אם איזה תיבות והוטב לו לתמיד, השיב לו רבו: הנה כתיב "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" שיש שני בחינות בצדיקים, ישנו מי שהוא בבחינת "ציון" ואצלו אי אפשר להוושע כי אם על ידי "תורה", וישנו צדיק שממנו אפשר להוושע גם בבחינת "דבר ה'" בלחוד דהיינו אפילו בכמה תיבות בלבד, וזהו רק בבחינת "ירושלים" דהיינו "יראה שלימה" והוא הוא הרה"ק קארלין.

פע"א אמר בלש"ק: "מען קען זיין אַ מחיה מתים אַ פוקד עקרות און אַ רופא חולים... אבער שוועריר פון די אלע זאכן איז אריין ברענגען יראת שמים אין אַ אידישע הארץ".

רבו הרה"ק ר' אהרן הגדול אמר פ"א לרבו הרה"ק המגיד, שיש לו אברך שבשעה שאומר התהלים בליל יוהכ"פ, כשאומר הפסוק "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ" לא נשאר בפולין ליטא רייסן שום ניצוץ שלא העלה אותו, וידוע שכל מי שנגע בידו הקדושה לא נפטר בלי תשובה.

וצדקתו לבני אדם

גם במידת הצדקה לא ידע גבולות, לא הניח לעצמו מאומה, אף בזמנים שביתו הי' מרוקן מכל פזר נתן לאביונים, באומרו שכל חיותו היא מנתינת צדקה, סיפר הרה"ק מרוזין זי"ע על צדקתו, שבזמן דחקו, נכנסו נכדיו לזוגתו הרבנית ובכו לפניה: רעבים אנחנו, שלחה אותם אליו, נכנסו אל הקודש פנימה בבכיה גדולה, שאלם מדוע אתם בוכים, ענו לו אנו מורעבים, ענה להם גם אני מורעב לצדקה, וכתוצאה מזה חיו הב"ב בדחקות גדולה, החליטו אנשי ביתו לקנות במעות מזונות וליתנם לרבנית כדי שלא תהי' אפשרות לחלקם, ביום מן הימים הגיע לידו המפתח מהחדר שבו היו סוגרים המזונות, קרא לעניים שיבואו בחצי הלילה, וחילק את המזונות עד הפרור האחרון, בבוקר ראתה הרבנית שהחדר ריק מכל, נכנסה במר נפשה לפניו, ובכתה "הלא בניך עניים כמותם, הכיצד לא השארת להם דבר", מיד חוורו פניו הקדושים, ונחלש, בשובו לאיתנו אמר היא פגעה בי "ביזן פינטל פון הארץ", בפרט לעניי א"י הי' פועל רבות, והוא הי' הרבי הראשון שדאג לגביית כספים עבור החזקת מתיישבי ארץ ישראל ה"ה הרה"ק ר"מ מויטעפסק ור"א מקאליסק זי"ע, ותיקן הרבה תקנות בענין זה, וגם מינה גבאי מיוחד מאברכיו לכך, כשהגיע תורו של הרב ר' יעקב נכד הבעש"ט להיות גבאי א"י, ובדיוק באותה עת היתה משמרתו לשמש את הרה"ק מקארלין, (המנהג הי' שכל שבוע שמש אברך אחר את הרה"ק מקארלין), אמר לו אתה כעת גבאי א"י, חלילה לי להשתמש בך, כמו"כ הונהג תשלום לקופת א"י עבור כל פתקא שנתנה לו, לפי כמות המילים שנכתבו בה.

פועל ישועות

הי' מפורסם לבעל מופת גדול, והי' נקרא בפי צדיקי דורו בעל שם טוב קטן, תלמידו הרה"ק ר"מ מלעכעוויטש זי"ע הי' אומר: "הצדיקים כינו את רבי הקדוש רבינו שלמה בעל שם קטן, אני אומר שהוא הי' בעל שם גדול, בעל שם בשלימות, ממני לא הסתיר מאומה הכל גילה לי".

פ"א הגיע לאיזהו מקומן לשבות שם שב"ק, ובהיות והמקוה הי' קר רצו החסידים לחממה בשבילו, הרתיחו מים ושפכו לתוך המקוה, אחד מן החסידים רצה לראות אם כבר הפיגה המקוה את צינתה, ונכנס להמקוה ערום, והחסידים לא

ידעו מכך ושפכו עליו מים הרותחים מלמעלה, ונכוה מראשו ועד רגליו, עטפוהו בסדינים ונשאוהו לבית חותנו, כשראוהו חותנו שהי' מתנגד לא רצה להכניסו לביתו באמרו הוא רצה להכין מקוה עבור הרבי שהרבי ירפאהו, לקחוהו לשטיבל השכיבוהו על הספסל והי' מוטל שם ביסורים גדולים, לעת מנחה בבוא הרה"ק ר"ש להתפלל, הביאו החולה לפניו, ציוה להניחו על מטתו [הגם שהקפיד על כך שלא ישב שום אדם על מטתו, ואם ישב אדם, לא ישן יותר על המטה] החל לומר "הודו" ובהגיע לפסוק "ישלח דברו וירפאם", הרגיש החולה כי יסוריו חולפים ועוברים, עברו רגעים ספורים והנה קרמו הכוויות עור חדש וכל גופו מבריא, כשהגיע ל"רפאנו" בחזרת הש"ץ וסיים "רופא חולי עמו ישראל" שב בשרו כבשר ילד קטן, עם גמר קבלת שבת קם ממטתו, והי' כאחד האדם.

פוקח עורים

סיפר הגה"ק בעל תורת חסד מלובלין זצ"ל שפעם ראה איש אחד נותן תיקון ביומא דהילולא של הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע, וסיפר האיש שהוא נסתמא על עיניו רח"ל והלך להרה"ק ושח אליו צרתו, אמר לו הרה"ק ר' שלמה דאם הוא מאמין שהקב"ה פוקח עורים אז תראה, אמר לו האיש דהוא מאמין בזה, אמר לו הרה"ק, א"כ אתה צריך לראות, ואמר האיש הזה דאינו רואה, אמר לו הרה"ק, אז אין אתה מאמין, וכך חזר הדבר הרבה פעמים, עד שלבסוף אמר האיש "יעצט גלייב איך באמת", אמר לו הרה"ק "זעהסטו באמת", וכן היה שהתחיל לראות בעיניו כאחד האדם.

מעלה נשמות

סיפר כ"ק מרן האדמו"ר מסקווירא זצ"ל שהמשרתת בבית הרה"ק נסתלקה בדמי ימיה ר"ל ולא היה מי שיאמר קדיש אחריה, ואמר הרה"ק שהוא יאמר קדיש בעבורה, בלילה הראשונה באתה בחלום להרה"ק שיפסיק לומר קדיש לעילוי נשמתה, דבקדיש הראשונה שאמר בשבילה עלתה נשמתה למדריגה גבוה כל כך שאי אפשר לעלות יותר.

יראה עילאה

הרה"ק בעל ה'תניא' זללה"ה שלח פעם תלמידים אל הרה"ק ר' שלמה מקארלין זי"ע, הם שבתו אצלו כל השבת והסתיר מדריגותיו הקדושים מהם עד שלא ראו מאומה, רק שבסעודה שלישית שמעוהו אומר 'כל מעיני בך' – "רבונו של עולם, אלע מיינע קוולען זענען אין דיר", מזה התפעלו מאוד והבינו שזה התכלית שרבם שלחם לשם. ובחזירתם הסביר הבעל ה'תניא' לתלמידיו, שהרה"ק מקארלין דרגת יראתו היא כיראה של אדם ההולך יחידי בלילה בינות עצי היער, ובא שודד ויורה עליו חיציו, היראה שיש לאדם זה בהרף עין מאז יציאת החץ ועד לפגיעה בו, זוהי אצלו יראה תתאה.

השפעות פרנסה בעת עריכת הזייגער

אמר על הרה"ק רש"ק זללה"ה שעסק בתיקון הפרנסה בעת עריכת הזייגער, ובתיקון הנשמות בפסוק ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה. (בית אהרן לקוטים, דף קנ"ט)

העניש עצמו על הפסקה קלה מדביקות

בספר 'דברי אלימלך' פר' שופטים, כתב וזל"ק: וכמו ששמעתי מאאמו"ר ז"ל (הרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל זללה"ה ממאגלינצא) שסיפר מהצדיק הקדוש רבי שלמה מקארלין ז"ל, שפעם אחת נסע בדרך משיפוע ההר הגדול, ומפחד הסוסים אשר נסים רצים ומבוהלים ודחופים באין מעצור נפסק מדביקות ד' לשעה מועטת, והתמרמר מאוד על זה, וקיבל על עצמו מסירות נפש ממש לתקן זאת לפי תשובת המשקל, והיינו כי היה צריך לעבור דרך הספר וגבול, ובמכוון עבר הגבול אשר לפי הנימוס רשאים לירות אחריו בקנה השריפה, ואם כן היה ביראה מסכנת מוות, ומכל מקום היה מחזיק עצמו לבל להיות נפסק מדביקות ה', ואח"כ כשעבר הגבול צוה לעמוד לבל להבריח המכס כמנהג המדינה. מכאן תראה גודל מעלת הצדיקים הגדולים אשר יראים ועושים תשובה במסירות הנפש אף על ביטול רגע אחת מדביקות ה', לאשר כי אז היה נמנע מלשמח הקב"ה.

מסירות נפש על דין בשולחן ערוך

כידוע שהרה"ק זללה"ה הי"ד ירו בו האויבים חץ מכותם, ונפגע מחיצי המוות באמצע תפילתו ביום שבת קודש, באותו זמן בזזו הקאזאקין את כל העיר ולא היה בנמצא יין כשר לקידוש וסירב הרה"ק לטעום קודם קידוש, ושדלוהו אנשיו שבמצבו בהיותו מסוכן יטעם דבר מה וענה להם, היינטיגע יונגעלייט, צוליב א קלייניקייט, איז רעכט ביי זיי צו מבטל זיין איסורים.

בראיה בעלמא קני

אמרו עליו על הרה"ק ר' שלמה קארלינער, שהיה יכול להביש על איש "אין אים פארברענען מיט די אויגען". דהיינו שהיה מבעיר בו הרהורי תשובה שלימה. (כתבי ר"י שו"ב רפ"ח)

סיפור מגודל מדריגת בטחונו בהש"י

מעשה מהרב הקדוש רבי שלמה מקרלין זי"ע, אשר בצעירותו לפני שהנהיג עדה, היה איש אחד עוקב אחרי מעשיו, וראהו שיושב בבית ה' כל ימיו ולילותיו, וביתו ריקם, האשה והילדים שואלים לחם ואין, בא עליו בעקיפין והרהיב לשאול, פרנסתו של מר מהיכן היא, השיבו הצדיק, אני מתפרנס משני 'קוהען', (ב' פרות) היה השומע סבור שיש לו בבית שתי פרות חולבות, וברצותו לתמכו דרש איה מקום מגוריו, וביקש מזוגתו שתלך לקנות שם חלב. עשתה האשה כבקשתו ותפן אל מעונו של הצדיק, ותשאל מעקרת הבית למכור לה חלב, אך עניה מרודה זו השיבה לה במרירות וכי ללעוג לרשים באת הרי אין לנו פרה ולא חלב ולא כלום, כי ביתינו מנוגב מכל טוב, חזרה איפוא

לביתה בידים ריקות כיון ששמע מפיה שלא היו דברים מעולם, השתומם בעלה עד מאוד, כלום סתם כך שיטה בו אותו צדיק מיהר אליו לבית המדרש כשהוא מתפלא נענה רבי שלמה הקדוש והסביר לו, לא ירדת לסוף דעתי, התכוונתי לפירוש אחר לגמרי אנכי מתפרנס וחי מב' פעמים 'כי' שנזכרו בכתובים מ'כי בו ישמח לבנו 'כי' בשם קדשו בטחנו.

הבושה בעוה"ב הוא מהעונשים הקשים

פעם בשבת קודש בסעודה שלישית סיפר: שעכשיו היה אצלו נשמה מעולם העליון, שבחייו היה איש פשוט עם מעשים רעים, אך דבר טוב אחת היה לו שהיה נוסע אלי בקביעות. ולפעמים היה עוזב את עסקיו במסירות נפש ונוסע בזמן הקבוע, אחר שמת דנו אותו שיהיה בעולם התהו וכו' וטען שיעשו דין וחשבון על מעשיו ורוצה שרבו שאליו היה נוסע הוא יהיה מהבית דין ואמרו שהצדק אתו, וסיים רבי שלמה עכשיו היה אצלי לא נתתי לו גיהנם או גלגול רק שיפרט את מעשיו במסיבה של צדיקים, אתם חושבים שהיא עונש קל הוא היה מוכן לקבל כל העונשים ולא הבושה הזאת, אך עונש זה לא יאריך זמן רב.

אף מחרב על צווארו איני מפחד רק מלהכשל בעבירה אני מפחד

פעם אחת בימי המלחמה בימים האלו שאז היה החוק, שבכל מקום שהחיילים נכנסים יש להם זכות קדימה הן בישיבה באיזה קרעטשמע וכדו' והן ליישן בכל מקום הם קודמים לכל אחד, ופעם אחת ישב רבינו הק' רבי שלמה מקארלין בקרעטשמע, ונכנסו קאזאקין וציוו אותו לעמוד מפניהם ועשה עצמו כלא שומע, והיה להם רשות להרוג אותו על המקום בלי משפט כך היה החוק בזמן המלחמה, וכשלא רצה מהר"ש לעמוד, הוציא חרבו מנרתיקו והפחיד את הרה"ק מהר"ש שיכול להרוג אותו ולא התפעל כלום ממנו, ונתן חרבו על לבו ואמר שאם לא עומד מיד דוקרו בלבו, ומהר"ש עשה עצמו כלא שומע, ותיכף אמרו החיילים שזה האיש חסר דעה ועזבו אותו. ואח"כ אמר הק' מהר"ש שלא היה לו אפילו פחד כל שהוא, שאם היה לו פחד כל שהוא ממנו, היה יכול לשלוט עליו ח"ו, ואחר כך אמר מהר"ש, איך האב נישט מורא פאר חרב על צווארו (איני מפחד לא מחרב על צווארו), ולא מחץ פתאום ולא משום דבר, רק מיצר הרע אני מתירא שהוא מלאך ואני אדם הוא אינו צריך לאכול ולישן ואני צריך, הוא אין לו כאבי הראש ואני יש לי.

לפני התפילה הכין עצמו למסי"נ ממש

ב'בית אהרן' מובא שפעם קראוהו [להרה"ק רבי שלמה מקארלין זיע"א] לברית מילה שאלם הרה"ק האיך אפשר להזמינני, הרי קוראים בלילה קריאת שמע שהוא מסירות נפש ואולי יתרצה ה' שיוכלו למסור לו הנפש ואם לא בלילה הזה הרי שייך גם למחר בעת התפילה שיש גם קריאת שמע ומסירות נפש ושמא נזכה אז בחסדי ה' למסור הנפש ולהתדבק אליו יתברך. אלא שאם אחר התפילה אשאר בחיים תזמינני אז, ורואים שכל ימיו היה בהשתוקקות למסירות נפש, השתוקק לגווע לה', כל קריאת שמע ייחל וציפה אולי יעזור ה' שבקריאת שמע זו נזכה למסור הנפש ולהתדבק בחי החיים בהוב"ש.

הבריח את החיצונים בקדושתו

איש אחד היה לו בית אשר החזיקו בו החיצונים ר"ל, ולא ידע לשית עצות בנפשו, ופעם עבר הרה"ק מקארלין דרך שם, ויבקש האיש מהרה"ק מקארלין שיסור אל ביתו, ויעתר לו ויסר אל הבית, ונתן האיש פתקא ופדיון להרה"ק מקארלין, ויבך לפניו, היות שבבית החזיקו בו החיצונים, ובכל לילה באים וחוגגים ורוקדים שם עד אור הבוקר, וכבר עשינו כל הפעולות ולא הועיל, וכבר הכנסנו שם ספר התורה ולא הועיל, ויאמר הרה"ק מקארלין למשמש שלו, קח מקלי ותעמיד אותו אצל החלון אשר בהבית, ועשו כן. והנה בלילה נשמע קול מהרבה מחנות וחיל גדול, וכאשר באו אל החלון להכנס דרך שם, לא יכלו לקרב שמה, ונשמע קול, אשר אחד שואל, מדוע אין נכנסים פנימה, ויען רעהו, אי אפשר לקרב אל החלון, כי מטה הקארלינער עומד שמה, והנה נשמע קול רעש, אשר המלך שלהם בעצמו נתקרב אל החלון, וניסה כוחו להכנס, אמנם גם הוא הוסג אחור, ושמעו כי אחד מהם היה מתמה, מה זאת, הלא כבר הכניסו שמה ספר תורה ובכל זאת נכנסו, ועתה מפני מקלו של הרה"ק מקארלין אין לנו רשות, ויען רעהו ואמר, ומה התמיה, ומה הדמיון ספר תורה שכתבה סופר הבליעל הזה, למטה של הרה"ק מקארלין, ובבוקר אמר הרה"ק מקארלין, מעתה לא תפחד, כי לא יהיה עוד פה שום רע ח"ו, וכך הוה, כי מאז והלאה לא נשמע מהם.

בתפילה ירגיש שאין לו עוד בעולם אלא תפילה זו

היה אומר, לו יצוייר שאדם מת השוכב כבר שמונים שנה בקבר וביום אחד דופק לו מלאך על קברו ומודיעו שקיבל רשות מן השמים לקום לשעה אחת לתחיה, לאמירת שבח והודיה להשי"ת, האם אפשר לתאר באיזה שמחה והתרגשות והתבוננות יאמר הנפטר את פסוקי שבח להשי"ת, הרי עכשיו שהוא כבר יודע את גדול מעלתה בודאי לא יבזבז זמנו לאומרו בלא כוונה, אף אנו בבואנו להתפלל תפילה להשי"ת צריכים אנו להרגיש כאילו שזהו תפילה אחת ויחידה הנאמרת לאחר שמונים שנה בקבר ושוב לא יוכל לאמרה.

הפלגותיו במעלות לימוד הגמרא

רבינו הרבה להוכיח על החוב ללמוד גמרא באמרו "שהקדושה של הגמרא גדול מאוד, והוא מלשון גומרא דאשא", פירוש גחלת, והוא שורף כל הקליפות המבדילים בינו לבין קונו ית"ש" (בית אהרן", סדר היום).

בהזדמנות אחרת אמר "אין צריכים ספר מוסר יותר מן מעט גמרא בעיון" (שם במאמרים לשבת שובה).

עוד מובא בשמו "כי החידושים בגפ"ת מטהר את המחשבה לעבודת השי"ת" (דרכי צדק)

אמר הרה"ק זיע"א, שהלומד גמרא בעיון מביאו לידי יראת שמים והסביר את הענין משום שהאדם מתחילתו נברא עם השכל הישר, כמו שנאמר (קהלת ז' כ"ט) 'אשר עשה האלקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים', פי' שבאמת אלקים עשה את האדם בתחילת בריאתו בשכל הישר, אין דער אמת'ן וואלט דער מענטש געדארפט זיין אין ארדענונג, אך 'והמה בקשו חשבונות רבים', ועל ידי זה נסתבכה שכלו הישר ועל ידי שהאדם לומד גמרא בעיון מחזירתו את השכל הישר שעל ידי שמתייגע עם שכלו בתורה להשיג לאמתה של תורה על ידי זה חוזר אצלו השכל הישר ובא לו יראת שמים על ידי זה ('עבודת בנימין' עמ' תכ"ב, הובא בבית אהרן לפסח)

על יסוד דברים אלו של הרה"ק רבי שלמה מקארלין ז"ל הזהיר תמיד הרה"ק בעל בית אהרן ז"ל ללמוד גמרא עם תוס' לפני התפילה בעיון, באמרו שכשלומד בעיון קודם התפלה נתיישר השכל אצלו, ואז תפלתו עולה כראוי, ואמר כי לפי דעתו הוא תיקון גדול לכמה ענינים. (בית אהרן במאמרים לפסח).

לא להשבר ממה שאינו רואה אור בעבודתו

ביאר את הפסוק (קהלת ז' י') 'אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על זה', דהיינו שלא יאמר האדם כי 'הימים הראשונים' שבהם הרגיש נועם העבודה 'היו טובים מאלה' הימים ששוב אינו מרגיש בהם כלום, ועל זה אמר שלמה המלך 'כי לא מחכמה' היינו כי הרגשת המתיקות בימי הראשונים לא היה לגודל החכמה והיגיעה שבך, אלא רק 'שאלת על זה', היינו שקבלת זאת בהשאלה ובאתערותא דלעילא לימים מועטים, כדי שאחר שתטעם מנועם העבודה תתאווה מאליך לעמול ולהתייגע באתערותא דלתתא להשיג שוב המדריגות הללו כדאי' בספה"ק.

קירור מתאות האכילה נחשב כגלגול שלג

אי' בספה"ק בית אהרן, (בליקוטים) בשם הרה"ק רש"ק זללה"ה "שהמקרר עצמו מתאות האכילה נחשב כגלגול שלג".

הש"י מושיעינו מהיציר הרע בכל עת ובכל דור

אברך א' התאונן מחשבות לפניו על המטרידות אותו. בשבת בעת התפלה נגש אליו רבינו בעת שאמר ויפרקנו מצרינו ואמר: מאמין אתה שהש"ת יכול להושיעך מזה, והשיב: אני מאמין. ומיד הרגיש כאילו לקחו המחשבות בידים. וסיים רבי שלמה: ויפרקנו מצרינו לא נאמר ממה מתי, פון די נידריגסטע, פון די ערגסטע און אין אלע צייטעין כי לעולם חסדו, דער אייבערשטער איז אייביג, זיין חסד איז אייביג, זיין אמונה איז אייביג. (בית אברהם עמ' רל"ג).

הסתלקותו

פ"א נמצא מומר הרוג בזיטאמיר, העלילו על הרה"ק ר' נחום מטשערנאביל זי"ע כי יש לו יד בדבר, אסרוהו בבית האסורים, וחייו היו בסכנה, הרה"ק מקארלין עם הרה"ק ר' זאב מזיטאמיר זי"ע השתדלו רבות להצילו, וכל פעולותיהם הי' לשוא, ראו בעליל כי אין זה דבר טבעי שכל עבודתם יורדת לטמיון, הבין ר' שלמה כי ידו של ר' נחום עצמו בדבר, היות ורצונו למסור נפשו על קידוש ה', השתדל לבקרו בבית האסורים, דיבר עמו שיחזור בו מרצונו ואמר לו "הפוך צלותך", אמר לו ר"נ "מחשבה זו לא ידעה אף מלאך ושרף, ואם הרגשתם בזאת, אין לי צורך בזה", ואכן ברגע שבו נתרצה לצאת הועילה השתדלותם והצליחו, אמר ר"ש "הוא השליך מחשבה זו, ואני לקחתי", הודיעו להרה"ק מבארדיטשוב זי"ע משמים על הגזירה שנגזרה על ר"ש, ולא רצה להסכים על כך, הודיעוהו אם לא יסכים, תבוא צרה על ישראל, ועדיין בסירובו, שוב אמרו, אם לא תסכים לכך תבוא על היהודים פורענות כבשנת ת"ח, כששמע זאת סרה התנגדותו.

בשנת תקנ"ב היתה מלחמה כבידה בין פולין ורוסלאנד, בערב שב"ק ט"ז תמוז נכבשה העיר לאדמיר שם הי' גר ר"ש בסוף ימיו, בליל שב"ק בטרם קדש על היין יצא רבינו לחציר, שם בסמוך עמדה אורות סוסים, בשובו, אמר ששמע מהסוסים שאינם מבשרים טובות, (עיין בספר ברכת אהרן שמביא שהרה"ק ר"מ מלעכעוויטש זי"ע העיד על רבו הקדוש שהי' מכיר שיחת עופות שיחת דקלים ושיחת מלאכי השרת, כל מה שמפורש בגמ' (סוכה כח.) על רבן יוחנן בן זכאי, ולא העלים ממנו כל זה) למחרת בבוקר הקציב השר המקומי, לרגל נצחון המלחמה, לחייליו פרק זמן של שתי שעות לעשות בעיר ככל העולה על רוחם, החיילים הקאזאקים התנפלו על בתי היהודים והחלו לשלול ולבוז, וזרקו חצים ובליסטראות בכל העיר עד אין שיעור, יהודי העיר אחוזי בהלה ברחו לבית המדרש בו התפלל הרה"ק ר' שלמה, ר"ש עמד בתפלתו ראשו בפנים ארון הקודש וכולו דביקות, נכדתו בראותה שהוא מאריך בשהייתו סברה אולי נתעלף, ונענעה בשפת בגדו, ומיד נתעורר מדביקותו, באותו רגע עבר קאזאק צולע בחוץ, וכיון את היורה על ר' שלמה וירה דרך החלון פנימה ופגע ברגלו, אמר על כך ר"ש שאלמלא עוררוהו, לא הי' יכול לשלוט בו שום כח שבעולם, ברגע זה נסתיימו היריות בעיר, ר"ש לא הניח לטפל בו בשבת קודש, המכה ברגלו הלכה והחריפה, הוא שכב על מטתו כל אותו השבוע, וספר הזוהר הק' פתוח לפניו, ביום ה', כ"ב תמוז תקנ"ב עלתה נשמתו השמימה בקוראו הפסוק "וינטלם וינשאם כל ימי עולם", צדיקי דורו אמרו עליו שהי' לו נשמת משיח בן יוסף לכן נהרג על קידוש השם, ימי חייו הי נ"ב שנה כמנין שנותיו של שמואל הנביא, נטמן בלודמיר, באוהל מיוחד, על קברו לא כתוב כלום, וישנה רק אבן גדולה. ליקוט מדברי תורתו נדפס בספר "שמע שלמה".

שבעה עשר בתמוז - יפי בין המצרים

לקט מדרש מפי צדיק וקדוש עליון, גאון קדושת היום וסגולתו

י"ז בתמוז בו נשתברו הלוחות ולא במקרה הוא י"ז דייקא בגי' טוב והוא עפ"י משרז"ל מפני מה אין ט' בדברות הראשות כי הי' גלוי, וידוע לפניו ית"ש שעתידין להשתבר ויאמרו ח"ו פסק הטוב ע"כ אין בהם ט' רק בלוחות שניות לומר שכל אלה הענינים טוב לישראל ע"כ אירע המעשה ביום טו"ב בתמוז וז"ש האריז"ל ויקרא אהרן ויאמר ח"ג לה' מחר אמר כן בנבואה שעתיד להיות היום ההוא ח"ג ויו"ט לישראל.

(בני יששכר)

◆◆◆

כל רודפיה השיגוה בין המצרים פי' כל רודפי' ה' שרודף אחר השגת התגלות ה' יוכל להשיגה ביותר בין המצרים כמשל המלך כשאיננו בביתו יש ביכולת להגיע אליו בנקל יותר.

(המגיד הק' ממעזריטש זי"ע)

◆◆◆

בימי בין המצרים האדם הוא בחי' קטנות ויוכל לראות גודל פחיתות וגריעות עצמו ומימים אלו ימשיך בחי' זו על כל השנה כמו בסוכות שממשיכין שמחה על כל השנה.

(אמרי פנחס)

◆◆◆

אלו הג' שבתות בין המצרים הם כנגד ג' רגלים פסח ושבועות וסוכות.

(מקובל בשם הרה"ק מלובלין זי"ע)

◆◆◆

בזמן הזה שהוא בין המצרים ואז שליטת נחש הקדמוני רח"ל משליטתו אזי צריכין אנו ליתן חיות חדש בזה הזמן ע"י עסק התורה הק' באלו הסדרות השייכים לאלו השלש שבועות כי הם מדברים מענין הקרבנות ושאר ענינים גדולים.

(מנחם ציון)

◆◆◆

י"ל בהעיר לב ושום שכל דאלו הכ"א יום שבין י"ז תמוז לט' באב היינו שבת ור"ח ז' ימי פסח יום חג השבועות ב' ימים של ר"ה יוה"כ ח' ימי חג הסוכות וסימנך א"ך טובלישראל ואלו הכ"א יום שבין המצרים הם מקורים שרשיים להם.

(אוהב ישראל)

◆◆◆

ימי בין המצרים תרועה ושברים עשי"ת ויום הכיפורים סוכה וד' מינים הם הכל הכנה לאתה הראת לדעת כי ה' הוא אלקים.

(הר"מ מקוברין)

◆◆◆

כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו ולכאורה הדברים מתמיהין כי מה אית לן למיעבד יותר ממה שאנו מחכים ומתפללים בכל יום ויום שישוב ברחמים לביתו במהרה בימינו ונ"ל כי עיקר הפדות של חורבן ביהמ"ק הי' בשביל שהדור שבימיהם נחרב הבית אין לשער גודל הצער שהי' להם באותו זמן וכמו"כ עתה הדור שמשים אל לבו ענין החורבן ומחכה מתי יבנה ועודנה תכילנה עיניו ועבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו אוי לנו כי פנה היום ואין קול מבשר טוב וכו' ומצטער על דלותן וגלותן של ישראל וגלות השכינה ואנו עוד לא נבנה הבית הנה זה מכפר עון הדור כאילו נחרב בימיו שהי' כפרתן של ישראל.

(הרה"ק ר' אלעזר ניסן זי"ע)

◆◆◆

ג' השבועות שבין י"ז בתמוז לט' באב המכוונים נגד ג' השבועות שמרה"ש עד שמיני עצרת הם ע"ד הצייר שרוצה לצייר ציורים נאים ועושה תחלה צבע שחור כיסוד שיקבל ע"ז את הציורים היפים.

(הר"מ מקוברין)

◆◆◆

בימים הללו צריכים ליגע ולהפטר משנאת חנם אם זה שעינו רעה באחרים או זה שאין לו עין טובה לאחרים לשניהם שנאת חנם המחריבה את הבית אי' כל שלא נבנה בימיו כאילו נחרב ביהמ"ק בימיו וטוב עין הוא יבורך ובזה הוא יבנה את הבית.

(חידושי הרי"ם)

פנימי | תע"ב | בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור הגאון הגדול רבי שמואל אליעזר שטערן שליט"א

רב מערב העיר בני ברק יצ"ו

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום ה' פרשת בהר בחוקותי תשפ"ה לפ"ק

רבינו קידם פניו בברכת השלום וכיבדו לישב

רבינו: וואס מאכט איר גוט'ס?

הגרש"א: ברוך ה', יודו לה' חסדו, די יארן רוקן זיך און ס'ווערט נישט גרינגער, אבער חסדי ה'.

רבינו: דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל קענען פארן און קומען געזונטערהייט. מ'דארף דאנקען דעם באשעפער דערפאר.

הגרש"א: יא יא, אמת. הכל יודוך והכל ישבחוך.

ושאל הגרש"א: ווי אזוי שפירט זיך דער רבי?

רבינו: געלויבט דער הייליגער באשעפער.

הגרש"א: עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו.

רבינו: כ'דאנק דעם באשעפער אז איך קען אהנגיין, אז איך קען גיין יעדן טאג אין די ישיבה, ס'איז א מתנה פונעם אויבערשטן.

הגרש"א: מזל טוב צום ברית, כ'האב געהערט ס'איז געווען דא א ברית פריער, אן אייניקל.

רבינו: יא, אן אור אייניקל ברוך ה',[1] דער אויבערשטער זאל העלפן אויף שמחות ביי אייך.

א' הנוכחים: דער רב האט געזאגט פריער א שיעור דא אין כולל.

הגרש"א: ברוך ה', והנה מחנה אלקים הוא זה. בליעה"ר, ס'איז געווען א פול ביהמ"ד אלע האבן מיטגעהאלטן.

כ'האב געריידט דארט וועגן פיקוח נפש.

רבינו: שאלות וואס מ'מעג צו טוהן אלץ פיקוח נפש?

הגרש"א: צי א סכנת אבר האט א דין פון פיקוח נפש.

א' מבני הכולל: דער רב האט געזאגט ביי אונז א הערה אויף א פרי מגדים וועגן פיקוח נפש.

הגרש"א: יא, דער פרי מגדים (סי' שכ"ח משב"ז סק"ז) פרעגט א קשיא, דא ביי שבת איז משמע אז סכנת אבר האט נישט קיין דין פון סכנה, מ'איז מחלל שבת מדאורייתא.[2]

רבינו: מ'איז מתיר מיט א שינוי, נאר ביי א דרבנן, און מיט א גוי.[3]

---

1 שמחת הברית לבן הנולד אצל נכד רבינו שליט"א, ה"ה הר"ר דוד אלימלך הלברשטאם שליט"א בן הגה"צ אב"ד מנחת חינוך טארטיקוב שליט"א, חתן הגה"צ רב דביהמ"ד אבני צדק שליט"א חדב"נ מרן רבינו שליט"א, שהתקיימה בביהמ"ד אבני צדק בקרית יואל יצ"ו.

2 דהנה בשו"ע (סי' שכ"ח) פסקו שבמקום סכנת אבר שרי לעבור על איסור דרבנן, אבל איסור דאורייתא דשבת לא הותר, והביאו הפוסקים בזה את הגמ' בשבת שאמרו שעין שמרדה מותר לכחלה בשבת, סבור מינה ה"מ בשחיקי סממנין מאתמול, ואמרו לא אלא אפילו לשחוק בשבת והביאם דרך רה"ר שרי, דשורייני דעינא בליבא תלו והוי סכנה.

ומבואר דאי לאו סכנה אסור לעבור באיסור דאורייתא אף שהעין עצמה בסכנה, והקשו דמשמע בלשון הגמ' שגם היתר להביא את הסממנים דרך רה"ר אינו אלא משום הסכנה, ואמאי לא נתיר אף בלא סכנה להביאם דרך היתר כגון שלא ינוח ברה"ר וכו'.

ואפשר דאף איסורי דרבנן לא הותרו כולם בדליכא סכנה, דכל שקרוב ממש לדאורייתא לא הותר, וכמו שסובר הב"י בדעת הרמב"ם שכל איסור הנסמך לדאורייתא לא הותר, וכ"כ התוס' (בעירובין דף לג) בנידון הנ"ל שלא הותר ביה"ש בכלל שבותים אחרים.

והפמ"ג הקשה דהרי הש"ך (ביו"ד סי' קנ"ז) התיר לעבור בלאו דאורייתא משום סכנת אבר, וכ' הפמ"ג שיש לחלק בין איסור שבת שלא הותר בדאורייתא, לבין לאו בעלמא שאין בו אלא מלקות.

הגרש"א: יא פרעגט דער פרי מגדים אז אין ש"ך אין יו"ד סי' קנ"ז (סק"ג) שטייט, וועז א גוי איז מאנס א איד עובר צו זיין אויף א לאו, אז נישט וועט מען אים אפהאקן א האנט, טאר ער זיך נישט לאזן אפהאקן, אזן ער קען מאכן דעם לאו,[4] איז א סימן אז ער האט געהאלטן אז ס'האט יא א דין פון א סכנה. דאם איז די קשיא פון פרי מגדים.

ער פראבירט צו ענטפערן אז ס'איז א חילוק צווישן סתם א לאו מיט שבת, אז ביי שבת איז הארבער.[5]

אבער ס'איז א שווערע תירוץ.[6]

רבינו: לכאורה איז דאם תלוי אין די מחלוקת רבא אזן רב נחמן, צי מ'זאגט 'מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת'.[7]

הגרש"א: די גמרא אין יבמות (דף קיט:).

רבינו: ביי עשה דוחה לא תעשה, איז דא אז א לא תעשה שיש בו כרת נישט דוחה, אזוי זאגט דער מהרש"א דארט, איז דא א מהרש"ל וואם ער האלט אז ס'איז יא דוחה.

הגרש"א: וואו איז דער מהרש"ל?

רבינו: דארט אויפן פלאץ, אין יבמות (דף ג:).[8]

איז דא וואם זיי זאגן אז ס'איז טאקע תלוי אין די מחלוקה, צי מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת.[9]

הגרש"א: דער שאגת ארי' (סי' צ"ו) זאגט אז מ'קען נישט נוצן מצה של טבל,[10] ווייל ס'איז דא מיתה בידי שמים, ווענן דעם איז די עשה דאם נישט דוחה.[11]

---

3 כן נפסק בשו"ע (סי' שכ"ח סקכ"ו) ובמשנה ברורה שם שאסור לישראל לעשות רטי"ה על מכה רק ע"י אינו יהודי, או ע"י יהודי רק עם שינוי, אע"פ שהוא רק איסור דרבנן, אפילו אם חלה כל גופו, כיון שאינו חולה שיש בו סכנה, ע"ש.

ועיי' שם שמובא ד' דיעות מה שהותר לעשות כדי להציל אבר, אבל לכל הפוסקים אין להתיר איסור דאורייתא, חוץ מדעת המאירי שהיא דעת יחיד שלמד מד' הגמ' בעין שמרדה שהתירו איסור תורה מחמת הצלת אבר, ע"ש.

4 היינו דברי הש"ך על פסק הרמ"א (יו"ד סימן קנו סק"ג) שאם יוכל להציל עצמו בכל אשר לו צריך ליתן הכל ולא יעבור לא תעשה, וכתב שם הש"ך, ואם יש סכנת אבר צ"ע אי דמי למומן או לנפש, עיין בריב"ש (סימן שכ"ז) ובאו"ח (סימן שכח סעיף י"ז), ונראה לקולא, עכ"ד.

5 וז"ל הפרי מגדים: אם אונסים אותו בסכנת אבר להתוך אם לא יעשה איסור תורה מבואר בש"ך יורה דעה (סימן קנו אות ג') מצדד לקולא יעו"ש, ויש לומר זה בשאר לא תעשה, הא שבת דחמיר לה וכו' עיין שם.

ויש לציין שכן חילק באגלי טל בהקדמה בין איסור שבת ששקול כנגד כל התורה ולכן הותר בו רק פיקוח נפש, לבין שאר איסורים שמותר גם בסכנת אבר.

6 עיין באחרונים שד' הפמ"ג בד' הש"ך קשה להולמו דהא הש"ך עצמו (בסי' קע"ט סק"א) הביא דלמ"ד דלשאול הוא איסור לאו, אסור אפילו סכנת אבר, ע"ש.

ועוד הקשו על דברי הפמ"ג שצריכים ביאור דמומה נפשך אם שבת דומה לעבודה זרה א"כ יאסר לחלל שבת גם בפיקוח נפש, ואם שבת אינה דומה לעבודה זרה א"כ גם בסכנת אבר יש להתיר לעבור על איסורי שבת.

ועוד חידוש גדול יוצא משיטה זו, שלחלל יום טוב בסכנת אבר מותר, כיון שדווקא שבת הוקשה לעבודה זרה ולא יום טוב, (ויעיין בפתיחה כוללת לפרי מגדים להלכות שבת ד"ה עוד שדן אם יום הכיפורים דומה בזה לשבת), וצ"ע.

7 ויש לציין שכדברי מרן שליט"א מובא בס' בנין יחזקאל על הפמ"ג (פתיחה כוללת חלק ד' אות י' ס"ק ט') שמביא קושיית פמ"ג על ד' הש"ך ומה שכ' לחלק בין איסור שבת דחמיר משאר איסורים.

ומוסיף שם: אכן ראיתי לקונטרס זכרון מרדכי מהה"ג ר' יצחק פייגענבוים מו"צ דק' וואַרשא (בקונטרס א' אות י"א) שהשיג על הפמ"ג דביבמות (ו.) מסקינן דלא אמרי' שאני לאווי דשבת דחמירי, והגם שם קאי על לאו דמחמר שהוא רק לאו גרידא, וליכא כרת, מ"מ הא באו"ח איתא שם סתמא אין מחללין שבת באיסור דאורייתא בשביל סכנת אבר, משמע אפילו ליכא כרת, ועיין למשנה למלך (פי"ח מהל' שבת), ע"ש.

אגב, יש להסמיך לדברי מרן שליט"א ד' השו"ת אבני צדק (יו"ד סי' מ"ג) שמביא דברי הפמ"ג בפתיחה (להל' טריפות) שמחדש דדייקא במיתה וכרת לא אזלינן בתר חזקה מדרבנן, אבל בשאר איסורי' שפיר אזלינן בתר חזקה אפי' מדרבנן, עיי"ש שמדייק כן בדברי רש"י.

והבית מאיר (בא"ע סי' י"א) תמה עליו שנעלם ממנו דברי הגמ' יבמות (קי"ט.) דר"נ הוא דאמר הכי דבאיסור כרת לא אזלינן בתר חזקה ובאיסור לאו אזלינן, ורבא הוא דאמר מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת, תדע שהרי בפטר חמור חייב בפדיון ספקן, אף שאין בהנאתו מיתה עכ"ד.

ואמנם הפמ"ג הרגיש בזה מעצמו, ומתרץ דבריו דבפטר חמור יכול לפדותו בשה והיא לעצמו עייי"ש. ...עכ"פ מדרבנן נמצינו למדין מזה, דבהך סברא פליגי ר"נ ורבא, דר"נ סובר דבאיסור לאו אזלינן בתר חזקה משא"כ באיסור כרת או מיתה לא אזלינן בתר חזקה, ורבא סובר בין במיתה וכרת ובין באיסור לאו לא אזלינן בתר חזקה, והכי קיי"ל להרבה פוסקים עייי"ש.

8 דהנה ברייש מס' יבמות (ג:) ילפינן דעשה דוחה ל"ת מכלאים בציצית, ומשם לא ילפינן רק דעשה דוחה לל"ת גרידא אבל לל"ת שיש בו כרת אינו דוחה כמבואר שם, ועיין במהרש"א (יבמות שם ד"ה ל"ת וכו') במה שחולק על המהרש"ל, וכן מבואר דעת הרשב"א (שם ו' סוף ד"ה לא) עייי"ש, וכן פסק במהרי"ק (שורש ק"ט), ועיין בשדי חמד (דברי חכמים סי' ו') שכתב שקיצ"ל שאין עשה דוחה לל"ת שיש בו כרת.

ועיין ביד מלאכי (סי' נ"ד) במה שהעיר מדברי התוס' במס' זבחים (צז:) שמוכח ג"כ שס"ל הכי.

9 עיי' בד' בעל ספר הכריתות (חלק לשון למודים שער ג אות קסג) שס"ל שעשה דוחה אף ל"ת שיש בו כרת, מהא דאמרינן (יבמות דף ז') לא תעשה שיש בו כרת מנלן דדחי, ומסיק מה לי חומרא רבה וכו', ע"ש. וכן סברא זו כ' המהרש"ל הנ"ל.

10 שדן בהשאלה מי שאין לו מצה של מצוה של היתר אלא של חדש או של איסור אחר, אי אמרינן יבא עשה דמצה וידחה לא תעשה או לא.

11 עיי' בשאגת ארי' (סי' צ"ו) כתב דאין עשה דוחה לל"ת שיש בו מיתה, כמו שאין עשה דוחה לל"ת שיש בו כרת, יעויי"ש.

רבינו: יא, ער וויל זאגן אז אפילו טבל וואס האט נישט קיין איסור כרת, נאר מיתה בידי שמים, איז עס אויך נישט דוחה, אזוי וויל דער שאגת ארי׳ זאגן.

אבער דאס וועגדט זיך אויך וועלכע טבל – טבל וואס איז פון תרומה איז דא מיתה בידי שמים, אבער טבל פון מעשר עני איז נישטא קיין מיתה בידי שמים.[12] אבער ער זאגט דארט אז ס׳איז דא אויך א איסור עשה, און ׳אין עשה דוחה לא תעשה ועשה׳, דאס איז דער שאגת ארי׳ דארט.

הגרש״א: בכלל תוס׳ זאגט דאך אין קידושין ל״ח (עכ״א ד״ה אקרוב), גזירה כזית ראשון אטו כזית שני,[13] דעמאלטס קען מען דאך נישט דוחה זיין, אפילו אויב ס׳איז נישטא קיין מיתה.

רבינו: אבער דאס איז נאר מדרבנן.

הגרש״א: און דער שאגת ארי׳ רעדט נישט מדאורייתא?

רבינו: יא, ער רעדט צי מ׳זאגט עשה דוחה לא תעשה ביי מצה של טבל.

תוס׳ (סוכה ל. ד״ה משום דהוי וכו׳) פרעגט די קשיא פארוואס דארף איך האבן א פסוק ביי מצה של טבל, ס׳איז דאך א מצוה הבאה בעבירה, זאגט ער, אז ס׳איז נישט קיין מצוה הבאה בעבירה וויל מ׳זאגט עשה דוחה לא תעשה.

פרעגט ער (היינו השאגת ארי׳ שם), וואס הייסט מצוה הבאה בעבירה, איך וואלט גענזאגט עשה דוחה לא תעשה, ס׳איז נישט קיין עבירה, לאזט ער זיך אריין אין עשה דוחה לא תעשה, צי ס׳איז דוחה א לא תעשה שיש בו מיתה בידי שמים.

הגרש״א: בשלמא ביי א גזול איז נישטא קיין עשה דוחה לא תעשה, וויל יענעס׳ ממון צונעמען איז נישטא קיין עשה דוחה לא תעשה.

רבינו: אה, ביי דעם איז אויך דא וואס וויל דאס זאגן, וויל תוס׳ (שם בסוכה) פרעגט די קשיא ביי גזל, פארוואס דארף איך האבן א פסוק (של לכם להוציא את הגזול שאינו יוצא בלולב הגזול), ס׳איז דאך א מצוה הבאה בעבירה? לכאורה אפשר זאגט מען עשה דוחה לא תעשה. זאגן זיי אלע אז ביי יענעס׳ גענלט זאג איך נישט אזוי.

פארוואס יענעס׳ גענלט נישט? איז דא צוויי מהלכים, איינס, וויל דער דין פון עשה דוחה לא תעשה איז נאר א איסור, נישט קיין ממון. ס׳איז נישטא קיין עשה דוחה לא תעשה אויף ממון.[14]

הגרש״א: כאטשיג אלעמאל ממון איז גרינגער דוחה צו זיין.

רבינו: יא, ספק ממון איז דאך לקולא, אבער ביי יענעס׳ גענלט איז נישט דוחה לא תעשה.

און ס׳איז דא וואס זאגן אז גזל איז א לא תעשה און א עשה.[15]

הגרש״א: והשיב את הגזילה.

רבינו: יא, אזוי איז דא וואס זאגן דעם הסבר, אז ס׳איז א לא תעשה און א עשה.

הגרש״א: אבער בפשטות איז אזוי ווי דער ערשטער דרך, אז מיין עשה איז נישט דוחה יענעס׳ ממון.

רבינו: עד כדי כך אז ס׳איז דא וואס ווילן זאגן ביי גזל נכרי,[16] אז ביי גזל נכרי וואלט עס יא דוחה געווען, וויל גזל נכרי איז נישט דער פשט אז די תורה האט געׄאסרׄט דעם גוי׳ס גענלט, דער חכם צבי (סי׳ כ״ז) זאגט דאך אז דאס איז וועגן מידות.[17]

הגרש״א: יא, וויל ס׳איז מרגיל דעם מענטש צו גנבׄ׳ענען.

רבינו: במילא איז דאס אן איסור, ס׳איז נישט קיין ממון. ס׳איז א איסור ער זאל זיך נישט מרגיל זיין צו גזילה.

הגרש״א: דער נתיבות אין סי׳ שמ״ח זאגט אז ס׳איז נישטא

---

12 כ״כ הרמב״ם (פ״י מהל׳ מאכלות אסורות הי״ט): האוכל כזית מן הטבל קודם שיפריש ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר חייב מיתה בידי שמים וכו׳, אבל האוכל מדבר שניטלה ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר, ועדיין לא הפריש ממש מעשרות, ואפילו לא נשאר בו אלא מעשר עני, הרי זה לוקה משום אוכל טבל, ואין בו מיתה, שאין עון מיתה אלא בתרומה גדולה ותרומת מעשר... עיי״ש.

וזה לשון השאגת ארי׳ אחר שהביא ד׳ הרמב״ם: ...וקלסיה איש ריבו הראב״ד שם בהשגות, אף שבתוס׳ מסתפק בזה...

13 היינו דהתוס׳ מביא מהירושלמי שהקשה למה לא אכלו בנ״י במדבר מצה של חדש משום עשה דוחה לא תעשה, ותירץ (בתי׳ השני) דגזרי׳ כזית ראשון אטו כזית שני, דהיינו שיאכל עוד כזית אחר שכבר קיים מצות אכילת מצה, וע״כ לא היתרו לו לאכול מצה של חדש.

14 כ״כ בשו״ת שם אריה (יו״ד סי׳ ס״ד), ועיי׳ בחידושי הגר״ש שקאפ (נדרים סוף סי׳ א׳) שכתב דאין עשה דוחה לא תעשה שבין אדם לחבירו, ובוודאי אסור לגזול תפילין של חבירו משום דעשה דתפילין יחדה ל״ת דגזילה, עיי״ש. ועיי׳ עוד בס׳ יד מלאכי (אות י׳) שמברר כן.

15 עיי׳ בשו״ת בית שערים (יו״ד סוסי׳ שנ״ד) שמבאר שאין אומרים בגזל עדל״ת, כי יש עשה דוהשיב ואין עשה דוחה עשה, עיי״ש.

16 עיי׳ בשו״ת בנין צבי [וויטצענ] (ח״א סי׳ ל״ט אות ג׳) שכתב כן, וכ״כ בס׳ באר שלמה [הגר״ש צוקער] (מערכת ג׳).

17 עיי״ש שכ׳ דמ״ד דס״ל גזל עכו״ם אסור מה״ת, לא דהתורה אסרה לנו שלא לחסור ממונו של עכו״ם, דהא וויתר ממונם, רק שלא להרגיל עצמינו במידות רעות לגזול אפי׳ מעכו״ם דהוי תכונה רעה בנפש, ורצונו ית״ש עבורנו אנחנו הפועלים לקנות בנפשינו מדות טובות, ע״ש כל הענין.

קיין חיוב השבה אויף דעם, אויף גזל נכרי.[18]

רבינו: יא, ס׳איז א מחלוקת אין די אחרונים. אין שער המלך (פ״א מהל׳ גזילה) האט ער א גרויסע שמועס, צי ביי גוי איז דא א חיוב השבה.[19]

הגרש״א: ס׳איז דא א חידוש פונעם יראים (הובא במג״א סי׳ תרל״ז ס״ק ג׳) אז אפילו אויב איך האלט גזל עכו״ם איז מותר, אבער קיין ׳לכם׳ הייסט עם נישט.

רבינו: יא אודאי. און דער חתם סופר (סוכה ל.) פארשטייט עם נישט.[20]

הגרש״א: ער שרייבט א לשון ׳דבריו אין לו שחר׳.

אבער איך מיין מ׳קען עם פארשטיין...

רבינו: בפשטות יא, ער זאגט אזוי, אז דו קענסט עס יעצט נעמען, איז פארוואס הייסט דאס נישט ׳לכם׳? ווייל ס׳איז דאך נישט דיינס. פשט איז ווייל יענער קען עס צוריק כאפן.[21]

---

18 ע״ש שמבאר שאין חיוב השבה מן התורה בגזל עכו״ם, שלא נאמרה מצות והשיב את הגזילה אלא בישראל, שהרי בישראל גופו אילו לא נאמר והשיב את הגזילה, היינו אומרים שאף על פי שעבר על לאו של לא תגזול, האיסור שעשה עשה, ובהשבה אינו חייב, ואם כן בנכרי שלא מצינו השבה בתורה אין חיוב השבתו, אלא משום קידוש השם מדבריהם עיי״ש.

ע״ש שמבאר שאין חיוב השבה מן התורה בגזל עכו״ם, שלא נאמרה מצות והשיב את הגזילה אלא בישראל, שהרי בישראל גופו אילו לא נאמר והשיב את הגזילה, היינו אומרים שאף על פי שעבר על לאו של לא תגזול, האיסור שעשה עשה, ובהשבה אינו חייב, ואם כן בנכרי שלא מצינו השבה בתורה אין חיוב השבתו, אלא משום קידוש השם מדבריהם עיי״ש.

וכן בספר כפות תמרים (יום תרועה ד״ה דף כח ד״ה אמר רב יהודה) שכתב, לענ״ד נראה דמי שגזל או גנב מכותי, אפילו תימא דמיתסר מן התורה אינו חייב מן התורה להשיב את הגזילה, דקרא דוהשיב את הגזילה באינו כותי כתיב, וכל הדינים האמורים שם בגזל דאינו כותי מיירי, ע״ש.

19 עיי״ש שמביא בשם המהר״ם בן חביב שאין חיוב השבה אצל עכו״ם אבל הוא חולק עליו וסובר שיש גם אצל עכו״ם מצות השבה, ע״ש.

20 דהחת״ס כתב שהדברים תמוהים ואין להם שחר, אם מותר מאי טעמא לא מיקרי לכם, דרחמנא הפקירו, ועיי״ש שסובר שדברי היראים אמורים רק למ״ד גזל עכו״ם אסור, ומ״מ אינו מצווה להחזירו כיון שיכול להפקיעו, עיי״ש.

אגב, עיי׳ בספר נפש יהונתן (פר׳ אמור אות ס״ג) שכתב, כן מתרצין העולם דאיצטריך קרא על גזל עכו״ם למ״ד דגזל עכו״ם מותר מה״ת, דלא הוי מצוה הבאה בעבירה, דאפילו הכי פסול משום דלא הוי לכם, עיי״ש.

21 עיין בתועפות ראם בביאורו על היראים הנ״ל שכתב שם בשם ס׳ מהנה חיים טעם זו, שכיון שהנכרי יכול לתופסו ממנו, ולא יעבור על איסור גזל, דשלו הוא תפס, לכן לא נקרא שהוא שלו, (עי׳ ב״מ ו׳ ע״ב דאם תקפו כהן אין ס׳איז דא א גרויסער מדובר, דער ישועת יעקב (סי׳ תרל״ז) רעדט דערפון, אויף א ׳ספק ממון׳ צי דאם הייסט ׳לכם׳.[22]

הגרש״א: צי איך זאג אז ווייל ער איז דער ׳מוחזק׳ דאם מאכט עס ׳לכם׳. ס׳איז דא א חמדת שלמה (או״ח סי׳ ב״ח), מיט א נתיבות (סי׳ שמ״ח סק״ח). דער חמדת שלמה אין די תשובות.

רבינו: דער ישועת יעקב רעדט דארט אויך פון דעם. ער ווייל זאגן אז ס׳הייסט נישט קיין ׳לכם׳ אויב יענער קען עס צוריק כאפן.

לויט דעם פארשטייט מען דאם, ווייל אפילו איך האלט עס פאר מיר, איך מעג דאך עס האלטן בהיתר, אבער אז יענער וועט עס צוריק כאפן וועט דאך דאם זיין זיין, פארדעם הייסט עס נישט ׳לכם׳, ווייל איך בין נישט באמת בעל הבית דערויף. און דאם איז דער הסבר אויף גזל עכו״ם, לויטן שיטת היראים, איך מעג עס טאקע נעמען, ס׳איז מותר, אבער דער גוי קען עס נאך צוריק כאפן.

הגרש״א: דער חתם סופר גייט לשיטתו, ס׳איז דא א חתם סופר אויף עטליכע פלעצער (או״ח סי׳ ע״ט, יו״ד סי׳ שי״ט) אין די תשובות – איך געדענק שוין נישט פונקטליך וואו נאך – די נושא איז וועגן א חולה וואס מעג עסן יענעם׳ס א זאך, צי ער קען עס מעשר״ן צי נישט. דער חתם סופר טענה׳ט אז אויב ער מעג עס עסן איז דער פשט אז די תורה האט אים געגעבן די שליטה, מעג ער מאכן אן הפרשה. אנדערע זאגן ניין, אז ער קען נישט מאכן קיין הפרשה.[23]

מוציאים מידו אינו יכול לעשרו על בהמותיו), וכ״כ באור שמח על הרמב״ם (הל׳ סוכה פ״ה הכ״ה).

22 עיין בישועות יעקב (שם) שהביא את דברי התוס׳ (בסוכה ט. ד״ה ההוא) שהקשו מדוע איצטריך קרא דלך לפסול סוכה גזולה, תיפו״ל משום מהב״ע, וכתב הישועות יעקב דמדברי התוס׳ מבואר דלא ס״ל כהיראים, דהא לדברי היראים לק״מ קושיתם, כיון דנפק״מ בגזל עכו״ם למ״ד דמותר, ומוכח דס״ל דגזל עכו״ם הוי שלו.

23 דהנה איתא במסכת יומא (פג.) מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל, טבל ונבלה מאכילין אותו נבלה, טבל ותרומה מאכילין אותו טבל, בן תימא אומר תרומה ולא טבל, והקשה בפרשת דרכים (דרך החיים יט) למה לא נעשה תיקון אחר וינצל מאיסור טבל ומאיסור תרומה, שיתקן הטבל ויפריש התרומה ויחזור ויערב אותם עם החולין, דהשתא ליכא איסורא כלל דהתבטל ברוב, דהא מהתורה חד בתרי בטיל, והא דאין מבטלין איסור לכתחילה הוא מדרבנן, ואפילו למ״ד דהוא דאורייתא דילוף לה מזרוע בשלה, מ״מ פשיטא דאינו אלא איסורא בעלמא, ואפילו לאו ליכא, וא״כ מוטב לעבור על איסור זה ממה שיעבור החולה איסור שהוא מיתה ביד״ש.

ותירץ שלפי הר״ן הכא מיירי שהבעלים אינם כאן וא״כ אי אפשר להפריש שלא מדעת הבעלים.

רבינו: צי ס׳איז אינו שלו.

ס׳איז דא אינו שלו און אינו ברשותו, אין דעם איז אויך דא א חילוק. א איסור הנאה צי עם האט בעלות, אין דעם איז אויך דא א גרויסע מחלוקה.[24]

הגרש״א: דער ריטב״א אין סוכה דף ל״ה.

רבינו: יא דער ריטב״א דארט אין סוכה זאגט אז ס׳האט נישט קיין בעלות.

הגרש״א: דער ריב״ש (סי׳ ת״א) האלט אז יש זכיה באיסורי הנאה.

רבינו: ס׳איז אינטערסאנט דער קצות פרעגט א קשיא פון דעם רשב״א אויפן רשב״א, און ער כאפט נישט אז איינם איז דער רשב״א און איינם איז דער ריטב״א.[25]

הגרש״א: ער פרעגט די סתירה אין אבני מילואים

רבינו: יא, אין אבני מילואים סי׳ כ״ח (ס״ק ס׳).

הגרש״א: אסאך האבן געהאט דעם טעות, ס׳איז געווען געדרוקט צוזאמען, אין די ערשטע דרוקן איז עם געווען געדרוקט צוזאמען מיט די רשב״א.[26]

רבינו: יא, דאם איז א תשובת הרשב״א, ער האלט אז ס׳איז יא ׳לכם׳. און דער ריטב״א האלט אז ס׳איז נישט ׳לכם׳. און דער קצות פרעגט א סתירה.

די היינטיגע צייכענען דאם שוין אהן, אז דאם איז דער רשב״א און דאם איז דער ריטב״א.

דער קול ארי׳ (שו״ת או״ח סי׳ י״ח) זאגט אז דאם האט צוטוהן מיט קנין פירות. ער זאגט אזוי, דער רשב״ם זאגט אז מ׳זאגט קנין פירות כקנין הגוף, פרעגט ער וואם איז די סברא פונעם מאן דאמר אז קנין פירות כקנין הגוף?

הגרש״א: להלכה פסק׳נט מען אז קנין פירות איז לאו כקנין הגוף.

רבינו: יא, אבער ער רעדט לויט דעם מאן דאמר וואם האלט אז קנין פירות כקנין הגוף.

זאגט ער, דער הסבר איז פשוט, וואם איז א בעלות אויף א חפץ? אז איך קען זיך משתמש זיין דערמיט. במילא זאגט ער, וויר ס׳האט א זכות השתמשות, דער האט דעם בעלות. וויייל קוקן קען דאך א צווייטער אויך אויף דעם. ניין, אבער איך בין אנדערש וויייל איך קען מיך באדינען דערמיט. דער זכות פון השתמשות דאם מאכט בעלות, במילא לויט דעם מאן דאמר וואם האלט קנין פירות כקנין הגוף, זאגט ער, א איבוד זכות השתמשות איז איבוד זכות בעלות.

הגרש״א: דערפאר היימט עם נישט קיין ׳לכם׳.

רבינו: יא. דאם איז אבער נאר אז איך האלט קנין פירות כקנין הגוף.

אויב אבער איך האלט קנין פירות לאו כקנין הגוף, איז עם נישט פארבינדן איינם מיטן צווייטן. דו האמסט טאקע א זכות

ובשו״ת חת״ס (שם) הקשה בזה״ל: מאוד נפלאתי אם אין הבעלים בעיר מי התיר לו לאכול את שלהם, וע״כ דינא הכי שיכול להציל עצמו בממון חברו, רק שצריך לשלם לבעלים, א״כ רחמנא אקנייה ליה, והרי הוא בעלים ויכול להפריש, תמה על עצמך, לאכול יכול, להפריש אינו יכול... עיי״ש.

24 הנה המחנה אפרים (זכיה מהפקר סימן ד׳), והקצות החושן (סימן ת״ו סק״א) והבית הלוי (ח״א סימן מ״ח) דנו באריכות האם יש בעלים לאיסורי הנאה.

המקור למחלוקת בגמ׳ סוכה (לה:) דתנן אין יוצאים באתרוג של ערלה לפי שאין בו דין ממון, רש״י מפרש כיון שאסור בהנאה לא קרינן ביה לכם, וכ״כ הריטב״א בסוכה בשם הראב״ד שאין בעלים לאיסורי הנאה, ולכן לא קרינן ביה לכם. אבל הריטב״א חולק ומוכיח שיש בעלים לאיסורי הנאה, ומבאר הטעם שהאתרוג פסול משום שמיכתת כתותי שיעוריה.

25 כן כתב הגאון חיד״א ז״ל בספר שם הגדולים (חלק הגדולים מערכת ש׳ אות י״ט) וז״ל: נדפסו שבע שיטות הרשב״א בקושטאנדינא ובאשכנז, אך חידושי סוכה אשר באו אל קרבנה, הם מהריטב״א וכתוב בדפוס בתחילתה ובחידושים הנזכרים מזכיר הרשב״א, וכמה לשונות מחידושי סוכה הנזכרים הביאם בארחות חיים משם הריטב״א, וזה פשוט. ומפורש ופשוט שחידושי הרשב״א ז״ל על סוכה אינם לו, אלא הם מרבינו הריטב״א ז״ל. וכן כתב עוד החיד״א ז״ל שם חלק הספרים מערכת י׳ (אות פ״ט) ועוד שם מערכת ת׳ (אות נ״ו) ע״ש, ובספרו ברכי יוסף (או״ח סימן קכ״ד אות ג׳). וכן כתב בספר משנה ברורה (סימן קפ״ו ס״א ביאור הלכה ד״ה אלא), ובשער הציון (סימן שע״ב אות פ״ה וסימן תקפ״ו אות כ״ו וסימן תרמ״ג אות מ״ו), ע״ש.

26 ולתועלת המעיינים נציג כמה דוגמאות: כגון הגאון החוות דעת ז״ל בספרו נחלת יעקב על הש״ס (סוכה ל״ה:) הקשה מדברי הרשב״א למה שכתב בחידושי הרשב״א (סוכה ל״ה:) ע״ש. ובשו״ת שואל ומשיב (מהדורה תנינא ח״ב סימן ג׳ ד״ה והנה החריף) עמד בזה וכתב: ומה שהקשה מהרשב״א דסוכה וכו׳ במחכ״ת לא ידע שחידושי סוכה המכונים לרשב״א הם לריטב״א וכו׳, ובזה אזלו ליה דבריו, ע״ש.

וכ״כ בשו״ת ברית אברהם (או״ח סימן כ״ו אות י״ג) גם הוא הקשה סתירה בדברי הרשב״א מתשובותיו לחידושיו בסוכה ע״ש, ולא קשיא מידי וכנ״ל, וכן העירו בשו״ת נטע שעשועים (סי׳ ז׳), ושו״ת מהרש״ם (סי׳ כ״ט) שהחידושים לסוכה הם לריטב״א ולא לרשב״א, ע״ש.

ויש לציין שבשנת תשל״ה נדפסו מחדש חידושי הריטב״א על מסכת סוכה ע״פ כתבי יד, ובראש המבוא כתב הרב המהדיר הי״ו: חידושי הריטב״א למסכת סוכה נדפסו לראשונה בקושטא שנת ת״פ בתוך ׳שבעה שיטות להרשב״א׳. צירוף זה גרם שרבים ייחסו את החידושים להרשב״א, לדוגמא פרי מגדים (או״ח סימן תרמ״ט אות כ׳), וביאור הגר״א (או״ח סימן תרמ״ה ס״ה), ואבני מילואים (סימן כ״ח אות ס׳), וברור שאין כאן אלא טעות, והדברים מוכיחים מתוכם שחידושי הריטב״א הם, ועיין עוד לו שם בזה.

השתמשות, אבער דו ביזסט נאך אלץ נישט בעל הבית. און אז איך האב פארלוירן דעם זכות השתמשות, פארליר איך נאך נישט דורך דעם מיין זכות בעלות.

הגרש"א: אז אפילו יענער האט דעם קנין פירות, בלייבט דער קנין הגוף נאך אלץ ביי מיר.

רבינו: יא, דער קנין הגוף ווערט נישט בטל צוליב דעם השתמשות, דאס איז דער קול ארי'.

הגרש"א: ס'איז א שיינער חשבון.

וכיבדו רבינו בברכת לחיים

והמשיך הגרש"א: יעצט אויב איסורי הנאה הייסט 'לכם', גייט עס אריבער בירושה.

רבינו: אה, דאס איז דער נודע ביהודה (מהדו"ק או"ח סימן כ') וואס טראכט אריין וועגן ערב פסח.

הגרש"א: יא, דאס האב איך טאקע געוואלט זאגן.

ווייל איך האב געהאט אמאל א שאלה, א בעל תשובה האט מיך געפרעגט, זיין טאטע איז א פרייער איד אזוי למהדרין, ער עסט אפילו חמץ אום פסח, און איז געשטארבן ערב פסח צי אום פסח, פאלט אים אריין איסורי הנאה אין די ירושה.

רבינו: דאס איז דער נודע ביהודה, ער זאגט אז מ'ירש'נט נישט. ער נעמט אזוי אהן.

ער גיין אריין אינעם קנין ביי איסור הנאה, ער האלט אז מ'קען נישט מאכן קיין קנין אויף איסור הנאה, אזוי זאגט דער נודע ביהודה. אבער ער זאגט דערצו 'אני מקבל עלי באימה דברי הרמב"ם', ווייל דער רמב"ם זאגט דאך 'קנה חמץ בפסח לוקה', אזא לשון זאגט ער.

הגרש"א: אבער אנדערע זאגן אז דער רמב"ם מיינט צו זאגן קויפן פון א גוי.

רבינו: יא, דאס וועגדט זיך אין א ר"ן אין עבודה זרה. דער ר"ן זאגט אז ס'איז דא קנין פארן גוי, ווייל פארן גוי איז עס מותר.[27]

ס'איז דא וואס ווילן זאגן אז 'משיכה' קען מען נישט מאכן, ווייל משיכה איז טייטש אז איך בין עם מושך לרשותי, און אז ס'איז א איסור הנאה קען איך עם נישט מושך זיין לרשותי.

אבער אנדערע קנינים קען מען יא מאכן.[28]

הגרש"א: למשל וועלכע קנין?

רבינו: למשל, קנין כסף וואלט געקענט קונה זיין. צי א ירושה וואס איז קונה פון זיך אליינס, וואס איז רחמנא זכייה, קען ער קונה זיין ביי א איסור הנאה. אבער קנין משיכה איז טייטש אז איך נעם דעם חפץ און כ'בין עם מושך לרשותי, דא בין איך עם נישט מושך לרשותי, ווייל ס'איז א איסור הנאה. במילא טוהסטו נישט גארנישט. איז דוקא קנין משיכה קען מען נישט מאכן, אזוי איז דא וואס ווילן זאגן, אזא סברה.

הגרש"א: ירושה איז ממילא א קנין. אפילו אויב ס'איז דא איינער וואס ווייל נישט, איז ער בעל כרחך עם קונה. [כן איתא בגמ' ב"ב (קכו:), רמב"ם (הל' נחלות פ"ו ה"א ה"ב), שו"ע חו"מ (סי' שס"ז ס"ד)].

*

הגרש"א: שוין, כ'וויל נישט אויפהאלטן דעם רבי'ן, דער רבי זאל מיר געבן א ברכה.

ובירכו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל זיין בבריאות השלימות, קענען אהיים פארן לחיים ולשלום, להורות דבר ה' זו הלכה מיט סייעתא דשמיא לאורך ימים, ס'זאל זיין הוראתו בקדושה.

הגרש"א: אמן, ישר כח, דער רבי זאל מאריך ימים ושנים זיין, ברויות גופא ונהורא מעליא, אורך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי.

ושאל רבינו: אויף וואס זענט איר דאהי אין אמעריקא? עפעס א שמחה?

הגרש"א: ניין, ס'איז נישט אזא גרויסע שמחה צו זיין אין אמעריקא....

כ'בין געקומען אביסל מזכה זיין אידן מיט עזוב תעזוב....

רבינו: בדבר שבממון...

הגרש"א: יא יא.

רבינו: נו, ס'זאל זיין מיט הצלחה, דער אויבערשטער זאל העלפן.

הגרש"א: אמן, א ישר כח פארן אויפנעמען, פאר די צייט, ס'איז ביי מיר א חשיבות.

רבינו: דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל זיך זעהן מתוך שמחה, מ'זאל הערן בשורות טובות.

הגרש"א: אמן, א גוטן טאג.

וליוחו רבינו החוצה ונפרד ממנו בידידות רב

---

27 היינו דברי השו"ת מהר"ם מינץ (סי' ד') **ובבית אפרים** (סי' מ"א) **שכתבו לתרץ קושית הנוב"י** (קמא או"ח סי' י"ט) **על הרמב"ם שכ'** (פ"א מחמץ ומצה ה"ג) **הקונה חמץ בפסח לוקה, האיך קונה איסורי הנאה לפי מה שכתבו תוס' סנהדרין** (דף פ' ע"א) **דדבר האסור בהנאה אינו במכירה, ותירצו הגאונים הנ"ל עפ"י דברי הר"ן בע"ז דהיינו טעמא דיש קנין בעבודה זרה, כיון דנכרי יכול לבטלה והוי ממון ביד נכרי, וכן הוא בחמץ בפסח, כיון דחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר, שפיר יש קנין.**

28 עיי' **בס' פרי יצחק** (ח"ב סי' ט"ז) **מה שכ' בזה, ועיי' בחי' הגרש"ש** (ב"ק סי' ל"ד אות ב').

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

שיעור תהלים לפני תלמידי המתיבתא הק' בקרית יואל יצ"ו - סניף דברי יואל

יום ב' פרשת בלק תשפ"ה לפ"ק

דוד המלך זאגט אין תהילים קאפיטל כ"ו פסוק י"ב, רגלי עמדה במישור במקהלים אברך ה'.

ס'איז דא א שווערע בשורה פאר כלל ישראל, די ממשלת הרשעה האט נעכטן געמאלדן, מ'גייט ארויסשיקן עטליכע פופציג טויזענט איינרוף צעטלעך צום טריפה'נעם מיליטער, און מען גייט אויפשטעלן, איך וועל עס אנרופן, אזעלכע צוימינגען ווי מ'גייט איין צו די אידישע שטעט, אפצושטעלן און צו זעהן ווער ס'איז יא געגאנגען אין מיליטער און ווער ס'איז נישט געגאנגען אין מיליטער, מ'האט געמאלדן אז מען גייט בויען הונדערטער תפיסה צעלן, פאר די וואס שטעלן זיך נישט צום מיליטער!

מיר ווילן זיי איינמעלדן אז הונדערטער צעלן איז ווייניג, ווייל טויזענטער בחורים און אינגעלייט גייען זיך נישט שטעלן צום מיליטער!, אונז דא קענען נאר מחזק זיין די אידן אין ארץ ישראל, ס'וואלט אויף זיי זייער א גרויסע ביטערע צרה פון שטעלן זיך צום טריפה'נעם מיליטער. דוד המלך זאגט רגלי עמדה במישור, די פוס שטייען במישור, במקהלים אברך ה', אין ביהמ"ד וועט מען גיין אברך ה', אונז גייען זיך נישט שטעלן אין מיליטער, רגלי עמדה במישור, מ'וועט שטיין גראד פעסט במישור אויפן דרך התורה והישרה.

אונז דא קענען נאר מחזק זיין אחינו בני ישראל, אונז וויים מיר נישט מה יולד יום, צו ס'איז אויף א אמת, צו ס'איז נאר אויף א סטראשע, די בלאפערס קענען מיינען אז וועט זיי ווילן אדורך פירן א געזעץ, ווילן זיי אנשרעקן אז מען וועט נישט מיטגיין מיט זייער געזעץ וועט קומען אזעלכע שווערע זאכן, מ'וויסט נישט צו ס'איז אמת אדער ס'איז נישט אמת, אבער למיחוש מיהו בעי אז מ'מיינט עס טאקע יא אמת.

אונז ווייל מיר מחזק זיין אחינו בני ישראל, אונז פארשטיי מיר אז ס'קומט שווערע צייטן, אבער מ'דארף זיין פעסט חלילה וחלילה, נישט אריינגיין בשום אופן אין טמא'נעם מיליטער, מ'דארף זיין פעסט, רגלי עמדה במישור, פעסט מיט סייעתא דשמיא, מ'האט אדורך געטראגן אינעם לאנגן ביטערן גלות, שווערע ביטערע גזירות, אידן האבן עס אויסגעהאלטן, ס'איז געווען שווער, כלל ישראל, נצח ישראל לא ישקר, מ'וועט דעם גלות אויך אדורך גיין מיטן אויבערשטנס הילף.

ה' ישמור צאתנו ובואנו לחיים ולשלום!

שמירה

• לימי הקיץ ולכל ימות השנה •

Yossi Goldberger | 917.549.4378

פארגעסט נישט:

רבי מאיר בעל הנס
איז די וויכטיגסטע זאך
מיטצונעמען סיי וואו איר
פארט, אין די קאנטרי
אדער אויף וואקאציע!

צו באקומען אדער אויסצולייגן פושקעס אדער
צו מנדב זיין געלט פאר רבי מאיר בעל הנס רופט 24 שעה א טאג:

1888-REB-MEIR

(1888-732-6347)

לשמרך בכל דרכך!

סגולה בדוקה!

איידער איר לאזט זיך ארויס אויפ'ן וועג,
געדענקט אריינצולייגן צדקה אין די פושקע פון

"רבי מאיר בעל הנס"

לטובת אונזער כולל, אין דעם זכות וועט רבי מאיר
בעל הנס מיטגיין מיט אייך און אייך באגלייטן
טריט ביי טריט לשמירה ולהצלחה!

לשמרך
בכל עת
מינה לא תזיע,
צו יעדע צייט
א ישועה.

צו באקומען אדער אויסצולייגן פושקעס אדער
צו מנדב זיין געלט פאר רבי מאיר בעל הנס רופט 24 שעה א טאג:

1888-REB-MEIR

(1888-732-6347)